

ЛІДІЯ КУПЧИК

ТРЕТІЙ УДАР

/ ДОЛІ ГАЛИЦЬКИХ ОТЦІВ-ДЕКАНІВ /

*Йшли на Голгофу - в тюрми і сибіри,
Несли свій хрест Всечесніші отці,
Та не зрікалися своїй віри
І стійкість свою нам заповіли.*

Тарас МАСНИЙ

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
ТРЕТІЙ УДАР СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ.....	4
ПО УКРАЇНСЬКІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ ЦЕРКВІ.....	4
О. ПЕТРО МЕКЕЛИТА.....	11
ДЕКАН БОРИСЛАВСЬКИЙ	11
О. ЙОСИФ ОСТАШЕВСЬКИЙ.....	15
ДЕКАН ВИННИЦЬКИЙ.....	15
О. ВОЛОДИМИР ЧУБАТИЙ.....	24
ДЕКАН КУДРИНЕЦЬКИЙ	24
О. МИКОЛА ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ	29
МІСТОДЕКАН ГРИМАЛІВСЬКИЙ	29
О. ВОЛОДИМИР ЛИСКО.....	34
ДЕКАН ЗОЛОЧІВСЬКИЙ	34
О. ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ.....	42
ДЕКАН ЖУРАВЕНСЬКИЙ	42
О. МИКОЛА ЗЕМЛИНСЬКИЙ	48
ДЕКАН ЯРИЧІВСЬКИЙ.....	48
О. ВОЛОДИМИР РАТИЧ.....	56
ДЕКАН ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ	56
О. ІВАН КАШУБІНСЬКИЙ,	63
ДЕКАН ВАРЯЗЬКИЙ.....	63
О.ВОЛОДИМИР КАРМАЗИН.....	71

<i>ДЕКАН ПОМОРЯНСЬКИЙ</i>	71
<i>ІЗ ДЖЕРЕЛ ПАМ'ЯТІ</i>	77
Володимир Дутчак	
<i>ВЕЛИКОМУЧЕНИК</i>	80
о. Микола-Йосафат Стягар	
<i>СПОГАДИ ПРО О. ВОЛОДИМИРА ЧУБАТОГО</i> ,	81
Євген Чубатий	
<i>ІЗ СПОГАДІВ ПРО БАТЬКА</i>	84
Роман Осташевський	
<i>ІЗ СПОГАДІВ ПРО О.ЙОСИФА ОСТАШЕВСЬКОГО</i>	89
Лідія Цегельська	
<i>СПОГАД ПРО БАТЬКА ЯК СВЯЩЕНИКА-ІСПОВІДНИКА</i>	91
Володимир Бас	
<i>СПОГАДИ ПРО НАШОГО ПАРОХА</i>	96
Борис Білінський	
<i>СПОГАД ПРО ВОЛОДИМИРА ЛІСКА</i>	99
Микола Дубас	
<i>ВОЛОДИМИР ЛІСКО І ЙОГО РОДИНА У МОЇХ СПОГАДАХ</i>	100
Стефан Землинський	
<i>ЛАГОДІВСЬКІ ЯБЛУКА</i>	104
Марта Землинська	
<i>ДЕЩО ПРО ТАТА</i>	105
Володимир Кармазин	
<i>ПОГЛЯД У МИНУЛЕ</i>	110
Роман Трешньовський	
<i>СПОМИН ПРО МОГО БАТЬКА О. ОМЕЛЯНА ТРЕШНЕВСЬКОГО</i> ,	120
Тарас Масний	
<i>ЙШЛИ НА ГОЛГОФУ</i>	121

ПЕРЕДМОВА

Одним з найважливіших і незаперечних досягнень Української Незалежної Держави є те, що всі громадяни отримали можливість вільного віросповідання. І відразу наглядно виявився потяг більшості людей до свого духовного начала. Та разом з цим відрадним явищем бачимо неймовірну кількість різних конфесій, дискусії й суперечки між ними та всередині їх щодо того, хто сповідує правдиву віру та котрого пастиря повинен слухати.

Основною причиною більшості непорозумінь є незнання історії Української Церкви, а звідси - неспроможність об'єктивно оцінити історичні процеси, відновити історичну справедливість та не повторяти помилок минулого.

Особливо багато нападок чуємо на адресу Української Греко-Католицької Церкви, яка була основною Церквою в Галичині, зберегла українську націю в умовах

шовіністичної польської окупації, а потім була насильно зліквідована советською владою.

Тепер з преси довідуємося, що в Москві знову лунають заклики екстремістів нищити цю Церкву в Україні, на жаль, зустрічаємо децю подібне і в «українських» мас-медіа (хіба можна вважати українським усе, що існує в Україні?). Також появляються безглузді й невігласні, але войовничо-нахабні наклепи на цю Церкву та її історію.

Тож хочеться звернути увагу широкої громадськості на деякі сторінки історії ліквідації УГКЦ, яку було здійснено псевдособором 8 березня 1946 року.

Чому Церква, яка століттями була традиційною для всієї Галичини, була заборонена? Ким і як було прийнято таке рішення? Як воно було вмотивоване і здійснене?

Адже чотириста років, тобто від укладення Берестейської унії, коли на соборі у Бересті ієрархи Київської митрополії прийняли рішення відновити єдність із Римським Апостольським Престолом, що після Хрещення Київської Русі було, мабуть, найбільш переломною подією в історії України, чотириста років Українська Греко-Католицька Церква була основною і такою, що визначала усі сторони українського духовного, культурного, політичного та суспільного життя нашого народу.

То як же сталося, що собор 1946 року проголосив з'єднання Греко-Католицької Церкви з Російською Православною Церквою?. Це ж була ліквідація УГКЦ, ліквідація насильна, з допомогою репресивного державного апарату, внаслідок якої 45 років УГКЦ була поза законом, але продовжувала жити, діяти і розвиватися. А будучи легалізованою у 1991 році, постала як Церква велична й чисельна, із живою розвиненою структурою і великим авторитетом у суспільстві. То ж не дивно, що цей історичний феномен викликає велике зацікавлення у світі. Зокрема, зацікавлення визначних науковців Гарвардського університету в Америці цим історичним феноменом, рівного якому людство не знало від часів катакомбної християнської церкви першого століття, стало поштовхом до того, що у Львові почав діяти Інститут Історії Церкви, який скрупульозно й на сучасному науковому рівні досліджує цю тему.

Та поки Україна дістане академічне наукове видання історії Української Греко-Католицької Церкви, ми можемо знати й мусимо гідно шанувати славні постаті видатних діячів Церкви, життя і діяльність яких є яскравими ілюстраціями величчя й праведності, якими так багата була Україна в минулому, та добрими дороговказами для нас, якими варто керуватися, коли хочемо прямувати у щасливе й праведне майбутнє.

Ця книга здатна зробити невеликий, але вагомий внесок у плекання нашої національної пам'яті про минуле, без якої не зможемо досягнути гідне майбутнє.

ТРЕТІЙ УДАР СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ ПО УКРАЇНСЬКІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ ЦЕРКВІ

У весняні дні 1945 року, коли в Європі закінчувалася Друга Світова війна і людство спрагло очікувало миру, в Україні почалась жорстока війна проти Української Греко-Католицької Церкви.

Тепер ми вже знаємо із конкретних документів, що це почав діяти план ліквідації УГКЦ, який був задуманий ще 1943 року в Москві Сталіним і розроблений полковником держбезпеки Г.Карповим (це добре досліджено і переконливо документами проілюстровано Іваном Біласом у його праці «Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953.»). А тоді, навесні 1945 року, ніхто цього не знав і не передбачав аж такої жорстокої війни проти Церкви, хоч всі здавали собі справу, що держава, яка перемогла у світовій війні, є по своїй суті безбожницькою і дуже жорстокою. Митрополит Андрей Шептицький, пророчий дар якого вдалося збагнути багато пізніше після його смерті, попереджав, що Церкву і український народ чекають важкі часи, і намагався якось підготувати до цього своє свяцтво. Та хто міг уявити собі всю повноту несправедливості, підступності й жорстокості, яка гряде? Люди, виснажені війною, тішилися її закінченням та хотіли надіятися на кращі часи.

Проте чорні хмари згущувалися над Галичиною... Особливо зловіщою хмарою стала стаття Володимира Росовича (псевдонім Ярослава Галана) «З хрестом чи з ножем?», яка появилась у львівській газеті «Вільна Україна» 8 квітня 1945 року. Це вже відверто войовничий випад, це величезний злобний пасквіль, спрямований проти Української Греко-Католицької Церкви та її діячів.

Стаття складалася з дванадцяти частин з претензійними заголовками («Тіні забутих предків», «Буря», «В терновому вінку», «Інтермеццо», «Чистилище», «Рай», «Пекло» тощо) і була насичена емоційними епітетами, які яскраво свідчать про вкрай негативне ставлення автора до Католицької Церкви.

Це був, мабуть, перший такий привселюдний, злобно-образливий випад проти Митрополита Андрея Шептицького, якого український народ вважав своїм великим духовним провідником. Автор стверджував, що «багато уніатських церков стають кузнями антирадянських провокацій», звинувачував Митрополита та УГКЦ у

антинародній позиції, співпраці з гітлерівськими окупантами та із загонами УПА. При цьому він не вагався в живі очі сучасників і свідків національно-визвольної боротьби українців заявляти, що загони УПА «з небувалим в історії людства озвірінням і садизмом ріжуть цілі села, не дають пощади навіть немовлятам», блюзнірствуючи при цьому про «кров на руках деяких уніатських священників».

У статті згадується ряд священників УГКЦ. Так є посилання на цитати о.доктора Костельника в «німецькій брудній газеті» (мається на увазі «Український щоденник»). Також підкреслюється, що «Г.Костельник запобігливо послав у гітлерівські банди двох своїх синів». Як приклад «ганебної ролі» священників, повідомляється, що «син колишнього екзарха уніатської церкви в Києві священник Гнат Цегельський з м.Кам'янка-Бузька, постачавши німців гарматним м'ясом своїх парафіян, виступив перед своїми жертвами з промовою і на прощання вручив їм... прапор, збережений його батьком іще з часів короткотривалого панування Скоропадського».

«Потворним видовищем» названо призначення Митрополитом Шептицьким капеланів для української дивізії о.В.Лаби, о.Й.Карпінського, о.Д.Ковалюка та ін. Священник Йосиф Годунько, взагалі, трактується як "гітлерівський агент".

Після широкого викладу тих всіх наклепів автор пише: «Можна було чекати, що нинішні керівники уніатської церкви виявлять мінімальне, принаймні, бажання змити свої важкі провini перед народом і хоч би тепер підуть слідами православних священників, які в більшості показали себе відданими синами своєї Вітчизни, мобілізуючи вірних на священну боротьбу з німецькими загарбниками, жертвенно допомагаючи Червоній армії». А далі дає «хроніку останніх тижнів» про те, як у різних селах священники УГКЦ співпрацюють з «бандитами» (тобто українськими націоналістами).

На закінчення стверджується, що «не можна спокійно дивитись на те, коли служителі уніатської церкви використовують цю свободу віросповідань для того, щоб проводити злочинну діяльність проти українського народу на користь фашистської Німеччини». Доки вони будуть «творити своє чорне протинародне діло?» – риторично запитує автор і тут же впевнено заявляє: «Ця машкара буде зірвана. Наш народ обдурити не можна».

10 квітня ця стаття була опублікована у київській газеті «Радянська Україна» (орган ЦК КП(б)У, Верховної Ради і Ради народних комісарів УРСР). Потім ця стаття вийшла окремою

брошурую тиражем 20 тис. екземплярів. Проводилось її обговорення на різних зборах трудових колективів, ведучи нечувано брехливу акцію проти Української Греко-Католицької Церкви.

Цю статтю можна вважати офіційним оголошенням війни проти УГКЦ. Вона дуже обурила і насторожила всіх місцевих жителів Галичини, відчували, що такі статті без причини не появляються.

І як з чорної хмари вдаряє грім, так на Українську Греко-Католицьку Церкву посипалися удари.

Першим ударом по Церкві був арешт у Львові 11 квітня 1945 року католицьких владик на чолі з Митрополитом Йосифом Сліпим та інших осіб з церковної верхівки. Про це виконавці з НКГБ зараз же повідомили в ЦК ВКП(б)У Зленкові: «По Львову і області було заарештовано 33 чоловіки - з них 1 митрополит, 2 єпископи (це Никита Будка і Микола Чарнецький - авт.), 20 священників; оунівців, які мали тісний зв'язок з духовенством - 4 особи».¹ Це називалось «операція по вилученню антирадянського духовенства та церковного активу Греко-Католицької Церкви по м.Львову та області». Одночасно були «вилучені» єпископи Григорій Хомишин і Йоан Лятишевський у Станиславові.

Другий удар було зроблено 14 квітня 1945 року, коли удосвіта була оточена Духовна Семінарія у Львові. Деякі отці-наставники і теологи були арештовані, а решту всіх «осіб призовного віку» (як було сказано у рапорті) направлено під конвоем у військомат для призову на військову службу. Це понад сто п'ятдесят юнаків, які мріяли стати душпастирями, щоб служити Богові та людям! Так було зліквідовано Львівську Богословську Академію - найвищу українську цитадель духовності.

Та даремно шукати повідомлень про ці події у тодішніх газетах. Ні у львівській «Вільній Україні», ні у київській «Радянській Україні» про це нема ані згадки. Цікавим і якимось зловісно символічним є те, що 11.04.1945 року у «Вільній Україні» було коротке повідомлення «Розмова тов.Сталіна з Патріархом Московським і всія Русі Олексієм». Повідомлялось, що відбулась вона 10.04.45 у присутності двох православних священнослужителів і тов.Молотова. Але, про що йшлося, не повідомляється. Можемо лише здогадуватися, про що могла радитися така компанія!

Ці два удари було здійснено органами НКГБ блискавично.

¹ Державний архів Львівської області, ф.3, оп.1, спр.212

Третім ударом радянської влади по Українській Греко-Католицькій Церкві був наступ на її деканів. Він уже не здійснювався блискавично, зате наполегливо і дуже жорстоко. Партійні можновладці вже збагнули значення авторитету отців-деканів для католицького духовенства і хотіли використати цей беззаперечний авторитет і вплив на підлегле священицтво у своєму злочинному плані насильницької заміни УГКЦ послушною комуністичній системі Російською Православною Церквою. Автори і виконавці цього плану здавали собі справу, що це буде нелегко, тож підготували і застосовували всі можливі й неможливі, нечувані, методи.

І ось літо та осінь 1945 року ознаменувалися жахливим тиском на галицьких отців-деканів. Репресивні органи скрупульозно «опрацьовували» особу кожного декана та містодекана¹. Початково їх не хотіли арештовувати, їм відводили особливу роль у «наверненні» на православ'я українського священицтва.

Офіційно це мало бути функцією утвореної 28 травня 1945 року так званої «Ініціативної групи по возз'єднанню греко-католицької церкви з православною церквою». Основною суттю цього «возз'єднання» був перехід галицького духовенства під юрисдикцію Московського патріархату.

До речі, варто підкреслити, що до трійки священиків, які створили цю групу, не ввійшов ні один отець-декан. Малоімовірно, що їм цього не пропонували (і то інтенсивно!). Скоріше, це свідчить, що отці-декани були свідомі своєї більшої відповідальності не лише за свої вчинки, а й за той приклад, який подадуть підлеглим.

Отож у зверненні «Ініціативної групи», яке називалося «До всесечесного греко-католицького духовенства в західних областях України» (28 травня 1945) писалось:

«Просимо Всечесних отців Деканів скликати духовенство на наради в цій переважній справі та прочитати їм це наше письмо.

Наші одностудійці священики повинні якнайскоріше вступити в члени «Ініціативної групи» у своєму власному інтересі, бо для них буде потрібна наша посвідка». (Без якої, як пояснялось потім, священик не матиме права відправляти у своїй церкві).

Та отці-декани не лише не хотіли приєднуватися до «Ініціативної групи», а й взагалі ігнорували її.

Тоді цю справу НКГБ повністю перебрало у свої руки. Так 18

¹ заступник декана

червня 1945 року уповноважений Ради у справах Російської православної церкви при РНК УРСР П.Ходченко поставив «Ініціативній групі» вимогу:

«В міру проведення обліку деканів, парафій і монастирів греко-католицької церкви ініціативна група має надсилати до уповноваженого в справах Руської православної церкви при Раднаркомі УРСР списки всіх деканів, парохів і настоятелів монастирів, які відмовляються підлягати юрисдикції ініціативної групи греко-католицької церкви по возз'єднанню з православною церквою»¹.

Зрештою, репресивні органи не дуже чекали на ці списки. Маємо свідчення, що брались вони і за тих, кого «Ініціативна група» хотіла вигородити. (Наприклад, як це було у випадку о.Йосифа Осташевського, декана Винницького, про що буде сказано у відповідному розділі).

Збираючи свідчення багатьох учасників і очевидців процесу навертання католиків на православ'я, переконуємося, що на різних теренах Галичини це відбувалося по однаковій схемі.

Спочатку партійці та енкагєбисти наносили візити деканам і переконували їх у правдивості православної віри, вихваляли Російську Церкву. Коли ж отці-декани висували свої контраргументи, заганняючи недолугих агітаторів у глухий кут, їм коротко, але категорично радили «много не разгаварівать». Бо що ще вони могли відповісти на скромне і цілком закономірне запитання: чому представники влади, яка задекларувала відокремлення церкви від держави, а також свободу релігій, так активно агітує за одну церкву і виступає проти іншої?

Потім деканів «запрошували» до НКГБ, часто супроводжуючи ці запитання конвоєм, бо декани знаходили різні причини, щоб не з'являтися на них. Тут уже починались погрози, шантаж і залякування, а часто й побої та катування. І єдиний наказ: підписати православ'я та спонукати до цього підлеглих священників. Лише тепер, через півстоліття, ми довідуємося про багато подробиць цього тиску і можемо осмислити повноту мучеництва галицьких отців-деканів. Досить навести приклад о.Петра Мекелити, декана Бориславського, який після виклику до Дрогобицького НКГБ у червні 1945 року не зміг власними силами повернутися додому. Його привезли машиною і майже непритомного кинули на вулиці біля плебанії². Десятки й сотні

¹ «Діяння Собору Греко-Католицької Церкви 8 - 10 березня 1946 р. у Львові», стор.20.

² садиба, подвір'я і дім священника біля церкви

подібних свідчень зібрано тепер Львівським Інститутом Історії Церкви.

Іноді енкагебистам забракло терпіння ламати опір отців, і тоді траплялись трагічні «випадки», як це сталося з Комарнянським деканом о.Стефаном Качмаром. Після кількох викликів до НКГБ, де він рішуче відмовився перейти на православ'я, одного літнього дня його підстрелили, ніби помилково, совєтські «стрелки», коли він їхав до млина в с.Унятичі. Важко поранений о.Качмар півроку пролежав паралізованим і 14 січня 1946 року помер.

Після кількатижневої або й кільkamісячної такої жорстокої психологічно-фізичної "обробки" отців-деканів їм наказували зібрати підлеглих священників на деканальні конференції, на які прибували представники «Ініціативної групи» і уповноважені від Ради у справах РПЦ при облвиконкомах. Часто вони приїздили у супроводі енкагебистів. При цьому деканів попереджали, що вони будуть покарані, якщо священники відмовляться підписати православ'я. Одна за одною відбувались такі, нечувані в історії Церков, деканальні конференції.

Докладно таку конференцію описано у «Споминах» Золочівського декана о.Володимира Лиска, які в 1999 році вийшли друком у видавництві «Каменяр» під назвою "Без зерна неправди". Ці «Спомини», написані перед смертю визначним українським священником, високоосвіченим і надзвичайно діяльним, є унікальним історичним документом. Особливо чітко, з протокольною точністю описано у споминах о.Володимира Лиска процес ліквідації УГКЦ, що допомагає збагнути всю глибину терору репресивних совєтських органів щодо Української Греко-Католицької Церкви.

Немало деканів не вистояли перед цією навалюючою грубою силою. Із стисненими болем серцями погодились «з'єднатися» із Православною Російською Церквою. Багато з них надіялись при цьому, що це буде лише короточасний компроміс. Та компроміс виявився і тривалим, і болюче важким, і не всіх урятував від подальших репресій. Бо не один священник, хто не зумів скривати свої переконання і лицемірити, був арештований і після «з'єдинення». Як приклад, можна згадати долю Яричівського декана о.Миколи Землинського. Маючи дев'ятеро дітей, отець-декан не відважився на категоричну відмову від нав'язуваного православ'я, був учасником сумнозвісного Собору 1946 року і пристав на православ'я. Та в січні 1950 року він був заарештований і запроторений у табір строгого режиму в Мордовії. Там зустрівся з

Митрополитом Йосифом Сліпим і відкликав перед ним своє «православ'я». Повернувшись із ув'язнення, став підпільним греко-католицьким священиком.

Ті ж отці-декани, які твердо стояли на своєму, були заарештовані зразу після «невдалих» для совєтської влади конференцій. Рідко кому з них вдалося сховатися від недремного ока мстивої влади і уникнути арешту. А за ними масово арештовували інших непокірних священиків. Багато душпастирів і загинули в ув'язненні. Так поклали своє життя за віру отці-декани Яків Долгий, Петро Мекелита, Йосиф Осташевський, Іван Синяк, Микола Цегельський, Володимир Чубатий та численні інші достойні отці.

Жорстока тоталітарна система зламала їм життя, та не зламала їхнього духу, не захитала їхньої всепермагаючої віри. Випивши до дна чашу терпінь, відійшли вони до Господа. А нам залишили зразок вірності й відданості своїй вірі і своїй Церкві.

Пропонуємо читачам познайомитися із долями деяких наших славних отців-деканів і містодеканів.

1

О. ПЕТРО МЕКЕЛИТА
ДЕКАН БОРИСЛАВСЬКИЙ
 (1868-1947)

Одне з перших місць у скорботному переліку тих, хто загинув, як мученик за віру, в час масового терору щодо духовенства Української Греко-Католицької Церкви, належить Бориславському деканові о.Петру Мекелиті.

Петро Мекелита народився 13 червня 1868 року в с.Бутини Жовківського району на Львівщині.

Коли заглиблюємось у життєпис цього священика, то у долі його вбачаємо перст Божий. Виходець із багатодітної селянської родини, де був десятою дитиною, він із дитинства виділявся великими здібностями, чим привернув до себе увагу місцевого пароха і дідички-меценатки. Вони, помітивши його непересічність, допомогли йому отримати освіту. В 1890 році він блискуче закінчив Львівську Академічну гімназію і вступив на теологічний факультет Львівського Університету. Ще будучи теологом, постановляв собі бути священиком-просвітителем, мріяв піднімати національну свідомість рідного народу, за дороговказ собі обрав життя і діяльність о.Маркіяна Шашкевича.

Третього грудня 1894 року Петро Мекелита прийняв пресвітерські свячення з рук владики Юліана Пелеша, єпископа Перемиського, Самбірського і Сяноцького, і разом з ним відправив свою першу Службу Божу в подяку Господу Богу за велику ласку священства. Від того часу все був зразковим душпастирем.

Був одружений з Оленою Лаврецькою, донькою о.Льва Лаврецького, пароха с.Залуква біля Галича. У них було семеро дітей, але троє з них померли у дитячому віці.

Спочатку його призначено в с.Сянічок біля м.Сянока на Лемківщині сотрудином о.Михайла Товарницького, котрий був дідом його дружини. Після його смерті о.Мекелита став там парохом, а в 1910 році його назначили деканом Сяніцьким, яким був до 1920 року.

Ревну душпастирську працю о.Петро постійно поєднував із

просвітницькою і громадською діяльністю, неухильно дбаючи про національну свідомість селян і про піднесення їхнього добробуту. Здобув репутацію діяльного українського патріота. Коли в ході Першої світової війни до Лемківщини наблизились російські війська, отець виїжджає до Відня, де бере активну участь у формуванні українського легіону, до лав якого вступив добровольцем і його син Ярослав.

У 1918 році в бою за станцію Устрики хорунжий УГА Ярослав Мекелита загинув, що було для отця важким ударом. Отець, незважаючи на розгул польської реакції, з великими труднощами віднайшов могилу сина в с.Устрики, перевіз його тлінні останки і перепохоронив на цвинтарі в Сяноку. Чи міг він тоді знати, що із ще більшими труднощами будуть хоронити його?

Беручи до уваги його енергійність і організаторські здібності, в 1920 році о.Петра Мекелиту призначають парохом в с.Стебник, який вважався важкою парохією, одночасно назначивши його і деканом Бориславським.

Стебник був тоді спролетаризованим і національно несвідомим селом. Сюди наїхало багато мазурів зі Шлеська, тут діяли польські шовіністичні організації і москвофільська читальня ім.Качковського. Також активною була нелегальна КПЗУ.

І ось у такий Стебник, заражений польським шовінізмом, москвофільством і комуністичною пропагандою прийшов український парох-патріот. Енергійно і з великою посвятою приступив він до душпастирської та громадсько-просвітницької праці. Зорганізував біля себе національно-свідомих стебничан, запросив передових інтелігентів із Дрогобича. Разом створили «Просвіту» і «Рідну Школу», заклали приватну українську гімназію і дитячий садок. До речі, вихователів дитячого садка о.Мекелита утримував власним коштом, так розв'язав проблему, коли не було ніякого джерела фінансування цієї потрібної справи.

У Стебнику почали діяти кооператива «Єдність», протиалкогольне товариство «Відродження», «Союз Українок», товариство «Сокіл», гурток самоосвіти, зразковий хор і театральний гурток. І в усьому цьому немала заслуга отця-декана.

Також завдяки о.Мекелиті почалося будівництво в Стебнику мурованої церкви Різдва Пресвятої Богородиці та нової домівки «Просвіти», завершенню яких перешкодив прихід «перших» більшовиків.

Проте не щадив Господь і хрестів для о.Петра Мекелити. В 1942 році передчасно померла його дружина Олена. Отець Мекелита тяжко пережив це, що навіть відбилося на його здоров'ї. Та необхідність працювати для людей тримали його при житті, і цьому всеціло посвячувався, виявляючи при цьому зразок християнських чеснот. Під час німецької окупації йому, завдяки його авторитету і доброму знанню німецької мови, вдалося врятувати стебничан Кулика, Бобика і Куртяка, яких німці хотіли розстріляти за приналежність до КПЗУ. Сам ризикував при цьому, але керувався християнським милосердям, і Бог поміг йому.

Любов'ю і щирою вдячністю платили парафіяни своєму парохіві за його ревність, доброту і невтомність. Високо цінувала його і церковна влада. У грамоті, даній 14 вересня 1944 року з нагоди 50-річчя священства о.Мекелити, владика Йосафат Коциловський підкреслив, що ювілят «завжди вміло і з загальним задоволенням» вів підчинене йому духовенство.

«Щоб узнати Вашу п'ятдесятилітню щиру працю у Христовому Винограді і за неї Вам у якийсь видний спосіб подякувати, даємо Вам владу носити фіолетовий колпак та уділяємо Вам наше Архиєрейське благословення», - писав Владика, а також сам приїхав у Стебник, щоб відслужити ювілейну Архиєрейську Службу Божу.

Та насувалися важкі для Української Церкви часи, і отця Мекелиту очікував найважчий його хрест. У 1945 році НКВД чимраз більше цікавиться його особою. Спостерігши його величезний авторитет, планували використати о.Мекелиту у сценарії ліквідування Української Греко-Католицької Церкви. Його часто викликали у Дрогобицький НКВД, де спочатку улесливо переконували перейти на православ'я, обіцяючи йому «золоті гори». Коли ж побачили, що він твердо стоїть на своєму, почався неймовірний фізичний і психологічний терор. Не раз із тих допитів повертався зовсім хворим, а то й не міг сам повернутись додому.

Одного разу його, змордованого, привезли машиною і скинули на вулиці перед плебанією. Так і лежав там, поки дочка, занепокоєна його відсутністю, пішла назустріч і натрапила на нього. Разом із сусідами завели отця до хати. Від пережитого нервового потрясіння не міг навіть розмовляти. А було отцеві вже 77 літ! Якими нелюдами муіли бути ті, хто так знущався з невинного старенького священика...

Побачивши, що цю літню й хворобливу людину не можна зламати,

його 21 червня 1945 року заарештували, звинувативши в антирадянській діяльності. Шість місяців тримали його в Дрогобицькій тюрмі, а 29-го грудня 1945 року цього достойного отця-декана, вже хворого і немічного, засудили на 10 років тюрми і 5 років заслання, з цілковитою конфіскацією майна. Разом з ним судили ще двох незламних католицьких деканів - о.Михайла Жука і о.Андрія Круцька.

Під час арешту, прощаючись з дочкою Іриною, о.Мекелита сказав: «Я знаю, що мене чекає, але я готовий на все, навіть на смерть за віру і за народ».

Так і сталося. Після суду його ще дев'ять місяців тримали у Дрогобицькій тюрмі (у відомих своєю жорстокістю «Бригідках»!), а 23-го вересня 1946 року перевезли до пересильної тюрми у Львові, де він і помер.

Дочці Ірині вдалося встановити контакт із тюремним лікарем Марковим. Через нього передавала харчі і ліки, через нього й довідалась, що батько вже є при смерті. З допомогою добрих людей і грошей вдалося домовитись, щоб отця по смерті не кидали в загальну яму, як це там робилося, а поховали окремо, поруч, у заздалегідь оплаченій труні та позначили місце поховання. Так і було зроблено.

Отець Петро Мекелита помер 30 серпня 1947 року, маючи сімдесят дев'ять літ. До дна випив чашу моральних і фізичних терпінь, та нітрохи не поступився своїми принципами, ні в чому не порушив даної Богові клятви. Гідно помираючи, він був зразком стійкості для багатьох священиків, які тоді перебували на львівському пересильному пункті.

Тіло покійного отця в труні вивезли з тюрми разом з трупами інших померлих в'язнів, їх без домовин поскидали всіх разом у заздалегідь виритих бульдозером ровах за Янівським цвинтарем і закопали, поряд закопали домовину з отцем Мекелитою. Тієї ж ночі о.Павло Лошній з дружиною Софією та родина о.Степана Ратича (дружина Стефанія, дочка Марія і зять Євген Кравчук), котрий в цей час теж томився у цій пересильній тюрмі, тихцем викопали труну з тілом о.Мекелити і захоронили її на старому Клепарівському цвинтарі. З великим ризиком зробили цю останню послугу отцю-мученику, та поховали його згідно християнського звичаю.

Через 18 літ Клепарівський цвинтар зносили, і була можливість перехоронити похованих там на Янівський цвинтар. Тоді о.Петро Мекелита вже офіційно був перепохований, і вже можна було

поставити правдивий надгробний напис. Отець Грициляк, який на той час вже повернувся із ув'язнення, здійснив похоронні відправи. Відтоді цей достойний Декан-мученик спочиває на Янівському цвинтарі недалеко від могил січових Стрільців. Маємо змогу вшанувати могилу вірного сина Української Греко-Католицької Церкви о.Петра Мекелити, а при ній згадати в молитвах всіх тих, хто віддав життя за віру та чийх могил безбожний ворог не залишив. Бережімо світлу пам'ять про них!

Закінчуючи цю коротку розповідь про отця-декана Петра Мекелиту, хочеться звернути увагу, що така стійкість і самопожертва священників не була якимсь винятковим і окремим явищем, вона благодатно поширювалась і на оточуючих їх людей. Це яскраво видно на долях зятів о.Мекелити: чоловік дочки Антоніни о.Максим Вітошинський, парох с.Бутини Жовківського району, і чоловік дочки Марії о.Олександр Тимкевич, парох с.Опаки біля Підбужа, відмовившись підписати православ'я, відбули по десять літ ув'язнення, а повернувшись із ув'язнення, до смерті були підпільними католицькими священниками.

2

О. ЙОСИФ ОСТАШЕВСЬКИЙ ДЕКАН ВИННИЦЬКИЙ (1890-1948)

Серед плеяди заслужених католицьких деканів, які ревно душпастирювали в Галичині, навчаючи любити Бога і Україну, плекали високу духовність молодих священників, твердо стояли в обороні своєї віри і загинули за неї, помітно виділяється постать о.Йосифа Осташевського, декана Винницького.

Народившись 1890 року у родині бідного ремісника в містечку Лешнів біля Бродів на Львівщині, Йосиф Осташевський отримав від Господа лагідну вдачу та немало талантів.

Нелегким було його дитинство, бо родина була велика і малозабезпечена, а він, як найстарший з дітей, мав обов'язок доглядати молодших. Злидні та голод постійно перебували в цій родині, та розум і здібності Йосифа швидко розвивалися і привернули до себе увагу місцевого пароха, який і порадив батькові післати

Йосифа до гімназії, зобов'язавшись оплачувати його навчання. Так хлопець потрапив до бродівської гімназії і попри дуже скрутні матеріальні обставини, які самотужки і вперто долав, успішно закінчив її.

Завдяки Роману Осташевському, синові отця, котрий жив в Америці і записав з пам'яті спогади, які чув від батька, довідуємося, наскільки драматичним було дитинство о.Осташевського та як Боже Провидіння вело його через усі перепони до назначеної цілі.

Навіть уявити тепер важко, як почувався одинадцятирічний школяр, якого завезли на науку до Бродів, де він мешкав «на станції» у жидів, які не лише не цікавилися його навчанням у гімназії, але й повсякчас завантажували різними хатніми роботами. Спробуймо порівняти це із сучасними ситуаціями, коли батьки багато уваги приділяють навчанню дітей, допомагають самі, ще й репетиторів наймають, - та не завжди ці діти мають бажання вчитися!

Неймовірних поневірянь зазнав малий Йосиф, та успішно закінчив перший рік навчання. Гімназійний катехит, відвідуючи своїх учнів по їх мешканнях, перейнявся скрутними його обставинами і на наступний рік помістив його до бурси, де мешкали молоді студенти. Це було для малого Юзя, як вони називали його, неабияким щастям.

Та після четвертого гімназійного класу помер отець-парох, який оплачував його науку, а батько, старіючись, все більше відчував нужду і нічого не міг йому допомогти. П'ятнадцятирічний хлопчина став перед дилемою, як жити далі: вертатися додому і починати ремеслом заробляти на прожиття чи шукати способу продовжити навчання, якого так дуже прагнув. Клячучи у церкві перед Розп'яттям Ісуса Христа, просив він у Всевишнього помочі, і в цей момент прийшла до нього впевненість, що зможе заробити собі лекціями. І починаючи з п'ятого гімназійного класу аж до матури він щоденно бігав ціле пополудне від дому до дому, де давав лекції дітям багатих батьків. Пізнім вечором вертався втомлений до бурси і брався за приготування власних завдань на наступний день. Та попри постійне перемучення все був привітний, веселий і життєрадісний, за що його всі любили. А як випадала вільна хвилина, все бігав до церкви і там перед святим Розп'яттям шукав потіхи і поради.

У 1910 році успішно здав іспит зрілості і вступив у Львові на теологію. І далі його наука супроводжувалась матеріальною скрутою і важкими заробітками на навчання. Та сильна воля і рішучість ніколи не покидали його. Коли забракло грошей, щоб оплатити і навчання, і

мешкання, він оселився у шпці, де тримали дрова, але навчальний рік закінчив. Правда, його здоров'я було значно підірване, тяжка праця, холод, постійне недоїдання зробили свою справу. Коли Йосиф був на останньому курсі теології, помер батько, і на його плечі звалився ще один тягар – турбота про матір та решту родини.

Коли вдумуємось у ці обставини юності о.Йосифа Осташевського, видається зовсім неймовірним, що при цьому він не лише добре вчився, а й був активним у студентсько-громадському житті: жодне семінарійне свято не відбувалося без його участі, він часто робив реферати на літературному гуртку і навіть ходив з просвітянськими доповідями по читальнях доколичних сіл. Це важко уявити, але альманахи Львівської Семінарії з тих літ зафіксували це, при тому висвітлювали і деякі конфлікти молодого теолога з антиукраїнськими силами, які намагалися перешкодити просвітницькій діяльності українців.

У 1916 році він одружився з Теофілею Лиско і був висвячений на священника. Його дружина походила із селянської родини, але закінчила учительський семінар, а два її брати були священниками. Вона стала зразковою господинею і матір'ю чотирьох дітей, а о.Осташевський швидко здобув визнання як непересічний священник.

Закінчивши німецьку гімназію і теологічний відділ Львівського університету, він вільно володів багатьма мовами, багато читав і перекладав з інших мов. Його переклади найчастіше друкувались у церковно-суспільному часописі «Нива».

Отець Осташевський мав гарний голос і майстерно володів словом, був визнаний як чудовий проповідник, одночасно був скромним, спокійним і маломовним, мав тонке почуття гумору. Ніколи не сміючись сам, вмів дотепним словом розвеселити будь-яке товариство. Все це приносило йому загальну повагу і прихильність, всі його любили.

Після висвячення о.Йосиф Осташевський працював сотрудником старенького о.Харламповича у с.Завидовичі Городоцького району. Це були повоєнні роки, війна дуже негативно відбилася на селі, особливо на молодшому поколінні. Та з Божою поміччю молодому енергійному священникові за досить короткий час вдалося повернути життя у правильне русло. Мораль піднімалася, побожність зростала, молодь і старші приверталися до церкви. Правда, траплялися випадки, що молодь, яку так легко звели з пуття російські і австрійські солдати, іноді бунтувалася проти строгих повчань священника, та це не лякало

його, а навпаки, ще більше запалювало до праці.

Був не лише душпастирем, а й великим українським патріотом-громадянином. Завжди поряд з любов'ю до Бога і ближнього проповідував любов до Вітчизни. У 1921 році мав проповідь у Городку при великому здвизі народу та багатьох польських поліцаїв, у ній сміливо виступив проти зловживань польського уряду та знущань польської поліції. Комендант поліції дав наказ негайно арештувати проповідника, щоб позбавити можливості докінчити цю проповідь. Та молодь і старші щільно обступили священника і не дали поліції виконати наказ коменданта.

По цілій околиці ширилася слава про молодого отця-проповідника. Він завжди був доступний для людей, які шукали порад, а дітям, які знайшли у ньому доброго духовного батька, він віддавав весь свій вільний час.

У 1923 році о.Йосиф Осташевський був назначений парохом с.Курники Яворівського повіту. Самовіддано працював задля піднесення духовного, освітнього і матеріального рівня жителів цього великого села, в якому на той час, крім одного вчителя-поляка, не було інтелігенції. Неурожайність піщаних земель і горілка власного виробу загнали селян у велику нужду, а віддаленість від міста і залізниці та недбалість школи зумовили культурний занепад цього села. Важка праця чекала молодого пароха, та, мабуть саме тому, що був здатний до неї, направили його туди. І о.Осташевський з великим запалом взявся за роботу. Чимраз більше людей почало ходити до церкви, поволі виросла читальня, почала діяти Кооператива. Цілими вечорами просиджував отець у накуреному громадському будинку і терпеливо вчив людей історії, літератури, географії, тощо.

Згодом зорганізував своїх парафіян на будівництво великої гарної церкви. Коли її, готову, освячували, о.Осташевський вже був парохом с.Підберізіці коло Львова і Деканом Винницьким. Парафіяни Курник приїхали по отця і везли його з великим тріумфом через цілі Курники на посвячення церкви, а потім цілим селом відпровождали до залізничної станції. Так виявили свою любов і вдячність за жертвний труд.

Будучи з 1927 року парохом с.Підберізіці, села великого, багатого і культурного, з великою кількістю студентства, отець-декан одночасно викладає в Богословській Академії і багато часу приділяє теологічним працям, пише і видає проповіді і реферати. Його часто запрошують проповідувати у церкві св.Юра, на різних відпустах, на

з'їздах УМХ, а також на акціях «Просвіти».

Отець Осташевський регулярно вів реколекції для священників і для академічної молоді. Так інтенсивно працюючи від досвіта до ночі, не раз і цілі ночі посвячував творчій праці, не раз схід сонця заставав його біля бюро, заваленого книжками і стосами списаного паперу. Всі свої проповіді і реферати педантично викладав на папері. Його син Роман у своїх спогадах висловив впевненість, що коли б все написане о.Осташевським видати друком, то не одному священникові вистарчило б цього матеріалу на всю душпастирську практику.

Але така повсякчас напружена праця не могла не позначитися на його здоров'ї, яке ще з дитинства було делікатним. У 1936 році йому прийшлося звернутися до лікарів. Кращі львівські лікарі жаснулися, яким високим був у нього тиск і наскільки хворим було його серце, а доктор Панчишин, який знав і шанував отця, вболівав, що медицина безсила зарадити безнадійному стану хворого, про що і попередив родину священника. Та Божя Воля була іншою. Трохи підлікувавшись, отець далі так само працює. Правда, хвороба і перевтома лишили свій слід на ньому, його, п'ятдесятирічного, люди сприймали за сімдесятирічного старця, але енергія і гострота розуму не покидали його.

Активний і товариський, о.Осташевський все мав широке коло знайомств. Товаришем його був єпископ Іван Бучко, вони часто і радо стрічались. Добре знався з о.Гавриїлом Костельником, який теж був добрим проповідником, і не раз їм приходилось проповідувати разом.

Та найближчим приятелем о.Осташевського був о.ректор Йосиф Сліпий, з яким товаришував ще з часів навчання в гімназії. Йосиф Сліпий швидко ріс у ієрархічній кар'єрі, та ніколи не поривав приязні з о.Осташевським. А той, хоч був два роки старший, відносився до о.Й. Сліпого як до видатної особи і слухав його як ректора. Досить часто отець-ректор приїжджав до Підберізців. Особливо традиційними були приїзди його на другий день Різдва, в день св.Йосифа. Любив втечи зі Львова, і вдвох з о.Осташевським святкували свої іменини. Цілі години проводили у дружній бесіді, тоді навіть їмось Теофіля Осташевська не заходила до них.

Людина енциклопедичних знань і великий інтелектуал, о.Осташевський ніякої ваги не надавав домашній господарці. Це не раз створювало кумедні колізії. Наприклад, рідні отця весело згадували таку пригоду: одного разу в час жнив їмось Теофіля, на плечах якої трималася вся господарка, попросила отця, чи не міг би він піти зі

своїми книжками на поле, де працювали найняті робітники, щоб своєю присутністю стимулювати їх до добросовісної праці. Отець радо погодився і весь день провів у полі. Ввечері, коли робітники вернулись вечеряти, вони сказали, що не бачили отця. Виявилось, що отець провів день на чужому полі біля чужих робітників. Настільки орієнтувався, де є церковне поле! Зате завершив свою чергову теологічну працю.

Маючи лагідну вдачу, о.Йосиф Осташевський, проте, був дуже вимогливим до себе і до підлеглих священників. «Гріх священника побільшується в стільки тисяч разів, скільки людей дістали від того гріха згіршення», - застерігав він.

Тож як могла скластись доля цього взірцевого священника, коли органами советської влади було вирішено зліквідувати Українську Греко-Католицьку Церкву?

Голова «Ініціативної групи» о.Г.Костельник приїхав до о.Осташевського, якого дуже поважав, і сказав: «Я знаю, отче, що Ви не підпишете православ'я, але знаю і те, що Ви із своєю гіпертонією не витримаєте тюрми». Тому видав йому довідку, що за станом здоров'я отець звільняється від парохії. Отець довідку сховав, а сам далі сповняв свої душпастирські обов'язки. Парафіяни, які вже знали про арешти інших священників, радили: «Сховайтесь, отче, то може Вас не візьмуть». Покинув плебанію, переїхав мешкати до дочки у Львові, але не пропускав ні одного Богослужіння у своїй церкві. До села, до церкви, приходив пішки, поза хатами, остерігаючись головних вулиць, але ревно сповняв надалі всі священничі функції.

Вважав своїм обов'язком прибути і на деканальну конференцію, скликану у Винниках о.Костельником для переведу деканату під юрисдикцію Російської Православної Церкви. Монахині, які тоді мешкали на плебанії, розповіли, що о.Костельник, нібито вболіваючи над самопочуттям о.Осташевського, настояв, щоб той не заходив на конференцію, зате запросив прибулого з ним представника советської влади. Таким чином, отець-декан залишився на лавочці на подвір'ї плебанії, а конференцію священників його деканату проводили о.Костельник і кагебіст.

В результаті цієї наради було підписано православ'я всіма присутніми священниками, окрім о.Антоня Поточняка, який виступив із рішучим протестом і покинув нараду, за що невдовзі був заарештований.

А вночі 18 березня 1946 року у Львові був заарештований отець-декан Йосиф Осташевський, і при цьому було зроблено ретельний

обшук у помешканні його дочки Антоніни-Марії та конфісковано гроші, радіоприймач, фотоапарат тощо. Прощаючись, отець сказав дочці: «Я їм там довго не посиджу. Бог мене забере». Так воно і сталося.

Родина довго не могла довідатись, у якій тюрмі його тримають. Згодом дістали пару записок, переданих о.Осташевським через відпущених із Лонцького на волю карних злочинців. Вони щиро жаліли його, дивувались, що мав лише п'ятдесят сім літ, бо сприйняли його за сімдесятилітнього старця (так був знищений хворобою і переживаннями). Отець справив на спів'язнів велике враження. Один такий в'язень заходив потім у гості до дочки отця та розповідав, що отець багато розмовляв з ним, повчав його та схиляв до праведного життя. Отже, і в тюрмі цей священник не припиняв місійної діяльності.

Про вирок отцеві родині вдалося довідатись від прокурора: рішенням ОСО о.Йосифа Осташевського засуджено на вісім років позбавлення волі. При цьому прокурор Благосмислов не скривав, що його найбільше роздратовали слова отця: «Сталін є атеїст і не може мені диктувати, якої я маю бути віри». Отака була «вина» цього достойного священника! З допомогою адвоката і грошей дружині і дочці вдалося побачитись з о.Осташевським на пересильному пункті у Львові на вулиці Полтв'яній. Це було їхнє останнє побачення.

Далі наступили довгі місяці тривожної для родини невідомості.

І нарешті прийшла звістка із Харківської пересильної тюрми, потайки передана якоюсь доброю душею. Отець Йосиф Осташевський перебував там і був важкохворим. Їхав до Харкова разом із о.Степаном Василівим із львівської Успенської церкви. Спали на цементній підлозі. Отець Осташевський простудився, дістав запалення легенів із високою температурою, тоді - інсульт, що спричинив параліч і порушення мови. Страшне мученицьке вмирання в умовах жорстокої тюрми! Там працював лікарем арештований др.Маркіян Дзерович. Чим міг, старався допомогти умираючому отцеві. Він і сповістив, що о.Йосиф Осташевський помер у тюрмі 2 жовтня 1948 року. Доктор Дзерович, завдяки старанням своєї дружини, яка була у Відні, був звільнений як підданий Австрії і, проїжджаючи через Львів, опустив у поштову скриньку коротеньку листівку про це. Офіційного повідомлення від влади родина так і не дочекалась. Та чи о.Осташевський був єдиний, хто зникав безслідно у цій безбожній репресивній системі?

Не уникли репресій і численні парохіяни о.Осташевського. Після арешту священника у с.Підберізіці відбувалась нечувана «масагра»: обшуки, арешти, вивози. Парохом став о.Кохалевич, який був дуже заляканий. Кошиками виносив книжки о.Осташевського і два дні палив його величезну бібліотеку. Люди мовчки плакали, дивлячись на це. Отак привертали до нової віри, до нової влади!

А нищила ця влада не лише священників і не лише тих, хто активно повставав проти неї, нищила нова влада, взагалі, еліту Галичини. І це яскраво видно на долях дітей отця Йосифа Осташевського.

У о.Йосифа і Теофілії Осташевських було четверо дітей – донька і троє синів. Всі вони були людьми обдарованими і творчими і мали б стати окрасою української еліти. Володимир Осташевський був наділений непересічними музичними здібностями, провадив хор, диригував, оранжував музичні твори. Є всі підстави вважати, що він міг би бути визначним диригентом і композитором. Син Ярослав Осташевський був художником та не довелось йому створити багато полотен. Як тільки 27 липня 1944 року до Львова вступила червона армія, 28 липня брати Володимир і Ярослав Осташевські та ще деякі активісти культурно-громадського життя в Підберізіцях були заарештовані «визволителями». Правда, незабаром вони були звільнені на просьбу прокомуністичного голови клубу, бо треба було організувати якесь музичне свято на честь «визволителів». Та невдовзі їх всіх мобілізували до червоної армії, хоч та «мобілізація» була більше подібна на арешт. Забрали їх несподівано, без попередження, прямо з праці: Володимира з репетиції хору «Трембіта», а Ярослава з музею. Так вони потрапили на воєнкомат, який знаходився на вулиці Перацького у Львові, де потім був Клуб залізничників. Там створили групу «неблагонадійних» призовників і зразу післали на фронт. Правдоподібно, ще по дорозі вони загинули, бо не було від них ні одного листа, а потім мати отримала на них «похоронки». Саме ці похоронки на полеглих в червоній армії синів врятували саму імосьть Осташевську від подальших переслідувань.

Наймолодший син Роман Осташевський пішов добровольцем до української дивізії «Галичина», брав участь у бою під Бродами, потім дістався до Італії, у Римі закінчив теологію, але не висвячувався, а виїхав до Канади. У Канаді Роман Осташевський був одним з найактивніших діячів української діаспори. Саме він створив у Едмонтоні відомий музей «Українське село», за що був нагороджений орденом Канади, був першим директором «Української спадщини».

Ініціював і здійснював багато проектів, які гуртували українську громаду та піднімали імідж українців у світі, був автором і ведучим українських телепередач. Помер у 1983 році, похований у Канаді.

А на Україні, на Винниківському цвинтарі біля Львова є могила із досить незвичним написом: «В пам'ять родини Осташевських». Поховано там лише Теофілію Осташевську, а о.Йосифу Осташевському, Володимирові Осташевському і Ярославові Осташевському не судилося мати власних могил...

Довгі літа представляла цю достойну родину, берегла пам'ять про неї та продовжувала її традиції найстарша дочка о.Йосифа – Марія Осташевська. Думається, що саме задля того вона носила батькове, а не чоловікове прізвище. Мала доброго чоловіка - лікаря Карпа Новікова, білоруса, який був колись Новиком, але радянська влада «нагородила» його більш «милосливим» Новіков. Мала двоє дітей і троє внуків, але не обмежувалася лише їхнім вихованням. Гуртувала навколо себе широке коло ближчої і дальшої родини, була справжнім джерелом любові і доброти, оптимізму і життєрадісності, з якого вдячно користалася численна рідня. Мов добрий ангел-хоронитель приходила на допомогу всім, хто цього потребував, здавалося, що живе виключно для того, щоб піклуватися про інших. Як велику втрату сприйняли всі ближні відхід до Господа Марії Осташевської у 1994 році, але назавжди залишився їм взірець дієвого застосування найкращих християнських чеснот.

А загальні відомості про цю родину є добрим свідченням високого духовного й інтелектуального потенціалу, який продукували священні родини в Галичині. Поможі, Господи, відродити, продовжити і розвинути такі традиції!

3

О. ВОЛОДИМИР ЧУБАТИЙ
ДЕКАН КУДРИНЕЦЬКИЙ
(1895-1949)

До когорти тих, хто загинув, обстоюючи свою віру, належить і Кудринецький декан із Станиславівської єпархії о.Володимир Чубатий.

Володимир Чубатий народився 9 січня 1895 року у багатодітній родині Луки Чубатого і Анни з Сатурських, де був наймолодшим сином. Родина проживала на хуторі Гаї Ходоровські, що адміністративно входив до Тернополя, і була досить відомою, оскільки Лука Чубатий на той час був делегатом до Тернопільської міської ради від довколишніх хутірних поселень. Володимир у ранньому віці втратив матір, яка померла перед початком війни 1914 року, і з часом залишився удвох із батьком, бо старші діти пішли своїми життєвими дорогами.

До речі, сестри його стали дружинами священиків: Теодозія, 1880 р.н., вийшла заміж за о.Семена Стецька і стала матір'ю видатного діяча українських національно-визвольних змагань Ярослава Стецька; Ольга була заміжня за о.Дмитром Сеньківським, а Антоніна - за о.Миколою Винницьким.

Навчався Володимир Чубатий у Тернопільській державній гімназії, яку закінчив з відзнакою у 1914 році. З гімназійних років знався із Йосифом Сліпим, майбутнім митрополитом, який був на три класи старший.

Юність майбутнього священика припала на буремні роки Першої Світової та Громадянської воєн, що значно відбилося на його долі. Воєнні роки перебув удома, а з поверненням австрійської влади поступив у Львівську Духовну Семінарію, та незабаром прийшлося перервати навчання. В 1918 році, перед проголошенням ЗУНР, Українська Національна Рада в останні дні жовтня використовувала деяких семінаристів як кур'єрів для передачі по різних повітах Галичини інструкцій і наказів про перебрання влади від австрійської адміністрації. Володимиру Чубатому доручили маршрут Львів -

Копичинці. Доставивши в Копичинці листи від Дмитра Вітовського, він вже не зміг повернутися до Львова, бо почалася українсько-польська війна. Працював у Тернополі в різних українських установах і благодійних організаціях. Деякий час жив у Гаях Великих, займав посаду війта, а в більшовицький період село вибрало його головою «ревкому». Батько його, Лука Чубатий, був арештований царською охранкою ще в час відступу російських військ і вивезений вглиб Росії. Повернувся вже після революцій із вкрай підірваним здоров'ям і в 1920 році помер.

Володимир Чубатий закінчив Духовну Семінарію у 1921 році. У цьому ж році одружився із Мартою Сеньківською, дочкою відомого у Тернополі міщанина-господаря Семена Сеньківського.

Радісним і величавим було їхнє весілля, яке відбулося 30 жовтня 1921 року. Про це можемо судити хоча б з того, що розповіді про цю пам'ятну подію передались їхнім дітям, і вони добре знають, що старостою на весіллі їхніх батьків був о.Сембай, а серед гостей були о.Пасіка, о.Ратич, о.канонік Громницький. Шлюб давав у тернопільській церкві Різдва Христового старенький отець Григорій Чубатий, споріднений з родиною Сеньківських. Весілля відбувалося за всіма традиціями, місце покійної матері зайняла старша сестра Теодозія, дружина о.Семена Стецька і мати Ярослава Стецька, а під час благословіння хор священників виконував «Де згода в сімействі».

В грудні 1921 року Володимир Чубатий разом з братом своєї дружини Іваном Сеньківським одержали священничі свячення з рук Владики Боцяна у церкві Святого Духа у Львові. Так щасливо починалася священнича доля о.Володимира Чубатого.

Перше назначення дістав у с.Великий Глибочок біля Тернополя, потім коротко був сотрудником у с.Грабовець, теж коло Тернополя. А в 1924 році перейшов на парохію в с.Кам'янка Скалатського повіту, бо там помер о.С.Стецько і залишилась вдовою сестра Теодозія з трьома дітьми. В 1925 році родина Стецьків перебралася до Тернополя, а о.Володимир Чубатий дістав назначення на нову парохію у с.Присівці – Коршилівка, де працював до 1930 року.

В 1930 році о.Володимир був назначений парохом с.Шупарка Борщівського повіту Станиславівської єпархії. Тут відкрилося перед ним широке поле для священничої і громадської діяльності. У цьому селі в той час, як згадує син отця Євген Чубатий, суспільні відносини, що склались під впливом різних політичних впливів, були не дуже відрадными. Село заворушилося, почалися справжні суспільно-релігійні

баталії. Принципова позиція пароха, його енергія і дипломатичний хист у значній мірі спричинились до перемоги національно-свідомих сил. У селі задіяли громадсько-допомогові товариства «Сільський господар» і «Самодопомога», відбулись великі Місії отців-редемптористів, регулярно проводилися реколекції.

У 1940 році о.Чубатому доручають посаду декана Кудриницького деканату на місце померлого о.Капустинського із Мельниці-Подільської.

Потім ліві сили і деструктивні елементи, які в роки війни і після неї вислугувалися перед кожною владою, в роки першої більшовицької окупації спробували помститись священикові за свою поразку, але не встигли довести справу до кінця. Майже чудом вдалося о.Чубатому уникнути арешту в перші дні війни і залишитись живим. Якийсь голос передчуття змусив його залишити село і виїхати до родини в село Великі Гаї саме в той день, коли почалась німецько-радянська війна. Енкаведисти, які приїхали арештувати отця, не застали його вдома. Видно, ще не настав час його жертви, ще якусь місію на цьому світі призначив йому Господь.

У 1941 році о.Чубатий брав участь у посвяченні символічної могили в Борщеві в пам'ять жертв більшовицького терору, де виголосив полум'яну проповідь, разом з ним промовляв там о.Шишурак із Сапогова.

З часом можна було помітити наслідки впливу о.Чубатого на свідомість селян. Його син згадує, що немало людей, які раніше були у протиборстві до священика і релігії, у роки повторної більшовицької окупації в 1944 році вже змінили свої погляди і стали на боці національно-свідомих сил. Отець Володимир Чубатий невпинно закликав усіх до всепрощення, не відвертався і від тих, хто був в опозиції до його поглядів, терпляче й переконливо звертався до тих, що потрапили у ворожій тенета.

Та вже наближався час і самому зазнати жорстокого впливу ворожих сил.

Від квітня 1945 року, після арешту греко-католицьких єпископів, о.Володимир Чубатий, як і всі священики, відчув початок акції репресивних органів, спрямованої на «з'єднання» Української Греко-Католицької Церкви з Російською Православною Церквою. Щораз частіше до нього звертаються як представники «Ініціативної групи», так і державні чинники з вимогою «підписати православ'я» та прийняти юрисдикцію московської патріархії.

У листопаді 1945 року капітан НКВД Боготюков, якого уповноважили займатись релігійними справами, уже прямо погрожує о.Чубатому жорстокою розправою, але отець категорично відмовляється переходити на православ'я. Перед святом св.Миколая його викликають у районний центр до уповноваженого у справах релігії і забороняють відправляти в церкві. Церква закривається, отець відправляє вдома. Згодом звідкись пішли чутки, що вже можна відправляти у церкві, і о.Чубатий знову відправляє в основній церкві в Шупарці, а також доїжджає до сусідньої церкви в с.Новосілка-Костюкова. В останні дні 1945 року до о.Володимира Чубатого одного вечора зайшли двоє старшин УПА, довго розмовляли про церковні справи, про вимоги большевицької влади і про можливі репресії. Було очевидно, що тиск влади наростає і найближчі дні будуть тяжкими. Отець був готовий до арешту. На одній з проповідей в кінці 1945 року прилюдно заявив: «Одна лиш смерть може звільнити мене від присяги, яку я зложив Богові і нашому Митрополитові».

Чекати довго не довелось. На Свят-Вечір 1946 року у село приїхали українські партизани, все село піднесено колядувало з ними, а вдосвіта другого дня Різдвяних Свят село було оточене частинами НКВД та армійським батальйоном. Отець Чубатий відправляв у церкві Службу Божу. У проповіді, під час якої не міг приховати свого пригнічення, закликав своїх парафіян дотримуватись всього того, що він навчав їх, та що велить рідна Церква. Фактично, прощався зі своїми вірними. При кінці відправи у церкві появились чекісти.

Як тільки священик з родиною вернулись до хати, до них з шумом вдерлась група озброєних чекістів. Один з них підійшов до о.Чубатого і грізно закричав: «Кто такой?» «Католицький священик», - відповів отець. «Пашьол...», - і заштовхав священика до парафіяльної канцелярії. Що там за закритими дверима діялось, рідні отця вже не бачили, лише чули крик, брутальну лайку, вимагання якихось документів і між тим удари та стогін. Цілий день тривав обшук, особливо цікавили їх рукописи отця, дещо заставляли зачитати, обшукали і церкву, ризниці, престіл, змусили відкрити ківот, шукали там зброї. З хоругов зняли блакитно-жовті ленти і дуже тішились цими «бандеровськими» доказами. Обшукали і стрих та бані церкви, шукаючи криївок партизанів. Пізно вночі закінчили цю ревізію і забрали отця з собою. Ще цілу добу тримали заарештованого священика у селі, під вартою у одній селянській хаті, бо ще продовжували свою «масаку» по селі. І хоч нікого з партизанів не знайшли, багатьох селян

забрали. Ввечері 9 січня 1946 року чекісти і військо відходили із села, скінчивши цю дводенну акцію і забравши з собою о.Володимира Чубатого та інших арештованих.

Отця-декана тримали у сумнозвісній чортківській тюрмі, але контактів з рідними не допускали. У березні почали приймати передачі, але побачень не дозволили. Суд відбувся 5 квітня 1946 року, за статтею 68 отця Чубатого засудили на 15 років каторжних робіт. Про це рідні довідалися приватно від начальника військового гарнізону Дзотова, який квартирував на приходстві¹ і досить людяно ставився до родини репресованого священника.

Восени 1946 року о.Володимира Чубатого етапом з Дрогобицької тюрми вивезли в Казахстан, в м.Джезказган. А родина отця мусіла покинути Шупарку, бо довідались, що готується вивіз родин арештованих осіб. Божя опіка допомогла переховатись і виїхати в інші сторони до рідні.

У 1947 році отця-декана Володимира Чубатого перевезли до Воркути. Там він і помер 7 травня 1949 р.

В червні 1949 року прийшов лист від співтоваришів неолі, написаний о.Тарнавським, яким повідомлялося родину про відхід о.Чубатого в «кращий Світ» 7.05.1949р. та захоронення 11.05.1949р. на місцевому тюремному цвинтарі за межами тюремної оселі.

До кінця своїх днів о.Володимир Чубатий був вірний Українській Греко-Католицькій Церкві і, не задумуючись, пожертвував життям заради неї, проживши всього 54 роки. Жертва його, як і багатьох інших священників, стала фундаментом теперішнього відродження нашої Церкви.

¹ Прилегла до церкви територія, де мешкав парох

4

О. МИКОЛА ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ
МІСТОДЕКАН ГРИМАЛІВСЬКИЙ
(1896-1951)

Одним з кращих представників Української Греко-Католицької Церкви є і о.Микола Цегельський, який був містодеканом Грималівського деканату Львівської Архиєпархії і котрому теж випала доля стати мучеником за віру.

Отець Микола Цегельський народився 17 грудня 1896 року в с.Струсові на Тернопільщині. Був сином о.Теодора Цегельського, із давнього священничого роду, з якого вийшло багато достойних священників, та Марії із священничої родини Мандичевських.

Здавалось, типово і безхмарно складеться доля юнака, який без вагань вибрав проторений дідами і прадідами шлях душпастирської праці. Легко і блискуче вчився у Теребовлянській гімназії, закінчив її у 1918 році і зразу вступив на теологічний факультет Львівського університету. І хоч це були важкі повоєнні роки, в 1923 році успішно закінчив богословіє, маючи з більшості предметів оцінку «відзначаюче».

31 серпня 1924 року Микола Цегельський повінчався із Йосифою Ратич, у якої три рідні брати були священниками, а 5 квітня 1925 року митрополит Андрей Шептицький рукоположив його на священника.

Відтоді о.Микола поринув у самовіддану працю - і як ревний душпастир, і як активний громадський діяч. Спочатку працював у с.Висипівці Озірнянського деканату, а потім - у с.Сорока Грималівського деканату, повсюдно виявляючи непересічну працьовитість і невтомність. Цікавою ознакою його характеру може бути те, що його син Дометій, згадуючи тепер батька, зауважив, що ніколи не бачив свого батька лежачим у ліжку. Отець Микола невпинно дбав про духовність, освіту та добробут своїх парафіян. Заснував і провадив релігійні товариства, окремо для чоловіків і жінок. Особливу увагу звертав на гуртування молоді при церкві. Побудував у с.Сорока церкву св.Димитрія, почав будову читальні «Просвіти»,

організував українську «Кооперативу».

Характерним для о.Цегельського і його дружини було уважне й турботливе ставлення до бідніших, готовність допомогти потребуючим. Хліб після відправлення парастасу завжди роздавав людям, бідним родинам і сиротам допомагав харчами і речами, для бідних відправляв треби безоплатно.

Отець Микола Цегельський мужньо протистояв намаганням польської влади ополячувати українців, за що ця влада переслідувала і судила його. Особливо отець і його парафіяни потерпіли під час жорстокої пацифікації в 1933-1934 роках.

Та незважаючи на перешкоди і переслідування польської, а потім німецької та радянської влади, село Сорока було дуже релігійним і національно свідомим, жило у добрій гармонії любові і довір'я між парохом і вірними. Село, з якого вийшли такі священники, як о.Андрій Лошній, о.Павло Лошній і о.Михайло Козоріз, плекало під опікою свого пастиря традиції правдивої духовності. До речі, під час глибокого підпілля УГКЦ саме отець-декан Андрій Лошній, офіційно будучи православним священником, перший починав збирати відомості про о.Миколу Цегельського, що свідчить про те, як високо цінував він цього священника.

Отець Микола Цегельський мав гарну родину: щиру й люблячу дружину, двох синів і двох дочок. Довгі літа був парохом у Сороці, де збудував гарну церкву і втішався загальною повагою і любов'ю людей. Церковна влада цінувала о.Миколу і наділяла все новими обов'язками, про що свідчать відповідні митрополичі грамоти, які збереглися в родинному архіві Цегельських. У 1938 році о.Миколу Цегельського назначено містодеканом Грималівського деканату.

Та раптово світла дорога цього душпастиря вкрилась терням. Його священницьке життя наповнилось трагічністю. Поступово ця трагічність стала типовою як для діячів Української Греко-Католицької Церкви, так і для всього населення Галичини.

Після війни із встановленням радянської влади у с.Сорока почалися масові репресії та вивози. Готувався до цього і о.Цегельський: дружина сушила сухарі, отець спалював «націоналістичну» літературу і довоєнні часописи, яких мав дуже багато. Та до священників, як уже зазначалося, у влади був особливий підхід. Їх хотіли зробити знаряддям у ліквідації Української Греко-Католицької Церкви. Почався неймовірний тиск репресивних органів на священників і на їхні родини. Найбільш наполегливо й жорстоко натискали, як уже відомо,

на деканів і містодеканів, прагнучи використати їхній авторитет як засіб впливу на все священство у цій чорній справі.

І о.Микола Цегельський сповна випив отруйну чашу обіцянок, залякувань, погроз, шантажу і побоїв. Та це не викликало у нього ні хитань, ні сумніву, як поступити. Проте від переживань і нервових потрясінь у нього різко загострилась хронічна язва дванадцятипалої кишки. Довелося звернутись до лікарів у Львові. Львівські медики встановили, що хвороба отця була дуже поважна, бо наступила майже повна непрохідність шлунку. Вони рекомендували піти в лікарню на довший час, щоб лікуватись і одночасно сховатись від переслідувань кагебістів. «Але ж я не можу покинути парафіян», - сказав отець і, коротко підлікувавшись та придбавши ліки, повернувся в Сороку. Родині своє рішення пояснив коротко: «Православ'я я не підпишу, але й парафіян не залишу».

Він розумів, що так довго тривати не буде. Спакував собі торбину з сухарями та найнеобхіднішими речами і ще ревніше виконував свої душпастирські обов'язки. Та недовго ця торбина чекала за дверима. 28 жовтня 1946 року о.Цегельського було заарештовано. Тримали його в Копичинцях, в Чорткові, а потім - у Тернополі. Яким було слідство, можна лише здогадуватись, бо ні побачень, ні переписки не дозволяли. Лише один раз якось удалося отцеві передати записку дружині. З неї вона довідалась, що за злочин інкримінують йому те, що під час німецької окупації о.Цегельського номінували «мужем довір'я», що було досить типовим для галицьких священників у той період. Більш нічого не могли закинути цьому взірцевому священику.

І хоч, фактично, єдиною його «виною» було те, що він був священиком, який не погодився зламати присягу, о.Миколу Цегельського 25 січня 1947 року судив Військовий трибунал Тернопільської області. Вирок - 10 років ув'язнення у «виправно-трудових таборах із конфіскацією майна».

Парафіяни боляче переживали арешт свого отця і, намагаючись його рятувати, зібрали 700 підписів. Та це, що «зрадник батьківщини» користується такою любов'ю людей, лише більше розлютило ворожу владу. Адже повсюдно тим, кого репресували, нові російські окупанти причіпляли ярлик «зрадника батьківщини», навіть не застановляючись над тим, яку ж це батьківщину вони могли зрадити, і дуже лютували, бачучи, якою любов'ю в народі користуються галицькі священники.

Після суду о.Цегельський перебував у пересильних таборах у селі Лядському біля Золочева, у Підкамені біля Бродів та на львівському

пересильному пункті на вул.Полтв'яній. Туди вже можна було давати передачі, і вірна дружина на просьбу отця зуміла передати пошитий із марлі епітрахиль, вино у пляшечці від лікарства та сухарі для часточок. І о.Цегельський регулярно відправляв Служби Божі та акуратно записував, коли і в якому наміренні вони відправлені.

Ці записки, передані дружині перед вивезенням отця до Мордовії, донині зберігаються в родинному архіві. Якесь особливе трепетне відчуття викликають ці лаконічні рядки, зроблені півстоліття тому ув'язненим священиком, котрий перебував у жахливих обставинах, був хворий, а серце широко відкрив для Бога і людей. Серед тих майже 600 Служб Божих бачимо багато Служб за парафіян, за батьків, за родичів і знайомих, за священиків, за прощення гріхів, за померлих. За померлих о.Цегельський постановив відправити 100 Служб Божих і це виконав. Також бачимо з тих записів, що 12 липня 1948 року і 30 серпня 1948 року він відправляв Служби Божі за померлого о.Григорія Редчука, а 26 серпня і 6 вересня - заупокійну за отця-декана Петра Мекелиту, який помер у цій же львівській пересильній тюрмі. 10 січня 1948 р. бачимо заупокійну Службу Божу в сороковий день смерті о.Юліяна Чернеги, а 1 листопада за упокій митрополита Андрея Шептицького, тощо. Останньою у цьому списку була відправлена 10 серпня 1948 року Служба Божа «за щасливу дорогу».

Передавав ці записки дружині і вирушив разом з усім багаточисленним ешеленом у далеку Мордовію. Хресна дорога цього достойного священика наближалась до кінця.

Про перебування в карному таборі суворого режиму НЗ85/16 на поселенні Явас, станція Потьма, Мордовської АССР, ми можемо судити лиш із листів, що їх звіди писав о.Микола Цегельський. А ще о.Малиновський із Васильківців, який відбував із ним ув'язнення, повернувшись, розповів рідним о.Цегельського, що той постійно мучився через сильні болі внутрі, які часто не давали отцеві і випростуватись. Але в листах отця ми не знаходимо ні слова нарікань чи каяття за обраний шлях. Натомість пише, що вже міг би бути на волі, якби підписав православ'я, але «... лучше правильно, честно, щоб совість була спокійна».

Взагалі, не можна читати без зворушення листів цієї прямо святої людини! У них нагромаджено силу духу і ніжність, великий стоїцизм і безмежну любов до дружини і дітей. А тон їхній такий щирий, зворушливий! «Моя наймиліша дружино! На Успення минуло 25-ліття нашого подружжя,. Мило згадую наше спільне родинне життя, і в

снах щоденних з тобою і діточками, і тому я щасливий. На Успення ти мені у сні весело-любенько довго гляділа в очі. Не забуду ніколи того», - писав о.Цегельський дружині 25 вересня 1949 року. З такою ж любов'ю і ніжністю звертається до дітей: «цілую батьківським поцілунком їх чоленька та благаю жити чесно, заховуватись у невинності, держатись оподалік усякої скверни. За це молюсь найбільше». «Благословення Боже і неустанна поміч Матері Божої хай ніколи всіх вас не опускає», - так закінчував він ці свої листи.

12 листопада 1950 року о.Микола пише: «Погані мав я сні біля 4 січня, все мені снилися мої діти ще малими, невеселі, гризоти з ними, то води повені великі, діти в небезпеці, то повні вагони дітей, і я їх втихаю, щоб не повипадали під колеса ...»

І безпричинно це снілося йому, бо саме в цей час діти о.Цегельського - Дометій, (1927 р.н.), Ліда-Христина, (1928 р.н.) і Марта (1934 р.н.) - їхали в товарних вагонах у Читинську область. Так радянська влада засвідчила свою увагу до дітей незламного священика! А вірна дружина і любляча мати Осипа Цегельська з Ратичів сама поїхала за ними. Її приклад наслідувала і її молоденька невістка Софія Олексій, яка повінчалась з Дометієм Цегельським за місяць перед вивозом. Ось так склалась доля священичої родини! Родина тяжко працює на комбінаті «Балей-золото» у Читинській області, а о.Микола в муках помирає у Мордовському таборі.

Достойний мученик за віру отець-містодекан Микола Цегельський відійшов до Господа 25 травня 1951 року. Похований на табірному цвинтарі станції Потьма. У 1992 році був посмертно реабілітований. Та його ім'я не потребувало цієї формальності, бо всі, хто його знав, берегли в пам'яті світлий образ цього достойного священика та чудової людини.

Зокрема, о. д-р Іван Хома у своїй книзі «Йосиф Сліпий – отець та ісповідник Української мученицької Церкви» наводить цитати із листування Патріарха, Кардинала Йосифа Сліпого із о.Євгеном Цегельським, старшим братом о.Миколи. Отець Євген Цегельський писав із США:

«Ми довідались, що Ви знайшли гріб мого брата священика Миколи Цегельського, що помер в 1947, і що молилися за pokій його душі; нехай Господь вислухає Ваші молитви і подасть pokій душі та вічне щастя в небі».

Блаженніший відповів коротко:

«Ваш брат помер в Мордовії: я був в тім лагері і почув прекрасні розповіді

про його святе життя і смерть».¹

Стараймося вимолити у Господа таких чеснот для себе!

5

О. ВОЛОДИМИР ЛИСКО ДЕКАН ЗОЛОЧІВСЬКИЙ /1882-1964/

Зовсім по-іншому починалася і, на щастя, менш трагічно завершилася біографія декана Золочівського о.Володимира Лиска, хоч і йому прийшлось випити гірку чашу терпіння за свою любов до України і за свою вірність Українській Греко-Католицькій Церкві.

Тоді як священичий шлях о.Миколи Цегельського природньо впливав із досвіду і традицій священичого роду Цегельських, о.Володимир Лиско вийшов із звичайної селянської родини. І саме тому, мабуть, більше кидається в очі якась особлива запрограмованість його долі, яку можна розглядати як назначення Всевишнього, бо вже у передумовах його народження можна помітити Божє Провидіння, яке своїм перстом вказало місце людини в земному житті та її подальшу долю.

Двадцять першого вересня 1882 року Різдво Пресвятої Богородиці святкувалось у Камінці Струмиловій на Львівщині особливо урочисто. Цього дня кардинал Сильвестр Сембратович посвячував новозбудований храм на честь Матері Божої. На це свято зібралося багато народу зі всіх навколишніх сіл. Була там і Антоніна Лиско, скромна селянка із села Лапаївка, яка відзначалась своєю побожністю. Вранці вона була на святочній відправі, приступила до Святої Сповіді і Святого Причастя, а пополудні привела на світ сина, якого назвали Володимиром.

Будучи чотирирічним хлоп'ям, він одного разу викликав неабиякий подив дорослих, коли впевнено заявив, що буде священиком. Тоді лише мати, надзвичайно побожна жінка, схильна була вбачати в словах

¹ О.д-р Іван Хома// Йосиф Сліпий/ Отець та ісповідник Української мученицької Церкви// Рим 1992

дитини Божє Провидіння. Та згодом він, селянський син із багатодітної родини, осягнув вершини теологічної науки і як священник ревно служив Богові та рідному народові.

Сам о.Володимир Лиско не раз повторяв: «День мого рождєства був замітний своєю урочистістю і дивний мав вплив на все моє життя!» Завжди відчував опіку Матері Божої і всіх своїх дітей (двох дочок і п'ятеро синів) теж поручав благодатній опіці Прєсвятої Діви, даючи їм при хрещенні другим або третім ім'ям ім'я Марія. Знаменно, що похорон отця-декана відбувався теж у день Різдва Прєсвятої Богородиці. От тоді близькі отця змогли осягнути значущість цього його твердження!

Життєвий шлях о.Володимира Лиска коротко можна позначити такими віхами: втеча сина заможного селянина до Львова, щоб здобути освіту; навчання у 5-ій львівській гімназії, де був кращим учнем; студіювання теології в університетах Львова та Інсбрука; священничі свячення отримав 30 січня 1910 року з рук митрополита Андрея Шептицького; душпастирював у м.Олеську (1910-1913), в м.Городку (1913-1921), в м.Сасові на Золочівщині (1921-1945, 1946-1949). В 1936 році о.Лиско був назначений деканом Золочівського деканату, який об'єднував 21 парафію.

Як душпастир о.Володимир Лиско відзначався надзвичайною ревністю, працездатністю і творчими пошуками дієвих способів поглиблення духовності як своїх парафіян, так і підлеглих священників. Постійно ініціював різні місії, реколекції, соборчики, закладав релігійні організації. Церковна влада високо цінувала його, доручала йому відповідальні обов'язки, нагородила його крилошанськими відзнаками та почесними грамотами, номінувала його почесним радником Митрополичої Консисторії.

Отець Володимир Лиско якнайкраще репрезентує тих священників, які, буквально, вийшли з народу і жили для народу. Найвищим своїм обов'язком вважав служіння Богові та людям і цьому підпорядковував усі свої дії. Цікавим доказом цього може послужити історія із його докторською дисертацією. Будучи направленим митрополитом Андреєм на вищі теологічні студії до Інсбруку, зробив там докторську дисертацію. Але об'єктивні обставини вимагали чекати на її захист, тоді він попросився, щоб митрополит висвятив його і дав назначення на працю, плануючи, що пізніше поїде захистити дисертацію та отримати вчений ступінь. Та пірнувши у потреби щоденної праці, вже не знаходив часу для цього. До того ж початок Першої Світової війни

не лише перешкоджав здійснити поїздки до університету, а взагалі, ні на хвилю не відпускав молодого душпастиря від своєї пастви, бо настали важкі й повні небезпек часи. Нащадки отця зберегли у пам'яті переказ про те, як на запитання дружини, коли ж він вибереться захищати свою дисертацію отець відповів: «Моя дисертація і мій титул не мають значення для моїх парафіян, а моє перебування з ними є конче потрібне, стільки клопотів треба залагодити...» Так і залишилася незахищеною ця дисертація, яка до сьогодні знаходиться в архіві університету в Інсбруці, а отець ніколи добровільно не покидав виру подій і ніколи в житті не мав відпусток. Як це відрізняється від тенденцій нашого сьогодення, коли часто спостерігаємо, як не лише задля науки, а й задля різних розваг спокійно покидаються різними посадовцями їхні робочі ділянки!

Вільний від душпастирської праці час о.Лиско теж віддавав людям. То йде по селах як лектор, то організовує нові читальні, то засновує господарські і просвітницькі товариства, то домагається будови нових громадських приміщень.

Працюючи в Олеську, о.Володимир завідував «Овочевою шкількою», був членом комітету спорудження пам'ятника Маркіянові Шашкевичу на Підлисецькій горі, очолював Товариство ім.М.Шашкевича, заснував духовий оркестр.

Будучи завідателем парохії у Городку, знаним у той час своїм москвофільством, зумів так прихилити до себе інтелігенцію і міщанство, що став провідником майже всіх повітових організацій. Отець Лиско відновив там стареньку церкву і заснував чотирикласову приватну українську школу, бо тоді в Городку не було жодної української школи. Під час Першої Світової війни завдяки його зусиллям з'явився захисток для сиріт під проводом Сестер Службениць. Також о.Лиско започаткував «Українську Торгівлю», що незабаром перетворилась на повітову складницю (ощадну касу), та зорганізував будівництво великої камениці і зали «Власної помочі».

За час праці о.Володимира в Сасові там почала діяти нова, золотом сяюча церква, відреставровано й стареньку церкву св.Миколая. Як і в Городку, в Сасові до прибуття о.Лиска не було української школи. Його зусиллями появилась чотирикласова школа. Також Сасів завдячує йому появу торговельного кооперативу, Народного Дому. Завдяки його енергії і невтомності на терені парафії діяли три читальні, три кооперативи, Український Католицький Союз із відділом ремісничої молоді та дві Марійські дружини.

Рівночасно о.Лиско постійно займався науково-творчою працею. Його місійні проповіді, теологічні розвідки та публіцистичні статті регулярно друкувались у церковно-суспільному часописі «Нива» та в додатках до нього, а також виходили окремими книжечками. На жаль, мало які з них збереглися, у родинному архіві родини Лисків є лише: «Теологія а університет» (1910), «Про чистилище» (1917), «Наша мета», «Дорога поєднання» (1930) та деякі часописи із статтями о.В.Лиска.

За його активну діяльність і виразну національну позицію о.Лиска постійно переслідувала польська влада: не раз викликали його до суду, двічі арештовували, навіть заборонили святкувати 25-ліття його священства, яке все ж відбулося, хоч і під наглядом поліції і з великими обмеженнями, про що довідуємося із давньої публікації в газеті «Діло»¹. За участь у проголошенні в 1918 році Самостійності України йому довелося сім місяців перебути у таборі в Домб'є, звідки врятувався завдяки щасливому випадкові.

Та найважчі випробування випали з приходом радянської влади. Коли в 1945 році підполковник НКГБ та уповноважений у справах релігії Іванов запропонували о.Лискові підтримати відозву Г.Костельника про перехід на православ'я та вплинути на підлеглих священників, він прямо й категорично відповів, що не відступить від своєї віри. Але скликав, як було наказано, усіх священників свого деканату і передав їм веління влади. Жоден із присутніх священників не погодився відступити від своєї віри, про що й уклали спільну заяву. Через кілька днів о.Лиска заарештували і звинуватили у нелегальнім зібранні священників. Тепер ми вже знаємо, що це було досить типово для радянської влади: спровокувати, здійснити певну акцію і потім звинуватити у цьому того, кого потрібно було засудити.

Вісім місяців тримали в ув'язненні 63-річного отця-декана, добиваючись зізнання, що він скликав нелегальну нараду священників для антирадянської діяльності. Більш нічого не могли придумати, хоч слідчий «добросовісно» їздив у район, опитував людей, шукаючи «компромату». Та всі лише хвалили отця Лиска.

У травні 1946 року його випустили. Без грошей і речей, з якими забрали, зате «збагатили» струсом мозку, хворобою шлунку, досвідом карцерів. Звільнили, уважаючи, що зламали дух немолодої людини. Звільнили, бо вже відбувся сумнозвісний Собор 1946 року.

¹ «Діло»// 1935, 8 серпня// с.5

Та о.Володимир Лиско був не з тих, кого можна зламати. Хоч не було вже Митрополита, єпископів і Митрополичої Капітули, але були люди, які потребували духовної опіки. І отець-декан продовжує своє душпастирське служіння, відправляє Богослужіння у греко-католицькому обряді не тільки у своїй парафії, але й у сусідніх, осиротілих після арештів священників, церквах. Та їх поступово або закривають, або обсаджують православними священниками. Деякий час, за допомогою хабарів районній владі, вдається ще відправляти в с.Жуличі, та незабаром закрили і цю церкву. Отець змушений відправляти вдома, але й це тривало недовго. Його знову заарештовують, подбавши цього разу про «юридичну підставу». В церковну касу, що стояла у розбитій бомбою церкві в Сасові, було підкинуто якість антирадянські брошури. І що з того, що свідки підтвердили, що о.Лиско навіть не мав ключа від цієї каси? І що з того, що побоями не вдалося вирвати признання в тому, чого він не чинив? Після десяти місяців перебування у тюрмі на вулиці Лонцького і в Золочівському замку отця-декана Володимира Лиска відправили у табори на ст. Потьма в Мордовії. Йому тоді минав 67-ий рік.

Нелюдські умови табірнього життя не зламали духа цього священника. І в тих важких умовах він підтримував інших та в міру можливостей сповняв священничі обов'язки: приховано сповідав, відправляв Служби Божі, Панахиди. А вже коли не міг ходити, коли здоров'я було підірване остаточно, його звільнили. Було це 1955 року. Викликали зі Львова його зятя Степана Купчика, щоб забрав отця, бо о.Лиско не міг вже самотійно ходити.

Завдяки турботі рідних та лікарів о.Володимир Лиско прожив ще дев'ять літ. Прикутий хворобою до ліжка і крісла, та сильний духом. Хоч жив у м.Городку, до нього часто приїжджали колишні парафіяни із Сасова, Жулич та прилеглих сіл. Засвідчували свою вдячність і пам'ять та просили уділення святих Тайн: Сповіді, Вінчання, Хрещення. Нікому не відмовляв.

Під час свят о.Лиско втішався численними вітаннями з багатьох міст і сіл Радянського Союзу та із-за кордону.

Але не забували про старенького отця-декана і органи КГБ. Неодноразово налітали із обшуками і зуміли завдати йому ще одного удару: конфіскували зошит із його споминами, які з неймовірним трудом писав, незважаючи на параліч правої руки. Пропали зусилля багатьох місяців! Відхворівши цей удар, він знову взявся за працю.

Докладно описував свій життєвий шлях, висвітлював важливі

події з історії Церкви і України, які відбувались під час його довгого й насиченого подіями життя; змалював чимало епізодів, пов'язаних із постатями митрополита Андрея Шептицького, з яким приятелював його старший брат о.Микола Лиско, ЧСВВ, о.д-ра Діонісія Наряді, о.д-ра Степана Юрика, о.Гавриїла Костельника, якого саме він, Володимир Лиско, на просьбу о.д-ра Наряді спровадив із Хорватії до Львова і представив Митрополитові, та інших.

Віддав цій справі рештки своїх сил, зате створив цікавий нарис сучасної йому епохи, що має неабияку історичну вартість. Завершивши цю, здавалось би неможливу для важкохворої людини працю, о.Володимир Лиско відійшов до Господа. Похорон відбувався у день його уродин 21 вересня 1964 року у м.Винниках, біля Львова.

У 1999 році у львівському видавництві «Каменяр» вийшла у світ книга «Без зерна неправди» із спогадами, які так самовіддано творив о.Володимир Лиско.

Отак завершилось земне життя цієї непересічної людини - зразкового священика, який своєю діяльністю для добра Церкви і українського народу гідно репрезентує високий інтелект українського священства.

Завершуючи розповідь про о.Володимира Лиска, варто децю розповісти і про його родину, яка, з одного боку, засвідчує, який благодатний потенціал заклад у своїх нащадках цей достойний отець, а з другого боку, є типовим зразком священичих родин у Галичині, які були основним джерелом плекання української еліти.

Дружиною о.Володимира була Іванна з Цегельських. Вона була донькою видатного і широко відомого до війни о.крилошанина Михайла Цегельського, довголітнього пароха м.Камінки Струмилової (тепер Кам'янка-Бузька) і декана Камінецького, який одночасно був одним із організаторів і провідних діячів «Просвіти». Сама Іванна одержала солідну різнобічну освіту і диплом вчительки. Знала п'ять іноземних мов, чудово грала на фортеп'яно і малювала, мала певний літературний хист. Та ставши дружиною священика, повністю посвятила себе цій ролі. Народила і чудово виховала семеро дітей, допомагала чоловікові у його культурно-просвітницькій праці, а коли він закладав нову українську школу, як це було в Городку і Сасові, то приступала й до праці вчительки, поки отець знаходив відповідних постійних вчителів. Була все дуже уважною і відкритою для парафіян свого чоловіка, особливо жіноцтва, які зверталися до неї із всіма своїми проблемами чи непорозуміннями. Її авторитет для них був

беззаперечним. «Так сказала їмость Янця» – це була остання крапка у вирішенні багатьох питань.

Найпереконливіше любов парафіян до їхньої їмості виявилась через багато літ, коли у 1965 році на її похорон, який відбувався зі Львова, де вона померла, до Винник, де її чекав покійний чоловік, з'їжджались багато невідомих родині людей. «Ми їхні парафіяни», - пояснювали вони. Приїжджали із Городка, Сасова, Золочева, і подиву гідне було те, як так масово довідалися про смерть Іванни Лиско і як жертвовно, незважаючи на сильні морози і далеку дорогу, їхали провести в останню путь «свою їмость».

У о.Володимира і Іванни Лисків було дві доньки і п'ятеро синів. Коли звертаєшся думкою до їхніх постатей, мимоволі спливає на пам'ять українське народне прислів'я: «Де доньок сім, там доля всім» і зразу ж виникає цілий потік роздумів... Так, було їх семеро, і мали вони якусь особливу благодать від Бога. Та не у звичному земному розумінні. Бо хоч були всі – гарні і здібні, доброзичливі до людей, охоче вчилися і з юних літ відзначалися справжнім українським патріотизмом і активною громадянською позицією, долі їх, у нашому розумінні, були нелегкими. Але мали вони вищу благодать, яку можна визначити як великий дар Любові. Любов до своїх батьків і один до одного, любов до Бога і рідного народу була визначальною рисою усіх дітей о.Володимира Лиска.

Не будемо тут розповідати про їхні долі, можливо будуть ще написані про них окремі книжки, але наведемо хоч деякі штрихи, щоб показати, як ця любов керувала їхніми вчинками.

Найстарша донька Володимира, маючи покликання до вчительської праці, все своє життя посвятила навчанню українських дітей. Коли доля (якщо так можна назвати воєнні перепетії) під час війни закинула її далеко на захід, аж до Відня, і коли багато українців, знаючи, що несе з собою більшовицька окупація, емігрували далі на захід, Володимира Лиско-Купчик з чоловіком і маленькою донькою, долаючи неймовірні труднощі, прямувала назад до Галичини. «Я мушу рятувати душі українських дітей! Скільки зможу, захищатиму їх від руйнівного впливу комуністичної ідеології!» – таким був її аргумент тим, хто відраджував від такого кроку. І Бог помагав їй, все життя вона вчителювала і саможертвовно виконувала поставлене собі завдання.

Донька Люба вийшла заміж за суддю Зенона Лешньовського, вони не ризикували віддатися під большевицьку окупацію, бо добре знали,

яка доля чекає колишнього суддю, тому емігрували до Америки, де важко фізично працювали звичайними робітниками. І весь час, повільно стаючи в Америці на ноги та піднімаючи своїх дітей, Люба постійно й регулярно висилала посилки на Україну, тим утримувала своїх родичів, яким радянська влада забрала все майно і здоров'я та не дала навіть найменшої державної пенсії. Самовіддано утримуючи своїх батьків, Люба Лешньовська, сама живучи дуже скромно і ощадливо, допомагала і по нинішній день допомагає широкому колу родини, які зазнали великих переслідувань від радянської влади і не «доробилися» на рідній землі того, що вдалося доробитися емігрантам на чужині. А листи Люби до родини – це невичерпне джерело любові й доброзичливості!..

Найстарший син о.Володимира – молодий отець Роман Лиско - в усій своїй діяльності керувався насамперед любов'ю до Бога та відданістю душпастирській праці. Коли ж радянська влада заповзялась знищити як Українську Греко-Католицьку Церкву, так і віру в Бога взагалі, о.Роман виявив надзвичайну стійкість і відданість своїм ідеалам, не погоджувався ні на найменший компроміс і віддав своє життя за Бога, за рідну Церкву і рідний народ. Був замордований у сумнозвісній тюрмі «на Лонцького». Нема достовірних відомостей про дату та обставини його смерті, та оживає його образ у легендах, які передаються з уст в уста, особливо серед тих, кому доводилося перебувати ув'язнення на Лонцького і вижити. Воістину, любові більшої в світі нема над цю, що в жертві життя віддала!

Такою ж любов'ю до рідної землі горіли серця і молодших синів о.Володимира Лиска і відповідно склалися їхні долі: Маркіян Лиско загинув у лавах УПА, сини Андрій і Михайло теж брали участь у національних змаганнях, а потім опинилися в діаспорі, де своєю активною напруженою працею добре прислужилися як українській громаді в діаспорі, так і доброму іміджу українців у світі. Показовим може бути і такий штрих: Андрій Лиско, будучи важкохворим на серце і передбачаючи свій кінець, думав насамперед про Україну та її справи – у своєму тестаменті заповів 20 тисяч доларів для Львівської Духовної Семінарії, яка тоді тільки відкрилася. Гідно продовжуючи традиції батька, все життя дбав про справи Української Церкви і з тими думками покинув цей світ у 1991 році. А наймолодший син Юрій відбув безневинно (бо хіба це вина, що належав до такої родини і був свідомим українцем?!) сім літ у таборах Воркути, зазнав великих поневірянь і небезпек, кілька разів був на грані смерті, та все це не

озлобило його, завжди був лагідний і приємний, доброзичливий і готовий допомогти всім, кому була потрібна поміч. Помер у 1998 році під час праці від серцевого нападу.

Ось таке насліддя залишив отець-декан Володимир Лиско, що рівночасно є типовим для більшості священничих родин Галичини. Дай Боже, і нам продовжити такі традиції!

6

О. ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ ДЕКАН ЖУРАВЕНСЬКИЙ (1891-1975)

Серед когорти видатних деканів Української Греко-Католицької Церкви достойне місце займає і о.Володимир Левицький, декан Журавенський.

Народився Володимир Левицький 24 липня 1891 року в м.Глиняни на Львівщині у багатодітній родині коваля Олексія Левицького і Павлини, дівоче прізвище якої було Вокрой. За походженням вона була чешкою, бо батьки її були із чеських поселенців в Україні, але під впливом свого чоловіка Павлина стала справжньою українською патріоткою і такими виховували вони своїх дітей. Це була глибокорелігійна сім'я. Старший син Юліан Левицький теж став священником.

Цікаву легенду з історії цієї родини розповів о.Єронім Кокоцький, ЧСВВ, який був у близьких стосунках із о.Володимиром Левицьким і лише йому отець довірив цей родинний переказ. Коли його батько – молодий коваль Олексій - був ще не одружений, трапився з ним такий випадок: працюючи у своїй кузні побачив він одного літнього дня, що горить їхня церква. Всі люди були в полі, а тут церква горить, як смолоскип, бігом кинувся Олексій до неї, влетів усередину і найперше – до ківоту. Вихопив Святі Тайни і, ризикуючи життям та обпікаючись, бо вже валились палаючі балки, виніс їх у безпечне місце. Після того приснився йому сон - ніби до нього прийшла Мати Божя і каже: “За те, що ти врятував мого сина, будеш мати двох синів-священиків”. Не зважувався коваль те комусь розповідати, але потім оповів синам своїм.

Закінчивши Академічну гімназію, Володимир Левицький у 1913-

1918 роках навчався на теологічному факультеті Львівського університету. В 1918 році він одружився із Марією-Климентиною Добрянською, дочкою о.Северина і Наталії з Ясеницьких. І в цьому ж році був висвячений на священника.

Деякий час був сотрудником у Глинянах, що припало на буремні роки змагань за українську державу. Видно, молодий отець Володимир вже тоді був відомий своїм патріотизмом, бо в родинних переказах збереглися відомості, що представники російської червоної армії, які накоротко з'явилися в Галичині, мали намір його розстріляти, та йому вдалося втечи і заховатися. Потім короткий час був парохом у с.Сухоріччі біля Львова, а з 1922 року о.Володимир Левицький - парох с.Володимирці Журавенського деканату.

Тут найповніше виявив свою ревність, відданість Богу та людям. У селі Володимирці була мурована церква, збудована ще в 1910 р., але не мальована. Отець, бажаючи надати їй високого мистецького рівня, запросив найкращих в тому часі майстрів, і церкву у Володимирцях розмальовували знані в той час малярі-іконописці: Михайло Осінчук, Павло Ковжун і Анатоль Яблонський. Церква у Володимирцях стала окрасою і гордістю села.

З ініціативи о.Володимира у селі було побудовано Народний Дім, працювала Читальня «Просвіти». Дуже діяльним було товариство «Сільський Господар», при якому була жіноча секція, якою керувала дружина отця. Їмось Марія організовувала спільні частування просфорою, свяченим, запрошувала із Журавна інструкторів, які провадили різноманітні курси для жіноцтва. При церкві було зорганізовано добрий хор, працював висококваліфікований дяк Гриньо Мисак, а в 1932 році за сприянням о.Левицького було засновано оркестр духових інструментів, що в той час було досить популярним у Галичині. Ініціатором і першим диригентом цього оркестру був п.Будний, чиє ім'я призабулося, але відомо, що потім він був православним священником в Америці. Духовий оркестр грав і під час урочистих Богослужінь, але о.Левицький дуже перестерігав, щоб оркестр не заміняв і не заглушував церковного хору, якому надавав першочергового значення.

Найпишніше відбувалась відправа на Йордан. Воду святили на ріці Свіча, за півтора кілометра від церкви, де заздалегідь виготовляли хрест із льоду. Все село величавою процесією під звуки оркестру прямувало туди. Духовну піднесеність тих святкувань старожили села дотепер згадують з теплотою і зворушенням.

Все це духовно збагачувало жителів села, піднімало їх національну свідомість, бо о.Левицький, будучи палким українським патріотом, завжди дбайливо плекав національну свідомість своїх парафіян. Це спричиняло насторожене ставлення і певні утиски з боку польської адміністрації, зате добре оцінювалось церковною владою.

Самовідданою помічницею отцеві і активною у громадському житті, як уже згадувалося, була його дружина. Десь у тридцятих роках, в часи сумнозвісної польської пацифікації Марія Левицька була заарештована польською поліцією за переховування нелегальної літератури, яку їй дав на збереження переслідуваний поліцією український націоналіст Микола Бігун. Кілька днів її допитували на постерунку в Журавні, а вдома плакали четверо малих дітей, бо батько на цей час був у Львові. Не добившись від Марії Левицької ніяких зізнань, її змушені були звільнити. Отець Володимир дуже гордився стійкістю своєї дружини, яка нікого не видала.

Коли діти отця подорослішали, він хотів перенестися ближче до Львова, щоб улегшити їм здобуття вищої освіти. І десь у 1937 чи 1938 році йому дали назначення в с.Руду біля Стрия. Але до нього, до Володимирець, приїхав польський дідич Руди, чим хотів підкреслити, що вважає отця «чцівим русіном». Тоді о.Левицький відмовився від цього назначення, - не хотів бути залежним від польського дідича!

Коли в 1939 році польська влада заарештувала Журавенського декана о.Григорія Музичку, пароха с.Чертежа, о.Володимир Левицький був назначений деканом. Ревно сповняв деканальні обов'язки, хоч настали тяжкі і небезпечні часи як для Церкви, так і для всього українського народу. У вересні 1939 року польські «стржельци» шалено пограбували і ледь не розстріляли о.Левицького, який тоді якраз був поважно хворий. А церковного паламаря Гаврила Мушеника вони застрелили, коли він повертався із похорону незнайомого чоловіка, що загинув у їхньому селі.

Особливо важкі удари випали на долю самої родини отця. В о.Володимира Левицького було четверо дітей - троє синів і донька. Найстарший син Зенон, 1920 р.н., закінчивши перший курс Богословської Академії, з настанням совєтської влади поступив до Львівського пединституту, але 25 грудня 1940 року був заарештований. У червні 1941 року він був замордований енкаведистами у Замарстинівській тюрмі. Потім був арештований німцями син Юрій, а сина Нестора зразу після матури німці забрали до протилетунської артилерії.

Та ці нещастя не зламали о.Володимира Левицького. Він ще жертовніше служив Богу та своєму народові. Будучи деканом, він у період німецької окупації ініціював багато національних свят, які розпочинались урочистими Літургіями під відкритим небом з участю більшості священиків деканату. Так підтримував дух людей у скрутний воєнний час.

Та після війни настали ще важчі часи. Як уже знаємо, совіська система почала наступ на все українство і постановила зліквідувати Українську Греко-Католицьку Церкву як духовну основу його.

Від літа 1945 року почався шалений тиск з боку репресивних органів і на о.Володимира Левицького. Його часто викликали до НКВД у Журавно, приїжджали до села різні посадові особи, викликали отця до сільради і намовляли, переконували «злучитися з Православною Церквою», сварили і погрожували, зрештою, попереджали, що буде арештований, якщо не погодиться. Пригноблений повертався додому, з болем серця розповідав дружині про ті брутальні розмови. Не міг відступитися від своєї віри і не бачив виходу із цієї ситуації. Дуже непокоїла можлива доля дружини та доньки, яка єдина залишилась із їхніх дітей.

«Мусиш чинити так, як Тобі Бог підказує, - старалась заспокоїти його дружина. - За нас не переживай, дамо собі раду».

І ось 5 липня 1945 року о.Володимира Левицького заарештували. Перед тим зробили ґрунтовний «обшук». Так називали свої дії, які фактично були звичайнісіньким грабунком. Не бачачи особливих достатків у цьому священичому домі, забирали все, що лише вдалось знайти. Так забрали годинники отця і їмості, гроші, різні дрібні речі. Після обшуку забрали отця до Журавна, а наступного дня відправили до Дрогобича в сумнозвісні Бригідки.

Два місяці тривало слідство, після якого не винному ні в чому священикові присудили десять років позбавлення волі і п'ять років виселення (зіславись на статтю 54).

Смирено й гідно ніс о.Володимир Левицький свій хрест. Спочатку перебував на Львівському пересильному пункті, де було немало священиків. Зустрів там о.Мекелиту, о.Казанівського та інших. Там Бог післав йому поміч в особі п.Романа Бара. Це був ув'язнений учитель із Мостиського району, який володів ще й кравецьким фахом. Йому доручили провадити майстерню і вибирати для цього помічників. Бажаючи допомогти о.Левицькому, п.Бар забрав його до себе, хоч отець не мав відповідних навиків. І пів року отець працював у цій

майстерні, де були більш стерпні умови. Потім його перевели в Сарни, де пробув чотири роки, звідти - в Дніпродзержинськ. Перебував в ув'язненні ще з одним деканом – о.Петром Казанівським.

Відбувши десять літ ув'язнення, о.Володимир Левицький отримав право поїхати на виселення до своєї сім'ї, яка в той час жила в поселенні Усть-Абакан Красноярського краю. Їх - дружину і доньку Ростиславу з трьохтижневим немовлям - вивезли 5 грудня 1949 року. Молодий чоловік Ростислави, Ярослав Держко, добровільно попросився разом з ними і дуже рятував їх у страшних обставинах виселення.

На час прибуття о.Левицького його родина мала вже окреме помешкання (після літ тяжких поневірянь). Тут священник отримав куток, де міг регулярно відправляти Богослужіння. Так утворилась невелика підпільна парохія, виселенці мали можливість спільно славити Бога. Функції дяка гарно виконувала Марія Жидачик із львівського Знесіння. Був там і неодружений священник о.Федунь, який теж таємно обслуговував виселенців.

У 1958 році прийшов дозвіл повернутись на Україну. На Успення Пресвятої Богородиці отець Володимир Левицький разом з родиною приїхали до Львова. З великими труднощами шукали притулку по людях, прописувались, влаштовувались на працю.

Отець Володимир, будучи пенсійного віку, вже не мав обов'язкудесь працювати. Тож повністю присвятив себе підпільному душпастирству. Швидко встановив контакти з багатьма священниками, які були у Львові та в різних районах Галичини. Найтісніше контактував з о.Смалем (ЧНІ), о.Гренем (ЧСВВ), о.Зубрицьким, о.Федишиним, о.Козутом, оо. Володимиром і Стефаном Ратичами та іншими. Часто зустрічались, радились, як діяти в умовах безбожної та репресивної системи. Невтомно їздили по селах, охоплюючи духовною опікою щораз ширші кола мирян. Найтісніше співпрацював о.Левицький із братом своєї дружини о.Йосифом Добрянським.

Вірогідно, о.Володимир Левицький виконував функції декана у підпіллі, але документально це не вдається встановити, адже все робилось дуже закономірно. Проте є свідчення, що о.Левицький навчав підпільних теологів. Зокрема, його учнем був о.Ілля Юник, який потім став дуже ревним і жертвним священником, згадуючи якого, колишні підпільні миряни із зворушенням відзначають особливу натхненність його Богослужінь.

Також немало роль відігравав о.Володимир Левицький у такій

важливій і делікатній справі, як повернення у лоно рідної Церкви священиків, які з примусу з'єднались з Російською Православною Церквою. Коли з роками зміцніло й структурувалось католицьке підпілля, коли повернулись із ув'язнення священики і появились підпільні єпископи, багато «з'єдинених» священиків почали повертатися в лоно Української Греко-Католицької Церкви. Найчастіше це були старші віком отці, які офіційно вийшли на пенсію і прагнули перед смертю вернутись до рідної віри. А також були випадки, коли священики тайно відкликали своє православ'я, але їм дозволялось залишатися на їх офіційній православній парохії. Тим керували підпільні єпископи, розробивши відповідну процедуру і даючи для цього повноваження довіреним священикам, одним з яких був о.Володимир Левицький. З його участю відкликав своє «православ'я» і його рідний брат о.Юліан Левицький.

Отець Володимир Левицький, чуйний і лагідний, дуже посвячувався своїй родині, особливо, внукам, яким уділяв багато уваги, і вони постійно горнулися до нього. Отець міг годинами бавитися з дітьми, вчити їх різних цікавих забав, і при цьому багато нового оповідати, постійно розширюючи їхній світогляд. Діти і внуки не переставали дивуватись і захоплюватись його глибокою начитаністю, ерудицією, називали його «ходячою енциклопедією». Дійсно, о.Левицький міг дати ґрунтовну відповідь на будь-яке питання. Завдяки йому близькі отримали добрі знання історії України, яких не давала ніяка радянська освіта. Від нього ж перейняли і оптимізм, віру у вищу справедливість та щасливе майбутнє для українського народу.

Отець Володимир Левицький помер у Львові 6 травня 1975 року, похований на цвинтарі у Малих Кривчицях, які адміністративно належать до Львова. Та світла пам'ять про нього залишилась у пам'яті всіх, хто його знав. Варто, щоб і ширше коло співвітчизників знало про долю цього достойного отця-декана.

О. МИКОЛА ЗЕМЛИНСЬКИЙ
ДЕКАН ЯРИЧІВСЬКИЙ
 (1900-1962)

Народився 18 вересня 1900 року в с.Лагодів теперішнього Перемишлянського району у родині заможних селян Гордія Щура і Марії.

Про те, який дух панував у цій родині, достатньо свідчить той факт, що Микола у сімнадцятирічному віці вступив до Січових стрільців, воював на Східній Україні, дійшов до Староконстантинова, там захворів черевним тифом. Важко перехворів, схорований і голодний повернувся додому. Над ним нависла загроза польських репресій. Рятуючи сина від польської тюрми, батько домігся, щоб його прийняли до Львівської Духовної Семінарії.

Отак, здавалося б, випадково став Микола на священничий шлях. Та коли знайомишся із подальшим його життям, то спадає на думку, що ця “випадковість” була перстом Божим. Бо з нього вийшов достойний священник, який не лише ревно служив Богові і українському народові, а й своєю долею дав наглядне свідчення складності історії Української Греко-Католицької Церкви та виразно вказав думаючим і аналізуючим, який шлях є справді праведним. Тому особливо корисним є вникнути у життя і діяльність цього священника.

Знаменним і децю символічним є сам факт становлення отця Миколи Землинського. Будучи сином Гордія Щура, теж носив це прізвище, та готуючись стати душпастирем, задумав змінити своє прізвище. Наперед уявляючи собі свою паству та плануючи свою працю з нею, хотів, щоб їхній пастир мав і більш відповідне прізвище. Над тим, яке прибрати собі нове прізвище, довго не роздумував. “Вийшов із землі і хочу працювати для рідної землі”, - такий був його девіз, так природньо виникло нове прізвище - Землинський. І видно, вмів переконливо обґрунтувати це, бо і церковна, і державна влада легко на це погодилися. А можливо, в цьому допомагало Боже благословення?

У 1926 році закінчив Семінарію, одружився із Софією Ганас,

дочкою о.Олексія, пароха с.Печенія Перемишлянського району, і в 1927 році був висвячений на священника. Дружина його закінчила гімназію і музичний інститут, була доброю піаністкою, їй пророкували музичне майбутнє, та вийшовши заміж, вона посвятилася ролі дружини священника і турботливої матері, яка народила і гарно виховала дев'ятеро дітей.

Отець Микола Землинський дістав назначення в с.Старий Яричів колишнього Новояричівського (тепер Кам'янка-Бузького) району і почав типове життя активного галицького священника спочатку як сотрудник, потім – парохом.

Гуртуючи людей навколо церкви, старався урізноманітнювати релігійне життя, практикував реколекції, релігійні навчання, ініціював місії. Дуже популярними на його парохії були “маївки” і “чернівки”, так називали молебні до Матері Божої і Ісуса Христа. Дуже дбав, щоб вся його родина брала активну участь у всіх церковних заходах. “Спільна молитва найбільше радує Бога”, - повчав своїх дітей. Кожного вечора вся велика родина Землинських спільно молилася.

Отець Землинський провадив Братство Апостольства Молитви, до якого належало 127 членів і Братство Доброї Смерті, яке налічувало 67 членів.

Дбаючи не лише про душі своїх парафіян, а й про їхній матеріальний добробут, багато часу посвячував праці в таких товариствах як “Сільський господар”, “Маслосоюз”, “Центросоз”, “Просвіта”. Особливо велику увагу приділяв розвитку садівництва, сам діставав і привозив для своїх парохіян щепи висококультурних сортів.

Праця священника децю ускладнювалася тим, що там було мішане населення, у Старому Яричеві мешкали українці і поляки, а поряд - Новий Яричів, який вважався жидівським містечком. Та о.Микола Землинський виявляв багато такту і дипломатичності, що виключало конфлікти. Старався поступати згідно християнських засад і так виховував своїх парафіян. Не раз у церкві нагадував: “Люди старайтеся нині важкої праці не робити. То є польське свято, треба поважати їхні почуття”. Поляки теж поступали з такою повагою.

Незабаром о.Миколу Землинського висунули послом від української інтелігенції до Галицького Сейму. Діти згадують, як з тої okazji шилася нова реверенда, щоб міг імпозантно представляти українське священство. Скоро завоював авторитет серед депутатського корпусу. В родині живе переказ про неординарний вияв цієї поваги: один із старших посадовців сейму закликав раз о.Землинського до свого

кабінету і сказав: “Я знаю, що ви українець, дуже шаную вас і хочу подарувати вам одну річ, яка для мене, як поляка, аж такої цінності не має, а вам, певно, буде дорога” – при цьому вручив отцеві автопортрет Тараса Шевченка із власноручним підписом. Можна собі уявити, якою була радість отця і його родини.

Як депутат о.Землинський добився запровадження двох автобусних рейсів зі Львова до Старого Яричева, що було не лише великою втіхою для людей, але й мало економічно-культурне значення.

Десь між 1935 і 1938 роками о.Микола Землинський був нагороджений крилошанськими відзнаками і назначений містодеканом Яричівського деканату, (завідателем деканату був о.Володимир Мармаш, парох Зашкова), а через деякий час, поцінувавши його енергію та організаторські здібності його назначили деканом Яричівським. Та зближалися вже важкі для Церкви часи.

Перші неприємності почалися з приходом “перших більшовиків”. У 1939 році нова влада виселила родину о.Землинського із плебанії, і ця багатодітна родина опинилася, буквально, на вулиці. Тоді один парохіянин на прізвище Когут, який самотньо проживав на краю села, запропонував їм свою хату. Так отець з дружиною і сімома дітьми оселилися у малій хатині, яка складалася з однієї кімнати, кухні і сіней. Як страшний сон, згадують тепер діти той час, вони тоді всі перехворіли кором, з високою температурою, у страшній тісноті мучилися, здавалося, що приходить загибель... Та, дякуючи молитвам батьків, всі вижили. “Бог нас підтримав, щоб ми вижили, продовжили свій рід і розповіли нащадкам, що тоді було”, - так пояснює тепер задум Божий син отця Лев Землинський.

А на плебанії нова влада зробила сільраду, хоч у цьому не було ніякої необхідності, бо поруч знаходилося цілком придатне адміністративне приміщення, де раніше діяла польська сільська влада. Цю прикрість священикові явно було вчинено для того, щоб продемонструвати своє вороже ставлення до священиків та релігії. З цією ж метою робилися і різні дрібні пакості. Наприклад, коли відправлялася в церкві Служба Божжа і о.Землинський мав починати проповідь, біля церкви ставав мотоцикліст із “визволителів”, включав мотор без глушника і довго гуркотів, заглушуючи слова священика.

Коли прийшли німці, родина о.Землинського змогла повернутися до свого помешкання на плебанії. І хоч у 1943 році дуже мучив людей голод, дихати було легше. Рятуючись від голоду, отець організовував із своїми парохіянами невеликі валки кількома фірами на Волинь, і вони

привозили із Стоянова продукти.

Користаючись добрим знанням німецької мови і досить толерантним ставленням німців до священослужителів, о.Микола Землинський старався якомога більше врятувати молодих людей від вивозу до Німеччини. І це йому значною мірою вдавалося, за що потім покарала його нова, радянська влада.

Також о.Землинський у міру можливості допомагав єврейським родинам ховатися від німців. Боячись за долю родини, не робив якихось явних кроків, та мовчки дозволяв їм переховуватися у церковній цегельні, побудованій ним для потреб церкви. Там у великих печах мешкало кілька родин, і хоч отець і його дружина тримали це у великому секреті навіть від власних дітей, діти отця це знали.

Ще з довоєнних літ підтримував постійні контакти з отцями-Чину Святого Василя Великого у Львові. У важкі воєнні роки регулярно возив василіянам щось з продуктів (картоплю, зерно, тощо).

У 1944 році внаслідок бомбардування згоріла майже вся вулиця, на якій була плебанія. Їхня хата чудом уціліла, але стодола та інші підсобні будівлі згоріли дотла.

Після цієї руйнівної пожежі отець з родиною переїхали у с.Великі Підліски, де був на парохії о.Роман Ганас, брат дружини отця, який при наближенні фронту виїхав на захід. На цій парохії о.Микола Землинський і залишався аж до свого арешту.

Та це вже були часи переслідування Української Греко-Католицької Церкви. В Яричівському деканаті теж відбувся деканальний соборчик по вже описаній схемі. Діти отця розповіли, що він відбувався у с.Запитів, де була велика й гарна церква. Отець поїхав на нього разом із дружиною, сам пішов на зібрання, а їмось Софія чекала в домі знайомих вчителів. Час ішов, а отець не вертався. Занепокоєна дружина пішла в сторону церкви, побачила, що вся територія церкви оточена кільцем солдатів. Долаючи страх, підійшла ближче, до неї наблизився якийсь старший військовий чин і запитав, чого їй тут треба. Вдаючи наївну, їмось почала пояснювати, що дуже довго тут засідає її чоловік, а вдома плачуть діти, дуже багато дітей... Видно, викликала в нього співчуття, бо почав заспокоювати, що отець вернеться, але треба "акцію скінчити". Зрозуміла, що цей військовик добре знає цю справу, церковну справу...

Що і як там було, отець дітям не оповідав, але відомо, що він поїхав до Львова на сумнозвісний Собор 1946 року, де був три дні. Після нього о.Землинський повідомив родині, що він підписав

православ'я. Син отця Лев Землинський, якому тоді було тринадцять років, добре запам'ятав батькові слова: "Ми були змушені підписати... Діти, ми зробили то тільки заради вас,.. і заради тих, які там не були, які ще покищо ходять по волі. Ми мусіли це вчинити, але будемо робити, по можливості, як раніше..."

Так думали, так поступали багато священників. На Соборі вони виявляли свою мовчазну незгоду тим, що не піднімали для голосування рук, але на це ніхто там не зважав. Після Собору, вважаючись уже підпорядкованими Російській Православній Церкві, вони вперто не випоминали в час Богослужінь російських ієрархів, просто промовчуючи цей момент. Спочатку здавалося, що цього власті не помічають чи не надають цьому великої ваги, та згодом виявилось, що більшість таких мовчазно-непокірних священників потім були такі арештовані, хоч і під різними приводами.

Так сталося і з о.Миколою Землинським. Хоч отець був дуже обережний, хоч дуже переживав, щоб через нього не потерпіла його велика родина, семеро дітей якої були на той час неповнолітніми, - та не міг він сховати свого патріотизму, не міг зраджувати християнських принципів.

Так після арешту та засуду Митрополита Йосифа Сліпого о.Землинський зорганізував і з допомогою своїх вірних парохіян вислав Патріархові посилки з харчами, з яких, як знаємо тепер, користали багато в'язнів.

Не міг він не співчувати тим, хто із зброєю в руках став в обороні рідного краю від нових окупантів, тож нічого дивного, що у його церкві були криївки, де не раз переховувалися українські партизани, члени УПА. А це були дуже тривожні й жорстокі 1947-1949 роки. Радянська влада, зліквідувавши, остаточно, як вважала, УГКЦ, всі сили зосередила на знищенні сил опору та співчуваючих йому. Масово відбувалися переслідування, облави, арешти...

При цьому було арештовано немало священників з тих, які компромісно "з'єдинилися" з Православною Церквою.

В с.Цеперові був арештований о.Голінка, в Хренові – о.Орест Гуглевич, в Борщовичах – о.Василь Ощипко.

10 січня 1950 року був заарештований і о.Микола Землинський. Не зважили, що він у цей час був поважно хворий, не збентежило, що в результаті довгого й прискіпливого обшуку нічого крамольного не знайшли. Майже п'ять місяців тривало слідство у Львові на Лонцького, а 24 травня о.Миколу Землинського судив Військовий трибунал. Не

мали ніякого конкретного факту вини священика, та мали обов'язок його засудити. При цьому є достеменна інформація, як проходило це судилище. Членів родини, як звичайно, до зали суду не впустили, але вони діставали інформацію від голови сільради Миколи Тиса. Цей місцевий комуніст, якого радянська влада зробила головою сільради, а потім головою колгоспу, був людиною досить чесною і справедливою. Він добре знав о.Землинського і те, що отець не робив нічого протизаконного, тому радо йшов на суд як свідок із надією оборонити його. Та довелося зазнати гіркого розчарування. Що з того, що не мали поважних закидів, звинувачували лише в тому, що відправляв панахиди по невиннозакатованих людях та хоронив українських повстанців, але отець переконливо довів, що це його прямий священичий обов'язок. Тоді основним зробили звинувачення, що мав авторитет у німців, адже зумів багатьох людей врятувати від вивозу до Німеччини. Так отцеву щирю турботу про своїх парафіян пробували оголосити злочином! Навіть самі судді відчували абсурд цього... Микола Тис розповів, як вони телефонували до Москви, доповідаючи, що не мають за що засудити цього підсудного. На це одержали роздратовану відповідь-наказ: “Годі панькатися з тим попом. Давайте “повну катушку!” У 1950 році це означало 25 років, на зміну раніше, у 1945-1948 роках, застосовуваним вирокам з терміном десять літ. Радянська влада ставала “щедрішою”! Отак о.Микола Землинський отримав 25 років строгого режиму.

Родина ж не отримала від влади ні офіційного вироку, ні не могла довідатися, куди його повезли. Аж неждано прийшла вісточка від самого отця, написав її на клптику обгортки з тютюну, склав трикутником, на одній стороні якого написав адресу, а на другій просьбу: “Високоповажану людину, яка знайде це письмо, прошу кинути в поштовий ящик”. Десь по дорозі зумів викинути його, якась добра людина підняла, вклала в конверт і вислала поштою... Так родина дістала вісточку, де отець писав: “Їду на пересилку в Київ... Я цілком здоровий і тому маю надію вас всіх побачити. Одинокa моя журба – це ви всі, мої кохані. Приготуйтеся, бо вас, певно, повезуть. Даруйте мені, бо я вам, крім молитви, нічого не можу дати. 26.IX.1950р.”

Відбував покарання о.Землинський у Мордовських таборах. Там накоротко зустрівся з ув'язненим Митрополитом Йосифом Сліпим і відкликав своє “православ'я”, висповідався. Бог допоміг вижити у важких умовах Потьми, де спочатку працював на лісоповалі, а як не

стало здоров'я, то на складі.

На початку 1956 року отець був звільнений за амністією, отримав реабілітацію і приїхав до Львова. Хоч мав дуже підірване здоров'я, ще чотири роки працював у львівському профдезвідділі спочатку дезинфектором, потім бухгалтером. Відмовився від офіційного, православного, душпастирювання, зате підпільно ревно виконував священничі обов'язки, обслуговуючи, головним чином, численну свою рідню та їх приятелів. Також часто їздив на запросини до свого рідного села Лагодів і там широко надавав людям духовну поміч і душпастирську опіку.

Приходилося бути дуже обережним і навіть обмежувати своє контактування з людьми, бо кагебістський нагляд відчував на кожному кроці. Зрештою, дільничний міліціонер, який часто заходив до помешкання отця (реабілітованого!) не скривав, що повинен мати його на обліку. Подібний обов'язок мали і деякі сусіди, які регулярно й часто забігали до них нібито щось позичити чи запитати і при цьому пильно дивилися, хто знаходиться в домі. І навіть, коли одного разу медсестра з поліклініки не застала хворого отця вдома, то потім при черговому виклику в КГБ його запитували, де він тоді був.

Та все ж священники підтримували постійні відносини поміж собою, відвідували один одного, обмінюючись при цьому інформацією, досвідом виживання в умовах репресивної держави, координували свої дії, щоб якнайширше охоплювати вірних підпільним душпастирством. Отець Микола Землинський тісно спілкувався з багатьма священниками, з яких його діти найбільше запам'ятали о.Байрака, о.Ігнатія Цегельського, о.Івана Гуралю, о.Ореста Гуглевича, о.Цимбалу, о.Зубрицького, о.Тихого.

Найбільше знайомих і незнайомих священників побачили на похороні о.Землинського. Помер отець 2 травня 1962 року у районній лікарні в м.Жидачеві, там працювали лікарями дочка Богдана і зять. З усіх сил намагалися врятувати життя цього багатостражденого священника, та надто вже було підірване здоров'я, надто багато хворіб нажив. Відійшов до Господа у віці 62 літ. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі. Похорон був дуже багатолюдний і величавий. Дотепер львів'яни пам'ятають геройський, як на ті часи, поступок о.Ярослава Тихого, який зустрів скорботну громаду біля брами цвинтаря і відкрито й урочисто попровадив цей священничий похорон, хоч добре здавав собі справу, що там немало було присутніх кагебістів.

А що кагебісти “добросовісно” пильнували священні похорони, яскраво свідчить і такий факт: Наймолодша донька отця Марта Землинська вчилася тоді у десятому класі середньої школи №8. В школі був звичай, що коли помирав хтось із батьків учня, то однокласники складалися на вінок чи квіти і всі йшли на похорон, часто і з учителем. І ось до школи зателефонували: “У Землинської помер батько, прослідкуйте, щоб ніхто з учнів не йшов на похорон”. Близькі друзі все одно прийшли, але вже в школі на квіти не збирали, вчитель мусів самоусунутись, а діти критися із наміром йти на цей похорон.

О. ВОЛОДИМИР РАТИЧ
ДЕКАН ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ
(1892-1969)

Децо інакше склалася доля Тернопільського декана о.Володимира Ратича. Цей типовий представник галицьких отців-деканів, самовідданий душпастир і активний громадський діяч, є одним із небагатьох деканів, яким вдалося не підписати православ'я і уникнути ув'язнення.

Володимир Ратич народився 20 жовтня 1892 року у с.Вербиця Бібрського повіту в багатодітній родині народного вчителя Пилипа Ратича і Марії, з дому Шиманської.

Наскільки у цій родині панував культ Бога та знань можна судити по тому, якими виросли діти. Всі восьмеро дітей, які дожили до повноліття (бо троє померли у ранньому віці), отримали добру освіту і гідно служили рідному народові. Сини Володимир, Іван і Стефан стали священиками, син Павло - судовим радником, а Василь працював професором гімназії. Дочки Ольга, Осипа і Анна закінчили учительський семінар і вчителювали.

Закінчивши Бережанську гімназію, Володимир Ратич у 1912 році поступив на теологічний факультет Львівського університету і закінчив його 1918 року.

17 серпня 1923 року він одружився із вчителькою Марією Тарнавською, донькою Льонгина та Анни, племінницею відомого генерала Мирона Тарнавського. І 27 вересня цього ж року був висвячений на священика.

Спочатку працював сотрудником у с.Охримівці, потім трохи душпастирював у с.Грабівці, а з 1933 року став парохом села Ступки Тернопільської області, на місце померлого у 1932 році о.Григорія Чубатого. Згодом о.Володимир Ратич був назначений деканом Тернопільським.

Село Ступки, яке налічувало біля трьохсот дворів, не було однорідним ні за національним складом жителів, ні за їхніми переконаннями. Крім українців, було біля десяти сімей поляків і три

жидівські родини. Були в селі комуністи, радикали, польські шовіністи. Діяло польське «Кулко». Українці мали свою «Кооперативу», діяла «Читальня». Була досить сильна націоналістична організація.

Отець Володимир Ратич відразу енергійно взявся як за душпастирську, так і за громадську працю. Сумлінно відправляючи всі Богослужіння у двох церквах - у с.Ступки і долученім с.Романівка, - шукав додаткових нагод залучити людей до духовного життя. Наприклад, практикувалися процесії у поле з посвяченням пам'ятних хрестів і відправами біля них.

Особливо велику увагу приділяв о.Володимир праці з молоддю і дітьми. При церкві створив бібліотеку і сам видавав молоді відповідні книжки для читання. Перед святом Святого Миколая отець сам їхав до Тернополя і закуповував там різні цукерки у високих круглих, як тоді казали, пушках, а також різне школярське приладдя (нотесики, олівці, гумки, тощо). Їмось Марія пекла медівнички, і вони пакували та адресували подарунки бідним дітям. Зможні батьки приносили підписані пакунки для своїх дітей, а також і для бідних та сиріт. Отець сам проводив свято св.Миколая при активній участі колективу читальні. Було це дуже урочисто і радісно.

Для старших о.Ратич закладав Марійські дружини та братства, які сам і провадив. Також багато уваги приділяв церковному хору.

Будучи ревним душпастирем, він пильно дбав, щоб висповідались і прийняли Святі Тайни всі важкохворі. При цьому не раз приходилося переборювати людську легковажність і нехіть, виявляв тоді велику терпеливість і наполегливість. Але разом з тим проявляв і тверду принциповість: над тими, хто категорично відмовився від Сповіді, не відправляв похорону.

Як щирий український патріот о.Володимир Ратич невпинно протистояв перетягуванню українців на польське, що широко практикувалося польськими урядовими чинниками. Особливо старався прищепити національну свідомість дітям із змішаних сімей.

Активно підтримував о.Ратич діяльність української «Кооперативи», приймав участь у заходах «Читальні», де проводились вечори, свята, вистави й концерти, дбайливо запобігаючи небажаним впливам і злим прикладам.

Попри всі душпастирські та громадські обов'язки, о.Володимир Ратич немало уваги приділяв господарству. До його великої парохії належало понад шістдесят моргів поля, і отець третину його обробляв сам з допомогою родини та слуг. А батько дружини Льонгин

Тарнавський доглядав велику пасіку. І хоч дохід з господарки був невеликим, і не раз забракало грошей (особливо багато йшло на навчання дітей), родина з часом досягла певних здобутків. Тішились, наприклад, коли в 1938 році вдалося придбати кірат, а в 1939 році - швейну машинку. Та недовго священича сім'я втішалась такими скромними radoцями. Наступила нова влада - большевицька.

Почалось творення у селі колгоспу. У о.Володимира Ратича, як і у всіх господарів, забрали землю, коней, весь сільськогосподарський інвентар. Церкву обкладали величезними податками, які щораз збільшували. Отцеві заборонили навчати релігії в школі, не дозволяли ходити по хатах з кропилом, неприкрито шукали зачіпки, щоб закрити церкву. У селі почались вивози людей на Сибір. Їмось Марія пошла для всіх членів родини мішечки, які, наповнені сухарями, цукром та найнеобхіднішими речами, лежали під подушками.

З приходом німців децю спала тривога. Пожвавилось національно-культурне життя українців, появилась надія на українське самоврядування, було утворено українську поліцію. Та невдовзі ця надія почала згасати. Люди відчули важкий тягар німецьких контингентів, почались вивози молоді до Німеччини. І коли спочатку отцеві Ратичеві прийшлося рятувати від німців колишнього голову колгоспу (про що благав його брат), то з часом прийшлося захищати членів українського національного руху. Одного з них, Семена Кушніра, прийняв до себе на господарство. Іншим помагав таємно.

Все ж у цей напружений час відродилося життя Церкви. Отець Володимир Ратич мав можливість вповні виконувати свої душпастирські та деканальні обов'язки. Скликав соборчики, проводив реколекції, здійснював візитації парохій.

Але незабаром до села підкотилась лінія фронту. В результаті запеклих боїв був зруйнований парохіальний дім, і о.Ратич з родиною переїхав на сусіднє приходство у с.Чернилів Руський, де в кінці 1943 року помер о.Василь Подолянчук. Приблизно пів року вдалося прожити у відносному спокою, обслуговуючи дві парохії.

Та в 1945 році почалася кампанія по прилученню Української Греко-Католицької Церкви до Російської Православної Церкви. На останньому соборчику, який відбувся у Тернополі з участю інших деканатів області, постановили не погоджуватись на перехід до Православної Церкви. Тоді ще, мабуть, ніхто не уявляв, яку наполегливість проявить держава, зробивши церковне питання своєю політикою, і як мало звертатиме уваги на бажання чи небажання

священства. Прийшлося кожному переконуватися в цьому на власному досвіді.

Зазнав усіх способів репресивного тиску і о.Володимир Ратич. Спочатку його викликали на воєнкомат у Бірках Великих, де, переконуючи у перевагах православ'я, побили. Потім викликали на зустріч з о.Гавриїлом Костельником, яка відбулась у Тернополі в приватному домі Юлії Садовської. На ній о.Костельник намагався переконати отця-декана, що лише підписавши заяву про перехід на православ'я, можна врятувати Церкву. Бачачи, що це не переконує о.Ратича, він висунув останній аргумент: «Ви не знаєте більшовиків! Вивезуть вас усіх на Сибір! Там пропадете і ви, і ваші діти». Немало правди було в цих словах! Та все ж ця зустріч не дала бажаного для влади результату. Тоді за справу взялось, виключно, НКГБ.

Почалися часті виклики о.Ратича до Чорткова на НКГБ, а також візити співробітника цього відомства до отця. По кілька годин цей «гість» тероризував отця, вимагаючи підписати православ'я. При цьому кричав, лаявся і потрясав пістолетом перед лицем священника. Одночасно збирали компроментуючу інформацію та шантажували нею отця. Звинувачували в освяченні пам'ятних могил жертвам комуністичних репресій (заставляли по кілька разів писати, що говорив при цьому), співробітництві з німцями (бо робив на їхню вимогу оголошення про здачу контингентів), запитували, куди поділись два старші сини тощо. Так тривало кілька місяців.

Зрештою, забрали ключі від церкви в Чернилові Руському, а в церкві Ступок зробили склад. Самого ж отця так обставили, що не міг вільно виконувати своїх священничих обов'язків, мусів з цим критись.

У цей час о.Ратич під час якоїсь господарської роботи поранив ногу, що змусило його злягти до ліжка. Коли черговий енкаведистський післанець побачив отця в ліжку з поважною раною, це трохи захистило його від нових викликів до НКГБ. І візитери перестали появлятися. Та отець і його родина розуміли, що це буде тривати недовго. Його син Теодор, який вчився у Львові в сільськогосподарському інституті, вирішив використати тимчасове затишшя і перевезти батька до Львова, тим більше, що о.Володимир, завжди маючи делікатне здоров'я, в цих тяжких обставинах дуже підупав і потребував лікарської допомоги. Тож перевезли отця до Львова, винайняли приватне помешкання, де оселились батько з сином. Повільно о.Ратич лікувався і приходив до себе.

Районне і обласне тернопільське начальство не дуже спішилось розшукувати отця. Натомість скоренько надали до Чернилова Руського православного священика.

Півтора року о.Володимир Ратич таємно жив у Львові, а дружина з двома дітьми та з своїм батьком жили у селі. В 1949 році о.Ратичу вдалося влаштуватись на працю у польській середній школі №10. Тут слід згадати добрим словом тодішнього директора цієї школи п.Івана Синицю. Колишній професор гімназії «Рідної школи» в Тернополі, український патріот і благородна людина, п.Синиця, маючи вже добру посаду і довідавшись про скрутне становище о.Ратича, якого здавна дуже шанував, поспішив на допомогу отцю. Сам прийшов до о.Ратича і запропонував йому працю у своїй школі. Так о.Володимир Ратич був прийнятий на посаду рахівника, а згодом - лаборанта. Тоді і родина переїхала до Львова та замешкали всі на приватній квартирі по теперішній вулиці Антоновича 84, де проживали до 1973 року.

Так о.декан Володимир Ратич офіційно став цивільною особою, але постійно виконував свої священичі обов'язки як підпільний греко-католицький священик. І хоч старався бути дуже обережним, досить скоро відчув нагляд за своїм домом, а нераз помічав і «тінь», що супроводжувала його. Постійне нервове напруження спричинило у 1956 році інфаркт у отця. З того часу змушений був покинути працю. Та не покинула його кагебістська «опіка». 18 серпня 1958 року до його помешкання нагрянула група міліціонерів і кагебістів. З дев'ятої вечора і до третьої години ночі чинили обшук, який самі влучно називали «трусом». Забрали всю релігійну літературу, рукописи отця та поштову кореспонденцію. На щастя, не рушили антимінса та частичок. Після цього викликали отця разом із сином Орестом на КГБ, де сварячи і погрожуючи отцеві за «уніатську діяльність», застерегли сина, що він буде нести повну відповідальність за дії батька. Щоб було переконливіше, Ореста Ратича перевели з викладацької посади у науково-дослідну лабораторію, а Теодора Ратича зняли з посади головного інженера.

У таких прикрих обставинах жив о.Володимир Ратич. Та все ж не занедбував своїх духовних обов'язків, підтримував тісний зв'язок із священиками-соратниками: о.Грицаєм, о.Зофійовським, о.Пасікою, о.Остапом Стернюком о.Рудем, о.Фармігою, о.Сампарою та іншими. Багато часу проводив із своїм братом о.Стефаном Ратичем, котрий, відбувши ув'язнення, теж мешкав у Львові. Підтримував о.Володимир контакти із своїми колишніми парафіянами, цікавився їхнім життям,

відправляв для них інтенції, про що свідчать численні записи у маленьких блокнотиках, на користування якими перейшов, навчений досвідом обшуку, після якого вцілів лише нотесик у кишені.

Помер о.Володимир Ратич у ніч з шостого на сьоме січня 1969 року. Відійшов до Господа після Святої Вечері, спокійно, при повній свідомості. Перед тим, як згадує його родич Дометій Цегельський, який завжди був у близькому контакті з отцем, о.Ратич попросив скликати усіх рідних і з усіма попрощався, а накінець сказав: «Якщо хочете побачити, як людина відходить з цього світу, то затримайтесь тут трохи». І невдовзі покинув цей світ.

Священничий похорон цього підпільного священика відбувався теж підпільно, але гідно й урочисто. Владика Василь Величковський вночі відправив поминальну Службу Божу, багато священиків у різний час здійснювали похоронні відправи. Поховали о.Ратича на Личаківському цвинтарі, а згодом поруч знайшли місце його дружина Марія і їхній син Любомир.

Так закінчився життєвий шлях цього достойного отця-декана. Світла пам'ять про нього живе в серцях дітей, внуків і правнуків, які стараються гідно дотримуватись його ідеалів і настанов. Не раз згадують, як у страшні часи большевицької влади отець повторяв: «Вчіться, бо знання вам ніхто не відбере».

З гіркотою приходить думати, які великі можливості відібрала безбожна репресивна система у отця-декана Володимира Ратича та великої когорти визначних галицьких Деканів.

* * * * *

P.S.

Коли вже було підготовлено цей матеріал до друку, надійшло повідомлення від п.Ореста Ратича про несподівану знахідку, яка пов'язана із підпільною діяльністю його батька о.Володимира Ратича і наглядно ілюструє широту цієї діяльності.

У радянські часи о.Володимир разом із своїм братом о.Степаном, який повернувся із заслання, продовжували інтенсивно працювати для Греко-Католицької Церкви. Старалися діяти дуже конспіративно, та діти помічали їхню постійну й невтомну працю, як помічало це і недремне око КГБ, про що свідчить описаний вище обшук.

Остерігаючись повторного обшуку, о.Володимир і о.Степан Ратичі передали те, що не знайшли кагебисти, і те, що вони напрацьовували далі, на переховування п. Костянтину Зваричу, тестю Ореста Ратича. Це були, переважно, рукописи.

Коли отець Володимир помер і помер Костянтин Зварич, а переслідування за релігійні справи припинилося, син Орест хотів віднайти ці рукописи, але їх ні на стриху, ні в хаті тестя не було. Лише тепер, випадково, ремонтуючи дах комірки, було виявлено пачку із рукописами, які досить потерпіли від дощу, але все ще читабельні. Ця знахідка показує нам, над чим і як працювали підпільні священики.

Ці рукописи акуратно написані щільним дрібним почерком у численних загальних зошитах, на яких стоять дати 1963 і 1964 рр. Загальний об'єм знайдених зошитів становить 1734 сторінок!

Тут і "Історія Вселенської Церкви" о.В.Криницького, і популярні катехитичні проповіді о.Павла Швілінського (переклад з нім. о.др.Яр.Левицького), і теологічні праці о.В.Садовського, і листи Никодима, і "Діяння Апостольські", і статті про життя і політику Апостольської столиці та матеріали про Митрополію і Львівську єпархію, а також опис церковних календарів і їх зіставлення на 1966-1970 рр. На деяких працях вказано, хто переклав це з латинської, німецької та польської мов, а інші, очевидно, отці самі перекладали.

Крім цього, на окремих листках формату А4, зложених вдвоє, яких є 120 сторінок, даються теоретичні пояснення різних понять – про небо, пророків і кінець світу, про Святі Тайни, требник, вервицю, різні молитви, про Церкву як тіло Христове та хто належить до Церкви, про II Ватиканський собор і його рішення та багато інших важливих питань. Титанічна кропітка праця, здійснена підпільними отцями!

Ця знахідка підтверджує здогад нащадків оо.Володимира і Степана Ратичів, що їхні батьки брали активну участь у підпільному навчанні нових священиків. Та в радянські часи священики мусіли скривати це навіть від найближчої родини. Тому нелегкою справою є дослідити структуру і масштаби підпільної греко-католицької теології, але саме завдяки їй катакомбна Церква не зникла з часом, а розрослася і в 1988 році велично постала перед світом, гідно відзначивши 1000-ліття Хрещення Русі.

**О. ІВАН КАШУБИНСЬКИЙ,
ДЕКАН ВАРЯЗЬКИЙ
(1884-1949)**

Отець Іван Кашубинський народився 27 серпня 1884 року у с.Пікуличі біля Перемишля в родині заможних господарів Стефана і Катерини.

Закінчивши державну гімназію у Перемишлі, вивчав філософію і теологію у Львівському університеті, але на останньому курсі теології перейшов до Перемишля, бо так вимагав припис, оскільки він належав до Перемиської дієцезії. У 1910 році закінчив богослов'я і одружився з Ольгою Смулкою, дочкою Михайлини з Миколаєвичів і отця-крилошанина Семена Смулки, пароха Угринова.

У родинній пам'яті та серед місцевого населення збереглися перекази про їхнє велике й пишне весілля, яке відбувалося в липні 1910 року у приміщенні школи і на якому було багато священиків. Взагалі, українські священичі родини вели широке товарисько-культурне життя, це давало змогу гуртуватися, знайомитися, зберігати своє українство в умовах чужого середовища австро-угорської та польської держави. Особливо з того користала молодь, яка не лише змістовно відпочивала і розважалася, але й знаходила у рідному середовищі своїх суджених. Зокрема, відомо, що із своєю майбутньою дружиною Ольгою Іван Кашубинський познайомився у с.Хоробрів біля Угринова, де о.декан Омелян Трешневський робив гостину для молоді. Майбутній їмості Кашубинській було тоді приблизно 13-14 років, та, може, вже тоді їй вдалося покорити серце майбутнього священика. А потім ця пара прожила довгі літа у великій любові, взаєморозумінні, однаково стоячи на позиціях активних і палких українських патріотів та виховавши у таких традиціях своїх дітей.

Висвячений на священика єпископом Константином Чеховичем 20 серпня 1910 року, о.Іван Кашубинський отримав призначення на посаду сотрудирика отця-мітрата Василя Левицького, пароха Сокаля.

Молодий отець Кашубинський з перших днів свого душпастирювання включився в місцеве громадське життя. Цьому дуже сприяли не лише потреби тодішнього життя, а й особисті риси характеру цього священика. Був дуже життєрадісний, компанійський і рухливий. З молодих літ захоплювався спортом, до якого мав неабиякий хист, був визнаний у гімназії як чудовий спортсмен, будучи

учнем сьомого та восьмого гімназійних класів, він не раз «виручав» вчителя фізкультури чи, як тоді казалось, «руханки», і проводив уроки руханки в гімназії. Любив забави, танці, не раз у Сокалі отець-сотрудник виступав аранжером на забавах. Одягався завжди елегантно й дбайливо, все був веселий, тож не дивно, що скоро став душею сокальського товариства і брав участь у всіх, як релігійних, так і громадських заходах. Був членом «Просвіти» і «Бесіди». Мешкаючи на так званій «вікарівці» коло старенької церкви св.Михайла, о.Кашубинський фактично обслуговував всі три церкви Сокаля, провадив все життя парафії, а старший отець-мітрат Левицький здійснював загальний нагляд за церковними справами та діяльністю свого молодого й енергійного помічника.

Та у 1912 році його тесть о.Семен Смулка захворів на рака, і о.Іван Кашубинський перевівся на його парафію до Угринова. Майже два роки перебував із важкохворим тестем, а коли в 1913 р. о.Смулка помер, о.Кашубинський став завідателем його парохії, а з 1914 року - парохом с.Угринова, попри заходи польського старости перешкодити тому.

Село Угринів – це велике й свідоме село на самій границі з Холмищиною, це крайній північний пункт Галичини. Волею долі село постійно було у прикордонній смузі, не раз переходило із рук в руки різних держав, не раз опинялося у зоні запеклих боїв, та постійно зберігало здорові традиції свідомого українства. Під вмілим та енергійним провідом отця Кашубинського Угринів став зразком для всіх довколишніх сіл. Парох був не тільки добрим душпастирем, проповідником і промовцем, але теж і невтомним громадським діячем, який свою енергію і силу присвятив справі розвитку економічного й культурного життя мешканців Угринова і всієї Сокальщини.

У час національно-визвольних змагань отець І.Кашубинський брав активну участь у проголошенні влади Західно-Української Народної Республіки в Сокалі й Угринові. Протягом шестимісячних боїв українців з поляками на фронті Угринів-Белз він був дорадником української цивільної та військової влади, яка розташувалася на його плебанії. В травні 1919 року, після захоплення Угринова частинами польської армії генерала Галлєра, о.Іван був змушений відступити разом з частинами УГА на схід, за Збруч. На цьому настояло українське командування, і, виявилося, що це врятувало отцеві життя. Поляки прийшли із неприхованим наміром повішати отця, вони з люттю звинувачували його у тому, що допоміг втопити кількох

військових у багnistій річці, прикритій льодом. Родина отця встигла виїхати до Сокаля, то поляки лише повністю розграбували плебанію. Потім постійно впадали до хати в Сокалі, де замешкала дружина отця, шукаючи за отцем. Хотіли навіть арештувати дружину, та заступилися знайомі-польки, які заявили старості, що їх жіноча гідність не може дозволити, щоби до Домб'я вивозити жінку по тяжкій операції, та ще й матір трьох малих дітей.

У Кам'янці-Подільському о.Кашубинський працював у секретаріаті міністерства ЗУНРу.

Коли в 1920 році він повернувся до Сокаля, де перебувала його сім'я, його відразу заарештували, і отець опинився в Замарстинівській в'язниці у Львові. На щастя, з допомогою адвоката і золота його вдалося звільнити. Отець повернувся до Угринова на приходство, яке доценту було знищено польськими вояками, але ще цілий рік він був «конфінованим», тобто мусів щодня зголошуватися на поліційну станицю, розташовану досить далеко від його дому (навіть перед Великодніми відправами). Родина о.Кашубинського тоді переживала важкі часи, бо втратили все своє майно і господарку, а поляки постійно мстилися, як тільки могли. Наприклад, відмовили у отриманні гуманітарної допомоги, яка надходила з Америки. Також робили різні заборони у проведенні культурно-мистецьких заходів, у побудові Народного дому.

На прикладі життя о.Івана Кашубинського наглядно видно, як з плином часу погіршувалися відносини українців і поляків. На початках його душпастирства у нього були цілком дружні стосунки із польською інтелігенцією, зокрема, із польським ксьондзом Мушинським. Цей старший ксьондз, мама якого була українського походження, дуже прихильно ставився до родини Кашубинських і співпрацював з ними над економічним піднесенням села. Будучи вже на емеритурі, кс.Мушинський замешкав на фільварку польських дідичів Рильських, пані Рильська із своїми дорослими синами не раз, коли був відсутній у костелі польський священик, приходили на Богослужіння до церкви о.Кашубинського. Також за Австрії українські і польські священики практикували спільні процесії на Йордан, за панування Польщі такого вже не було. Наступник кс.Мушинського вже ніколи не заходив до дому о.Кашубинського, але іноді приходив до церкви сповідатися.

У с.Голуб'є, яке було віддалене 8 км від Угринова, був дідич поляк Свежавський, який дуже прихильно ставився до українських греко-

католиків. Він із свого магазину зробив для них каплицю, бо вони не мали де молитися. На першу Службу Божу у ній прислав свої коні по о.Кашубинського.

А далі прийшлося терпіти вже описані переслідування і кривди з боку поляків.

Не минула Угринова і польська пацифікація 1930 року. Польські улани, щоправда, не підняли руку особисто на о.Івана, але він глибоко переживав різні зневаги й упокорення, коли на Угринів несподівано нагрянули поляки. Тоді понад тридцять уланських коней стояли в стайнях приходства, троє офіцерів три доби «квартирували» на плебанії, зухвало й брутально поводяться, вимагаючи «доброї вечері» і пиячачи, ображаючи отця і його родину й челядь. А улани в цей час знищили все, що вдалося у «Народному Домі», грабували людей і жорстоко побили 13 осіб, поприв'язувавши їх до лавок. плюндрували й нищили щойно зібраний урожай, порозганяли худобу тощо.

Дідич Евстахій Рильський, як тільки у Відні довідався про пацифікацію, зразу приїхав до Угринова, і військо, яке від неділі творило ті безчинства, у четвер рано покинуло село. Взагалі, Рильський був добрим до українців, не раз повторяв "мої люди, моє село", не дозволив банкові населити там мазурів. Говорив, що ця земля українська і належить українцям, з його дозволу п'ять родин бойків, які повернулися з Америки, купили землю і створили колонію.

Після Угринова той шалений загін польських вояків напав на село Ульвівок, де був парохом о.Михайло Карп'як, свояк о.Кашубинського. Зробили брутальну ревізію у о.Карп'яка, нищили речі, зневажали отця, пограбували всі коштовності і мості. Від пережитого потрясіння о.Карп'як дістав інфаркт і помер.

Та всі такі утиски і переслідування польської влади не залякали о.Кашубинського, не зменшували його стремління обстоювати інтереси українців, піднімати український дух та здатність вистояти перед польським поневоленням.

За час свого перебування в Угринові (до 1944 року) о.Іван Кашубинський був головою Читальні «Просвіта», Товариства «Сільський Господар», Надзірної Ради Споживчої Кооперативи «Зоря», Позичково-ощадної каси «Райфайзенка» і районної Молочарні — спершу в Угринові, а потім у Сокалі. Був він теж членом-засновником у 1922 р. Повітового Союзу Кооператив у Сокалі (з двома філіями — в Белзі й Радехові), довгі роки очолював Надзірну Раду та Контрольну Комісію «Сільського Господаря» в Сокалі. Також був

членом Надзірної Ради Центросоюзу у Львові і в зв'язку з тим раз на місяць їздив до Львова. Це переважно були виборні посади, і вони свідчать, як люди шанували о.Кашубинського, як довіряли йому.

Українське Національне-Демократичне Об'єднання (УНДО) мало намір висунути його кандидатом на посла до варшавського сейму, але єпископ Йосафат Коциловський не дав на це своєї згоди.

Під проводом о.Івана угринівська громада збудувала мурований поверховий Народний Дім, в якому була велика театральна зала з балконом і приміщувалися такі установи: Товариство «Просвіта», Союз Українок, Спортивне Товариство «Сокіл» і кооператива «Зоря». Крім того, було збудовано просторе приходство, але війна не дозволила викінчити його.

Як ентузіаст театального мистецтва, о.Іван сам режисерував аматорські драматичні вистави, особисто гримував акторів, малював деякі частини декорацій, проектував і деколи виконував костюми для акторів.

Багато уваги отець приділяв духовному і фізичному вихованню молоді. Разом зі своїм швагром Омеляном Смулкою і сином Романом він заснував Товариство «Сокіл», був головою Контрольної Комісії цього товариства, брав участь у спортових гутірках, а під час легкоатлетичних змагань чи спортивних ігор сам судював і заохочував молодих до фізичних вправ.

У 1931 році о.Іван Кашубинський був іменований деканом Варязького деканату, на місце покійного отця-декана Михайла Карп'яка, і з того часу сумлінно виконував численні керівні обов'язки — візитував парафії і школи, де українські діти навчалися релігії, полагоджував різні громадські конфлікти тощо. Часто о.Іван Кашубинський їздив по селах із місіями, на які його запрошували парохі тих сіл. Рівно ж визнаними місіонерами в ті часи були о.Михайло Дороцький і о.Твердохліб.

Зате для власної господарки в о.Кашубинського не було часу і не виплачувалося. Здавав церковне поле в оренду і завжди мав чесних малоземельних орендарів.

Живучи в сусідстві з Холмищиною, де існувала Православна Церква, він був справжнім екуменістом і підтримував дружні відносини з деякими православними священиками та національно свідомими холмицями.

Не раз у о.Кашубинського бували студенти з Холмищини. З них найчастіше бував товариш отцевого сина Петро Валей, правник,

кооператор і письменник. Він вів просвітницьку працю у селі Ощів, 5 км від Угринова, і підготував там виставу "Ясні зорі". Польський поліцей відговорював молодь ходити на репетиції, мовляв, і так дозволу на неї не буде. І дійсно, староста Грубешова відмовив у дозволі. Вале́й звернувся до о.Кашубинського за порадою, як здійснити виставу і тим самим не загубити довір'я молоді. Вирішили просити у Сокалі дозвіл для "Просвіти" в Угринові, на поданні писалося про час і місце імпрези, але не подавалося склад артистів. Ощівці приїхали чисельно разом із своєю публікою, яку доповнили галичани. І так, завдяки о.Кашубинському, вистава відбулася не у stodолі в Ощеві, а у великій залі Народного Дому в Угринові, з гарними декораціями і добрим освітленням. Вале́й вийшов переможцем, але потім заплатив за це ув'язненням у Березі Картузькій.

Ще за Першої Світової війни, на прохання холмищаків, о.Кашубинський похоронив православного священика, коли в околиці не було кому це зробити: всі батюшки виїхали на схід з відступаючою російською армією. Повідомляючи перемиського єпископа про це, о.Іван так пояснив свій вчинок: «...моя совість так мені наказувала зробити». В 1939-1940 роках о.Іван дав притулок у своєму деканаті декільком священикам - утікачам з-під советської влади.

А ще був у 1936 році такий випадок: на Зелені Свята зустрілися на полях дві процесії – очолювана о.Кашубинським і процесія православних з православним о.Волкославським. Як потім признався о.Волкославський, він злякався, що цей такий знаний і поважаний отець може зневажити, принизити його, незнаного в тих краях. Та о.Кашубинський щиро привітав його словами «Христос посеред нас!», звернувся із привітаннями до православних і дав можливість о.Волкославському промовляти до своїх парафіян. З того часу о.Волкославський дуже заприятелював з о.Кашубинським, часто бував у нього і з цікавістю слухав розповіді отця про історію України і Української Церкви, чого він, росіянин-емігрант, зовсім не знав. Та незабаром польський староста заборонив о.Волкославському бувати у «гайдамаки Кашубинського», пригрозивши, що при непослуху той буде депортований як такий, що не має польського підданства.

Після смерті о.Волосянського, пароха Сокаля, сокальська громада вносила просьбу, щоб о.Кашубинський став їхнім парохом, та староста Сокаля виступив проти такого назначення.

Всупереч усім перешкодам з боку польської адміністрації, о.Іван безупинно працював для своєї Церкви й народу. Коли, наприклад,

староство не дозволило поставити пам'ятника полеглим на війні угринівцям — ані на ринку, ані на цвинтарі, ані біля церкви, отець розпорядився вмурувати в церкві таблицю зі списком полеглих, який було подано у двох колонках: 42 прізвища з війни 1914-1918 рр. і 42 прізвища полеглих у 1918-1920 роках. Польський суд заочним слуханням у 1939 році присудив за це отцеві-парохові покарання у вигляді штрафу в сумі 200 злотих або 10 днів тюрми. Війна не дозволила полякам виконати цей присуд.

Також було внесено позов на о.Кашубинського до суду в Замістю (що само по собі було незаконно) "za zgwałcenie pisowni polskiej", бо на витязі із метрикальної книги написав Вербівський, а не Вербовський. Цікаво, що 50 літ опісля у журналі "Kobieta i życie" розповідалося, що було суджено кількох греко-католицьких священиків за "ruszczenie nazwisk". От так пильнували поляки свою мову! Чи навчатись цього українці у своїй державі?

У всій своїй подвижницькій праці о.Кашубинський мав цілковиту підтримку і допомогу з боку своєї дружини Ольги, також глибоко релігійної та патріотичної громадської діячки. Пані Ольга Кашубинська заснувала осередок Союзу Українок і була головою його.

У подружжя Кашубинських було троє дітей, і всі вони успадкували від батьків глибокий патріотизм і дуже активну громадянську позицію.

Найстарший син Роман — спортсмен, виховник молоді та член ОУН, загинув за українську справу як старшина ДУН (Дружини Українських Націоналістів), восени 1942 року. Дві доньки — Ірина та Стефанія (в заміжжі Цегельська) — були суспільно-громадськими діячками ще в Україні і в переселенчих таборах; а тепер вони найбільш діяльні в Союзі Українок Америки, а також є членами Головної Управи Об'єднання Надбужанців. Про цих жінок належить написати окремі книжки, бо це якнайкращі приклади високодуховного і високоідейного жіноцтва, якими так багата Україна!

Отець Іван Кашубинський надзвичайно важко переживав смерть єдиного сина. «Я не раз потішав у горі інших, але не знав, що то так тяжко пережити... В чужім мундурі, на чужій землі... Якби я знав, що його кров пролита за Україну, мені було б легше», - говорив невтішно. На це дружина відповідала: "Він пішов з любові до України, тому кров його пролита за Україну" Ця втрата та ще постійна загроза з боку польських бойовиків спричинились до важкої хвороби серця, яка ранньою весною 1944 року змусила о.Івана виїхати на лікування до

свого брата в м.Ярослав. Пересунення лінії фронту вже не дозволило йому повернутися до Угринова. Перебувши страхіття війни з різними упокореннями в перехідному таборі для робітників у Штрасгофі, він врешті опинився у таборі для переміщених осіб у Регенсбурзі в Баварії. Там він помагав у душпастирській праці і своїми глибоко релігійними проповідями й патріотичними промовами завжди захоплював і зворушував вірних.

Коли появилася можливість виїзду до Америки, о.Кашубинський був вже дуже тяжко хворий. Всевишній подарував йому ласку знати, коли покличе його до себе. Йому приснився старший, уже покійний брат Василь, який наполегливо говорив йому щось про 80 злотих. Вранці, розповідаючи цей сон рідним, отець міркував так: до 80 літ мені нема шансу дожити, може це ще залишилося 80 днів? Порахував по календарі, вийшло 80-ий день – Святого Миколая. «О, це мабуть, за те, що я стільки літ служив у церкві св.Миколая, наш патрон і візьме мене», - сказав. Так і сталося: 19 грудня 1949 року о.Іван Кашубинський тихо відійшов до Господа. Це було у Нью-Йорку.

Прощаючи його від імені Сокальської Землі, д-р Степан Ріпецький на цвинтарі Святої Кальварії сказав до жалібної громади такі знаменні слова: «Відійшов у вічність великий муж, який у 1930-их роках був найбільшим авторитетом Сокальщини».

На завершення варто згадати про сумну долю сіл Варяжського деканату (одного з кількох), яка спіткала їх після Другої світової війни. Цей терен українських земель приєднано до Польщі. Їх не оминула сумнозвісна акція "Вісла". Населення виселено, а землі, перетворені в цілковиту руїну, частково залишено Польщі, а решту приєднано до України (тоді УРСР). Комуністична влада за 50 літ свого панування і не бралася за відбудову цих поруйнованих сіл, чи хоч якесь впорядкування їх.

10

О.ВОЛОДИМИР КАРМАЗИН
ДЕКАН ПОМОРЯНСЬКИЙ
(1899-1993)

Серед когорти видатних отців-деканів Української Греко-Католицької Церкви почесне місце займає і о.Володимир Кармазин, декан Поморянський. Цей невтомний довголітній трудівник у Христовому Винограднику може одночасно служити свідченням величчя українського народу, його природнього інтелекту і глибокої духовності. Бог дарував йому довге й насичене подіями життя, а нам показав невичерпні можливості людей, які живуть згідно Божих Заповідей.

Народився майбутній священик 20 січня 1899 року в містечку Сасові на Золочівщині у родині міщан-господарів Василя Кармазина і Доротеї з дому Войцеховської. Ці звичайні простолюдини втілювали в собі головні чесноти українського народу. На схилі літ о.Кармазин так характеризував своїх батьків: «Тато мій був людиною хрустального характеру. Бог обдарував його непересічним розумом і даром бесіди. Якщо б мав школи, то був би добрим адвокатом. Особливою його чеснотою була релігійність і чесність. Своє назвисько цинив високо і уважав, щоби його не сплямити. Не пив алкоголю і не купив, був серйозний і поважний, тому вибрали його до міської ради. Мама була дуже побожна, працьовита, всіх людей цинила, зі всіми жила в згоді. Любила всіх, а особливо своїх дітей. Для мене була вона всім...» В родині було п'ятеро дітей, Володимир був наймолодшим. І свої високі людські якості виніс із благодатної атмосфери рідного дому.

У Сасові він закінчив початкову народну школу. В третьому класі приступив до першого Святого Причастя, і хоч не відбувалось воно з такими зовнішніми торжествами, як тепер, на все життя запам'ятав, з яким набоженством його приймав. У своїх споминах о.Володимир Кармазин пише: «Вже тоді було моїм бажанням бути священиком, і я не раз бавився у священика: на крісло ставив хрест, клякав, накривши себе маминою хусткою, і співав суплікацію, а мама

співала зі мною зі сльозами на очах, бо її мрією було бачити мене при престолі».

Вчився Володимир легко й добре, все мав «дуже добре». Тому звернув на нього увагу учитель Левицький і порадив батькові віддати його до гімназії. Нижчі класи відвідував в українській гімназії у Тернополі, а вищі - в академічній гімназії у Львові, де у 1918 році склав іспит зрілості.

Його юність припала на роки Першої Світової війни та національних змагань українців. Воєнні події, кількамісячне перебування під окупацією російських військ, активізація різних політичних сил знайшли відгук у його щирому серці. Національно свідомий та освічений юнак не міг в такий час дбати про свої приватні інтереси і без вагань встав на оборону національно-державної незалежності. Ще будучи гімназистом, записався до Українських Січових Стрільців і в травні 1918 року виїхав з легіоном на Україну. Перебуваючи в Александрівську (м.Запоріжжя), в Масляківці біля Катеринослава (м.Дніпропетровськ), з благовійним захопленням знайомився з колискою козаччини, шанобливо схилив голову перед могилою отамана Сірка. Був вражений багатством України і зрозумів (як згадує у своїх споминах), чому на неї так «зазіхають москалі, чому її опанували і не хочуть її випустити з рук».

Потім був направлений до офіцерської школи у Камінці Струмиловій на Львівщині, де застав його національний зрив Першого Листопада. Брав активну участь у перебранні влади в українські руки. З кінцем листопада у складі Галицької Бригади під командою отамана Михайла Гнатюка відбув на Україну, був свідком історичного акту злуки 22 січня 1919 року.

Володимир Кармазин у ранзі підхорунжого був учасником боїв під Гологороми і Бердичевом, два рази перехворів тифом, знаходився у «чотирикутнику смерті», пережив злидні польського інтернування в таборі полонених. Одного разу над ним нависла загроза бути розстріляним озброєними селянами, які напали в Кремінці на поїзд, в якому він їхав, забрали його на станцію і поставили «під стінку». Врятував його поручник Шостак, котрий прибув із своєю сотнею саме у кульмінаційний момент. Ця пригода вперше захитала його віру у майбутність української держави, коли селяни так піддалися на агітацію большевиків. Потім, під час рейду Української Галицької Армії «через Київ до Львова» йому довелося побачити у Вінниці сліди кривавого панування большевиків, там у городі були закопані численні

жертви, тіла яких навіть не були достатньо присипані землею, було видно руки і ноги. Був так вражений звірством, яке може поповнити людина, що постановив собі стати, якщо виживе, священиком, щоб працювати над ублагородненням людини.

Можливо, саме задля здійснення того задуму Боже Провидіння захистило його, хоч кілька разів був на грані смерті, а також післало йому поміч в особі єпископа Йосифа Боцяна, котрий в той час, коли йому вдалось вернутися додому, приїхав до Сасова на похорон о.Юліяна Дудика. Владика дуже приязно поставився до Володимира Кармазина, допоміг вступити у 1920 році до Духовної Семінарії, хоч вона тоді не була ще готова до вжитку, сам цілий рік навчав його та Романа Дудика. В 1924 році Володимир Кармазин закінчив богословські студії, одружився з Марією Цегельською, донькою о.Михайла Цегельського, декана Камінки Струмилової, і був висвячений єпископом Боцяном на священика 5 квітня 1925 року. Від того часу о.Володимир Кармазин гідно й послідовно виконував свою постанову - був не лише священиком за фахом, а й великим гуманістом. І прищеплював людям благородні риси людяності та доброти.

По висвяченні працював приватним сотрудником у Стоянові, завідателем парохії у Глинній Наварії біля Львова і в Старих Бродах, парохом Павлова Радехівського повіту.

В 1935 році о.Володимир Кармазин був назначений парохом містечка Поморяни Зборівського повіту і деканом Поморянським. Це назначення вимагало великої праці, бо в парохії було понад тисячу чотириста душ, дві школи - семикласова і двокласова на передмісті, дитяча захоронка. Діяли різні релігійні і громадські організації. Немало енергії забирали обов'язки декана (візитації, канцелярія, реколекції, соборчики тощо). Відпруження черпав у приязній підтримці сусідніх священиків, а особливо в Краснопуці, де був монастир Отців Василіян. У 1938 році о.Кармазин організував велику десятиденну місію, яку проводили Отці Редemptористи о.Величковський (товариш його по Семінарії) і о.Занько.

З великою відданістю і ревністю працював для своїх парохіян. Крім виконання своїх священичих обов'язків, о.Володимир Кармазин був активним громадським діячем, належав до всіх українських товариств, які діяли на теренах його парохій, дописував до релігійних і культурних часописів. І завжди виступав як полум'яний український патріот.

За свої національні переконання не раз зазнавав переслідувань від

влади (і польської, і большевицької, і німецької).

Восьмого листопада 1943 року, в день св.Дмитрія, до церкви в Поморянах увірвалася група гестапівців і забрали о.Кармазина та всіх парохіян, які там були - 183 особи. Мотивували це тим, що хтось із партизанів вбив есесівця. Всіх їх вивезли до концентраційного табору на Янівській вулиці у Львові. Їм всім грозив скорий військовий суд, що тоді означало смертний вирок. І лише після енергійного втручання Митрополита Шептицького справу було передано на звичайний суд і після проведення слідства їх, після двохмісячного перебування там, було звільнено.

В 1944 році о.Володимир Кармазин з дозволу церковної влади виїхав на Захід, оскільки було очевидним, що советська влада не пощадить священика з так яскраво вираженим українським патріотизмом та з його бойовим минулим.

Перебував у Відні, душпастирював у парафії Ст.Пелтен, а в 1945 році Генеральний Вікарій о.д-р.Мирон Горникевич іменував о.Кармазина парохом і деканом округи Тироль, де перебували переселенці з Галичини і Закарпаття. В тому часі він був головою Товариства св.Андрея, яке організувало і провадило гімназію і народну школу для української молоді.

В 1946 році о.Володимир Кармазин їздив до Риму з меморіалом до Святішого Отця в справі допомоги скитальцям. Завдяки заходам Владики Івана Бучка Апостольська Столиця прийняла меморіал, і українці-переселенці двічі отримали допомогу в грошах і харчах.

В червні 1950 року о.Кармазин з родиною виїхав до Америки. І тут знову доля кидала його по різних місцевостях нової країни: Клівленд (штат Огайо), Горган, Вільтон (Н.Дакота), Вілкерс-Барі (Пенсильванія), Мускага Гайтс (Мишиген), Арнольд (Пенсильванія), а в 1959 році він стає парохом у Бетлегемі (Пенсильванія), де був аж до 1986 року, до відходу на давно заслужену пенсію.

У Бетлегемі о.Кармазин побудував гарну церкву і парохіальний дім із залом, (тут підкреслім: дім не для себе, а для парохії, що, певно, поцінували його наступники). Та найважливіше - «скріпив і розбудував парафію, спрямовуючи й відновляючи людей у правдивій Христовій Церкві». Так писав І.Скочиляс у газеті «Шлях» у дев'ятдесяту річницю отця. Це найкращий підсумок 27-літньої праці у м.Бетлегемі.

За свою віддану працю о. Володимир Кармазин одержав крилошанське відзначення.

У 1977 році Апостольський Адміністратор Філядельфійської

Архиепархії Василь Лостен іменував його Протоієреєм Філядельфійської Архиепархії.

А Високопреосвящений Митрополит Стефан у 1989 р. так писав до «Високопреподобного Отця Каноніка о.Володимира Кармазина»:

«...У своїй молодості, як вірний син народу, Ви сповняли з пошестю військову службу, а у дозрілому віці свого життя, Ви, як воїн Христа, нашого Спасителя, ревню трудилися, щоб прийшло Царство Боже і мир для людей доброї волі.

Нехай Господь винагородить Вас за ревну службу продовж Вашого життя!

У своїй ревній праці Ви вказували вірним правдивий шлях у житті у Єдиній, Святій Апостольській Церкві згідно з волею Спасителя, щоб всі єдино були!

Пересилаючи Вам ці мої скромні слова й побажання, щоб були вони для Вас потіхою і розрадою в далекій від України Флориді, щоб пригадати і потішити Вас, що Ви, Отче Каноніку, гідно сповняли свої обов'язки супроти Господа, Христової Церкви й рідного народу...»

Вийшовши на відпочинок (що зробив у віці 87 літ і дуже неохоче), о.Володимир Кармазин не припиняв активного життя. Він регулярно й часто дописував до українських часописів («Шлях», «Америка», «Світло») на релігійні та актуальні теми. Навіть в останньому році життя він опублікував в українському католицькому двотижневику «Шлях» цікаву розвідку про атеїзм.

Доля не щадила йому життєвих хрестів. Він передчасно втратив двох синів: маленького Василька у віці трьох з половиною років і Адріана, професора історії в університеті в Льорейні (Огайо). Дружина його, Марія, довгі літа хворіла паралічем, і він з ангельською терпеливістю доглядав її і старався всіма можливими засобами полегшити її терпіння. При цьому ніколи не нарікав, всеціло покладаючись на Божу волю.

Господь дав йому шістьох внуків, добрих і вродливих, та двоє правнуків. Вони, народжені далеко від України, за океаном, добре володіють українською мовою і почуваються українцями. В цьому можна вбачати і вплив духа його особистості.

Як найбільше щастя зустрів о.Кармазин звістку про незалежність України та що Українська Греко-Католицька Церква отримала волю і не потребує ховатись у катакомбах. Жадібно ловив всі новини з рідного краю, шкодував, що вже не вміє сам здійснити подорож на Україну. Але дуже прислужились йому внуки - Маруся Штайнгаген і Роман Квіт, які відвідували Україну, добросовісно виконували всі доручення свого дідуся і привозили йому масу інформації з дорогої серцю Батьківщини.

Всі, хто знав о.Володимира Кармазина, відзначали надзвичайно погідну, веселу і товариську вдачу його. Він був дуже делікатний і

уважний до людей, все мав багато приятелів.

Одна з його племінниць згадувала такий епізод: У дитинстві вона з сестричкою, будучи в гостях у вуйка Влодка, захотіли зробити йому приємну несподіванку і зготувати якусь незнану страву по кулінарній книжці. Як вони її готували, вона вже не пам'ятала, але добре запам'ятала, що вийшло щось дуже не смачне. Дуже огірчилися, але Вуйко взявся їсти приготоване і дуже їх хвалив за оригінальну страву. І лише багато літ опісля вони довідались, що він після тієї події оповідав своїй дружині: «Я плакав, а їв». Лиш би не причинити прикрості дівчаткам! Це було завжди характерним у його стосунках з людьми.

Автор цих рядків, якій пощастило зустрічатись з отцем у 1990 році, до глибини душі була зворушена і зачарована його достойною постаттю, яка сприймалась як уособлення доброти та інтелігентності. Не можна було не подивляти чудової пам'яті, великої життєрадісності та жвавого інтересу до людей і їхніх проблем у цього дев'яностолітнього священика! А яке тонке почуття гумору він зберіг до останніх днів! Після спілкування з ним довгий час відчувалось якусь піднесеність і очищеність, хотілось і собі запозичити хоч частку його чеснот.

Помер о.Володимир Кармазин 4 січня 1993 році у Ст.Пітерсбургу, де проживав біля своєї дочки Віри Пестик, яка успадкувавши від батька глибоку сердечність і жертовність, дбайливо доглядала його, була йому підпорою і другом. Зрештою, до останніх днів він втішався приятню і увагою багатьох молодших приятелів і шанувальників.

Пишні похоронні відправи відправлялись у Ст.Пітерсбургу і у Пармі (штат Огайо), де поховали о.Кармазина біля його дружини на українському католицькому цвинтарі св.Андрея, в частині, зарезервованій для священиків, яких там вже спочиває п'ятнадцять.

Отець крилошанин Володимир Кармазин своїм життям, плідним на добрі й жертовні справи, засвідчив, як добрі наміри здобувають підтримку Господа, як людина з Божою поміччю може подолати й пережити найтяжчі випробування й небезпеки земного життя. Віддавши всі труди свого життя для добра своїх ближніх, для прослави Господа, для утвердження величі нашої Церкви, отець-декан подав приклад праведного служіння Богу і рідному народу, якого не здатні знищити ніякі політично-історичні катаклізми.

ДОПОВНЕННЯ ІЗ ДЖЕРЕЛ ПАМ'ЯТІ

ІЗ ДЖЕРЕЛ ПАМ'ЯТІ

Ось такими є короткі життєписи десятих галицьких отців-деканів, лише десятих... Це дуже невелика когорта духовних пастирів нашого народу, але це типові і яскраві образи нашого священства, які ілюструють, яке місце в історії Галичини займали священники, та одночасно являють собою образ сили духа Української Греко-Католицької Церкви. І цей образ не затирається часом, він живе у пам'яті людей довгими роками і десятиліттями.

Завдяки писемним пам'яткам і живим свідченням можемо тепер скласти, опрацьовувати такі життєписи, можемо гордитися нашими достойними душпастирями та маємо чудові зразки для наслідування. Це, без перебільшення, дороговкази до світлого майбутнього. Треба лише відкрити серця для неупередженого сприйняття їхніх діянь та ідеалів...

Подані у цій книжечці нариси-життєписи – це, фактично, основні віхи життєвих шляхів галицьких священників та окремі штрихи їхніх характерів, але саме вони вказують, що залишає незнищений слід у людській пам'яті

Пам'ять... Це невичерпне джерело. І разом з тим - це найкращий показник того, який слід після себе залишила людина, що прожила вже життя...

Скільки було людей показних і відомих при житті, але про яких ніхто не згадує після їх відходу у світ інший... Багато з них жили шумно, розкошуючи в достатках, а потім зникли, не лишивши сліду у пам'яті людській.

І навпаки: життя і діяльність багатьох, здавалось би, скромних людей, не забувається багатьма поколіннями нащадків, переповідається, осмислюється, служить уроками, дороговказами, зразками... Що може бути промовистіше такої здорової вибірковості?!

Скільки цікавого, корисного й повчального можемо засягнути, коли заглянемо у скарбниці народної пам'яті... Переконана: саме там з плином часу створюється найбільш об'єктивна оцінка корисності прожитого попередниками життя. Тому, говорячи про видатних

душпастирів минулого, хочеться почерпнути дещо із джерел пам'яті людей, які знали тих особистостей, котрим присвячено цей збірник.

Тому доповнюю його деякими споминами... Нічого, що вони уривчасті, лаконічні і навіть іноді не точні, - адже саме це здатне показати, що має справжню вартість у діяльності людини і здатне існувати у пам'яті нащадків протягом десятиріч і навіть століть, а що стирається, забувається як менш значиме і не так вартісне. Опубліковані спогади можуть служити додатковими штрихами, які здатні доповнити відомості про отців-деканів, а також добре ілюструють, як їхні діяння живуть у пам'яті нащадків.

Коли читаємо спогади, написані дітьми цих священників (а саме вони переважають тут), то можемо впевнитися, що ще однією заслугою галицьких священників були їхні діти – виховані у любові до Бога і України, не вибагливі до власного добробуту, зате не байдужі до долі рідного народу, які, де б вони не були, не втрачають своєї активної життєвої позиції.

Як приклад такої активності і жертовності хочу привести вчинок дітей священника-декана, якого не згадувано у цій книжці. Але ці достойні люди, досить випадково довідавшись про те, що готується такий збірник, самі запропонували свою допомогу, що було приємною несподіванкою. Щиро дякуючи цим добродіям, я попросила їх подати відомості про свого батька. І отримала вельми лаконічний спомин, який, проте, промовисто довів, що така жертовність не є несподіванкою, це успадкована риса від їхнього батька о.Омеляна Трешневського, який і помер, саможертвно рятуючи людське добро. Тому вважала доречним подати отриману, хоч і таку скупу, інформацію про цього священника. Отже, на завершення – знайомство з отцем-деканом, розповідь про якого не ввійшла до цієї збірки, але ця збірка благодатно відчула вплив його особистості, бо його діти - високоповажані пан Роман Трешневський і пані Анна Роцаковська - одними з перших виявили готовність допомогти виходу її у світ. Чи може бути краще підтвердження моєї тези про живучість традицій жертовності і благодійності отців-деканів у їхніх нащадках?

Перед нами пройшли цими сторінками лише десять отців-деканів, люди із різними характерами і долями, але об'єднані спільними рисами – високим духом, самовідданим служінням Богові та людям. А скільки таких душпастирів знає наша історія! Про них маємо знати й пам'ятати, ними можемо гордитися, на них мусимо рівнятися. Парад отців-деканів, як і всього українського духовенства, повинен тривати.

І в нашій пам'яті, і у книжках, і на золотих сторінках історії...

Володимир Дутчак

ВЕЛИКОМУЧЕНИК

*На честь відкриття пам'ятника о.Володимиру Чубатому, пароху
с.Шупарки на Борищівщині, замордованому у воркутинських таборах в 1949р.,
до 100-річчя від дня народження.*

Отче Володимире, Ви знали -

Для України волі час прийде,

Із амвона Ви проповідали:

«Щастя-долі сонце нам зійде!»

І запали в серце всім слова ці,

Мов Всевишній Бог нам їх прорік...

Не жаліли сили, вміння, праці,

Йшов тоді Вам тридцять п'ятий рік.

Ви були духівником пристрасним,

(Йшли до церкви всі - старі й малі),

Добротворцем щирим і прекрасним,

Вчителем й порадником в селі.

То в сільській «Просвіті» вечорами,

Чи в дорозі ген, серед прочан,

На фестинах, в центрі, біля брами

Хрестите рукою шупарчан.

До людей ішли зі щирим словом,

Як покійник - сльози Вам текли,

Для сиріт, знедолених і хворих

На Свят-Вечір калачі пекли...

Кат червоний не у сновидінні

Змахнув хижим і страшним крилом...

У церквах гуляли темні тіні,

Всі хрести рубали напролом...

«Чорний ворон», ще чорніші втрати,

Крик і стогін в темну ніч оту...

І поїхав наш отець Чубатий

У кайданах аж у Воркуту.

Від знущань катів несила встати,

«Україні слава!» - крикнуть зміг...

У жорстокий рік сорок дев'ятий

Смертю мученицькою поліг.

Отче Володимире, в офіру,

Всі терпіння, муки, завзяття -

За Вкраїну, за Христову віру

І за волю віддали життя.

Сяє сонце у небес блакиті,

Україна встала із колін.

Отче Володимире, ми злиті

Вірою - прийшли всі на поклін.

о. Микола-Йосафат Стягар,
віце-канцлер Івано-Франківської єпархії

*СПОГАДИ ПРО О. ВОЛОДИМИРА ЧУБАТОГО,
МУЧЕНИКА Й ІСПОВІДНИКА ЗА ХРИСТОВУ ВІРУ
І ЄДНІСТЬ З АПОСТОЛЬСЬКОЮ СТОЛИЦЕЮ.*

Серед численних мучеників нашої Української Греко-Католицької Церкви не останнє місце займає видатний проповідник, віце-декан Кудринецького деканату Станіславської дієцезії (тепер Тернопольської Єпархії) блаженної пам'яті о.Володимир Чубатий.

Мої спогади стосуються того періоду, коли о.Володимир був парохом у селі Шупарка Борищівського району. У моєму рідному селі Бабинці, що віддалені від Шупарки три кілометри, був парохом о.Михайл Проскурницький. Будучи хворим, він лікувався у Львові, але безуспішно: там помер і там похований.

Люди не мали змоги поїхати у Львів на похорон, тому вирішили заупокійне богослужіння відслужити у своїй церкві Пресвятої Тройці в Бабинцях. На це богослуження було запрошено двох священиків: о.Дмитра Паляницю, пароха с.Пилипче, і о.Володимира Чубатого з Шупарки. Це була незвичайна подія для села і для мене особисто. Я ще не бачив, як два священики разом відправляють Службу Божу. Дотепер пам'ятаю, як вони стояли (праворуч о.Володимира стояв о.Дмитро) і в які ризи були одягнені. Після Євангелія проповідь-прощу виголосив о.Володимир. Змісту не пам'ятаю та легко догадатись: прощальне слово. Одне пам'ятаю, що люди дуже плакали, майже вголос.

Пізніше мій дідусь по матері Іванишин Петро (він був вивезений і в Караганді помер) говорив мені, що о.Володимир — славний проповідник. Він не шукав дешевої слави, а говорив від душі, від серця. Маючи глибокі богословські знання і незвичайний дар проповідництва, о.Володимир захоплював слухачів своїми чудовими проповідями. Тому люди дуже любили його і з нетерпінням чекали, коли промовлятиме улюблений священик. Мій дідо був дяком і не одну проповідь чув. Тому його характеристика проповідницького таланту о.Володимира була

об'єктивною. Подія ця була на початку тридцятих років.

Вдруге я бачив о.Володимира у 1941 році на свято Воздвиження Чесного Хреста. Було це в Борщеві. Там відбувалось посвячення могили жертвам сталінського терору. На подвір'ї зруйнованої тютюнової фабрики, що по вулиці, яка веде від центру до залізничної станції, зібралися маси народу з синьо-жовтими прапорами і лозунгами „Хочемо на фронт з більшовиками” (добре пам'ятаю!). Чудовий осінній день, теплий, як улітку. Незліченні маси народу. Сім священників відправляють Службу Божу. Після Євангелія проповідь виголошує бл.п.о.Володимир Чубатий. Гучномовців не було, але його проповідь чули майже всі. Тишина, бо о.Чубатий говорить. Голос дзвінкий, слова за душу хапають. Перші слова, як годиться, на Чесного Хреста: „Хресту Твоєму поклоняємося, Владико, і святее воскресіння Твоє славим”. Проповідь ця надовго залишилася в пам'яті зібраних, проповідник вдало пов'язав свято з подією історичної ваги - проголошенням у Львові Самостійної України і вшануванням пам'яті тих, хто віддав своє життя в катівнях НКВС за свободу України.

Пригадую, як одного разу зайшла розмова між мною і моїм дідом Петром про о.Володимира. Дід Петро каже: „Я недавно бачив, як о.Володимир зі своїми синами косив траву на сіно. Привчає їх до фізичної праці, щоб уміли пошанувати людей праці. Прекрасне виховання своїх дітей!”

Спогади зі слів моєї матері Васиши:

„У післявоєнні роки сталінський режим робив все можливе, щоб у Західній Україні задушити визвольний рух бандерівщини. Почалися страшенні репресії. Арештовують нашу молодь -хлопців і дівчат - хто був причетний і непричетний до цього руху.

Зловісна чортківська тюрма переповнена... Матері привозять передачі, поки їхніх дітей не вивезли у концтабори. Чекаючи в черзі на подвір'ї цієї тюрми, матері, як правило, плачуть: за що терплять їхні діти. Часом той плач матерів зривається криком до неба. Серед жінок - моя мати з передачею для дочки, моєї сестри Ольги... Одного разу з'являється на подвір'ї тюрми одна пані. Мати пізнала, що це пані їмость - дружина о.Володимира з Шупарки. На жаль, імені не пам'ятаю. Підходить вона до ридаючих матерів і прямо таки з якоюсь злістю каже: „Жінки, ану замовкніть, не плачте, бо своїм плачем ворогам приємність робите. Вони цим тішаються. Ви гордіться, що гарно виховали своїх дітей, які не стали зрадниками, а готові і життям наложити, щоб була вільна наша Україна. Краще помолімося,

і Бог добрий не залишить ні нас, ні їх без своєї помочі". Втихомирилися жінки, витирають гіркі сльози, в небо злітають слова, повні великої надії на Божє милосердя і поміч: „Отче Наш, Ти, що є на небесах..." Тюремне подвір'я такого ще не бачило. Видатного священика гідна дружина, можливо, вона в тому часі принесла передачу майбутньому мученику і ісповіднику нашої сучасності о.Володимиру Чубатому...

Євген Чубатий

ІЗ СПОГАДІВ ПРО БАТЬКА

В перший же рік повторної большевицької окупації Галичини, в тому числі теренів колишнього Борщівського повіту (з 23.03.1944 р.), при всіх страшних переживаннях і знуцаннях над нашим народом почали виходити на денний порядок справи релігійні, відношення радянської влади до Української Греко-Католицької Церкви.

Події у Львові в квітні місяці 1945 року на рівні церковної ієрархії показали, що початкова толерантність закінчилась. Час дискусійних натяків про приєднання до Російської Православної Церкви вичерпав себе. Влада вживала радикальні заходи на місцях до священиків, в першу чергу до тих, хто безкомпромісно відстоював свої переконання. Більш впевнено, опанувавши ситуацію в терені, чекісти почали зі всіма притаманними їм жорстокостями наступ на всіх напрямках проти нашого народу.

Восени 1945 року слідувала заборона проводити відправи в церквах священикам, які не згодились на перехід до московського православ'я. Вправді, вся ця акція була зрозумілою для кожного священика (навіть тих, що піддались), але народ, загал села, не дуже орієнтувався в цих питаннях, тим більше, що ворожа пропаганда всякими плітками й оббріхуваннями створювала версію про виступ священиків проти влади, зв'язок з підпіллям, доходячи до того, що жертви большевицького терору - це їхня справа і т.п. Щодо цього зі сторони підпілля велась активна контрпропаганда, що впливало на розуміння населенням фактичного стану справ, але в умовах наростаючого терору і закріплення владних структур із закінченням війни це не завжди доходило до селян.

Окремим епізодом такої діяльності пропагандивних відділів УПА, який найбільш чітко запам'ятався, було їхнє віче, проведене в серпні 1945 року на св.Спаса біля церкви після відправи Служби Божої. Старшина УПА - молодий юнак - у прекрасній промові розповів присутнім про методи, якими большевики хочуть поневолити наш народ, зламати його волю до боротьби, порізнити народ на релігійному рівні. Знищення Української Греко-Католицької Церкви – це один із засобів підпорядкування нашого народу Москві. На цьому фоні боротьба за Церкву набирає нових форм. Окремі священики скоро

здаються, можливо, щоб рятувати родину, чи спокійно жити. Але це їм нічого не допомагає, арешти відбуваються під різними другими претекстами.

Другий епізод виступу старшини УПА на площі перед церквою з промовою на цю ж тему мав місце 8 січня 1946 року, в день арешту батька. Пишу про це докладніше, бо це був неординарний випадок в умовах великої акції військ НКВД проти сил опору.

Около четвертої години пополудні на вулиці біля церкви появились озброєні вершники. Хто? Один з них, ще зовсім підліток (13-14 років), почав грати на гармонії (акордеоні) коляду «Во Вифлеємі нині новина». День був морозний, мелодія коляди неслась вузькими сільськими вуличками, розтікалась по селі. Її звучання то стихало, то могутнім акордом доносилось до віддалених закутин, до всіх... Вулиця почала заповнюватись народом, що численними потоками вливався в одну велику святочну громаду. Шум, гамір, радість - в селі «партизани» (УПА)! Пісню підхоплюють присутні, і вже весь «горбок» біля церкви, заповнений старими і дітьми, як одна велика родина, співають коляду. Звучала симфонія єдності народу і його збройних сил, віри в перемогу добра над злом, правди над брехнею.

Старшина УПА довго промовляв до людей. Знову таки про нашу Церкву, церковну ієрархію, заарештованих єпископів і священників та всі останні події, пов'язані з більшовицьким намаганням знищити нашу віру. У захопленому мовчанні слухали всі, а коли він закінчив, хвиля оплесків залила площу. Ще довго не відпускали зі свого оточення незнаного героя, але віддалений постріл вартового припинив все. Так, як несподівано з'явилися партизани на церковній площі, так зникли у вечірніх сутінках.

А селом неслась коляда зворушених людей, ще довго скрипів сніг під ногами розтривожених селян. Ходили з вертепом. У ці дні одночасно на місцях знищених окупантом пам'ятників Січовим Стрільцям і Тарасові Шевченку підносились нові хрести і, хоч це інколи було на короткий час - на один день, на декілька годин, бо вдень ворог їх нищив - ці акції були незаперечним доказом духовної незламності нашого народу, його геройського опору перед підступним безбожним ворогом, силами темряви. Хто ці герої, які в найважчих хвилинах життя на перше місце ставили духовні цінності - віру в Бога - і ставали в обороні нашої Церкви? На жаль, імена цих людей залишились невідомими. Та пам'ять про них ніколи не повинна загинути. Вічна слава героям!

За декілька днів до арешту батька відвідали старшини УПА. Розмова велась по цих же питаннях, але з наявних фактів було зрозумілим, що гра комуністичної влади відносно Греко-Католицької Церкви доходить до свого апогею. І хоч дехто з кондеканальних священників вже здалися, пішли на зговір зі своєю совістю, батько стояв, як скала. В цьому допомагали йому розмови з молодими, відданими справі борцями підпілля, які жертвували всім в ім'я Бога й України.

Склалось так, що командир відділу самооборони Бойчук з с.Новосілки Костюкової (де була дочірня церква) зустрівся з батьком під час святочних днів у селі. Зустріч і розмова з ним залишили в батька велике вражіння... А невдовзі, зраджений донощиком, цей борець був викритий і загинув у бункері (підірвався гранатою). Батько важко переживав трагедію родини свого парафіянина і виказував такі думки: «Яке я маю право йти на примирення з безбожниками, ворогами Бога і нашого народу, коли такі молоді хлопці не піддаються, жертвують найціннішим - своїм життям».

Події не дали себе довго ждати. На свято Миколая 1945 року батькові заборонили відправляти в церкві, а в короткому часі, на другий день Різдвяних Свят 1946 року уповноважений у справах культів по Тернопільській області після обшуку вдома і в церкві, знущань і тероризування, арештував батька як ватиканського шпигуна.

Із окремих подій цього трагічного дня пригадується мені один епізод. Під час обшуку в нашому помешканні зайшов якимось непомітно між розставленою сторожею незнайомий чоловік. Він у присутності чекіста звернувся до батька з інформацією, що в їхньому селі (мабуть, Нівра) помер священник - парох, і він прийшов до отця-декана відносно похорону... Чекіст сказав дати розпорядження в цій справі. Пригадую добре слова батька: «Яка щаслива людина.., що може спочити в рідній землі! Але земля всюди Божя...» Розпоряджень жодних не було, бо той, хто звертався, зрозумів весь трагізм ситуації і вскорому залишив нашу хату.

На третій день Різдвяних Свят, вже в темну ніч, на засніженій сільській вулиці ми востаннє прощалися з батьком. Хоч як було важко на душі, як мало було надій на майбутню зустріч, ні одна сльоза не впала з наших очей.

Тоді ми розуміли, були твердо переконані, що другого шляху немає - боротьба або зрада. Прийшов час ділом доказати свою віру, хоча

майбутнє мало принести всім нам важкі переживання, особливо батькові. Він був до цього приготований і перед тим, як чекіст вивів його з хати, сказав: «Треба пропасти! Нехай Бог має вас у своїй опіці».

Сьогодні, з перспективи десятиріч, я повністю розумію зміст цих слів батька. Без сумніву, всемогучий Господь вислухав його молитву-просьбу. Він закінчив життя мученицькою смертю, а ми всі з родини, що осталися, пережили ці важкі часи, хоча деколи не одні з нас були на грані життя і смерті (особливо, брат). Наша мати покійна дожила глибокої старості, ще других сорок п'ять літ по втраті мужа, а ми з братом, хоча на протязі років не було надій, зустрілися вперше після сорока шести літ у Великобританії, а згодом, вже на старості літ - на рідній землі, у вільній Україні. Чи це не чудо?

Закінчуючи цю сторінку спогадів, я хочу навести строфу з пам'ятного образочка з нагоди рукоположення св.п.батька на єрея єпископом Боцяном в 1921 році у семінаристській церкві Святого Духа у Львові: «Нехай буде благословенний Господь, бо вислухав голос мольби моєї»(Пс.27 ст.).

Після арешту ніхто з нас більше з батьком не бачився. В перші тижні передач не приймали. Першу передачу дозволили аж в березні місяці. День суду став відомим вже після розправи (05.04.1946). Це була одинока можливість побачити батька під час конвоювання підсудного з будинку тюрми до суду. Значно пізніше дійшов до мене лист від невідомого адресата з повідомленням, що батько перебуває в тюрмі у Дрогобичі. Проте там ми його не знайшли, як і на пересильному пункті у Львові. Значно пізніше прийшов лист із Казахстану (Джезказган) з довідками на посылку. Чергове етапування - восени 1947 року до Воркути. Листи з перемінними інтервалами ставали все більш важкими. На етапі з кримінальними злочинцями батько зазнав великих знущань, позбувся всього, що мав з одягу і харчів, ледве живий прибув до останнього місця призначення, був поміщений у лазарет-стаціонар. До цього батько був санітаром при тюремному шпиталі, а тепер уже хворим. Які страшні мусіли бути переживання за час перебування в тюрмі і таборах! Не міг нічого написати, тільки окремими словами натякав. Все було зрозуміле... Постійне голодування, знущання, «встеклий» клімат, підупале здоров'я зробили своє. Розвинулось важке захворювання з поразенням хребта, що прикувало до ліжка. Довгий час про це в своїх листах батько не згадував, але, коли наближалась трагічна розв'язка, в повній свідомості того, що мусіло звершитись, батько написав дрожащою

рукою останнього свого листа, датованого 15 квітня 1949 року. В повній згоді з Божею волею він звертався до нас, аби ми більше турбувались нашими необхідними життєвими справами в цих важких невідрадних умовах, бо йому вже нічим не зможемо допомогти.

Невдовзі в травні-червні 1949 року прийшов лист від співтоваришів недоли (мабуть, о.Тарнавського), яким вони повідомили нас про відхід нашого Батька в кращий світ 7.05.1949р. та захоронення його 11.05.1949р. на місцевому тюремному цвинтарі за межами тюремної оселі.

На цьому можна було б закінчити розповідь про життя батька і наше, у звуженому родинному колі, в ці страшні роки. Згадуючи пережите через десятки років, не віриться, що вдалось все перетримати! Не віриться, що так дуже змінились часи і після багатьох років темної ночі, загального занепаду, на нашій розораній війнами землі, засіяній горем і політій кров'ю наших найкращих людей, появились буйні сходи відродження нації.

Страждання нашого народу по найстрашніших в світовій історії тюрмах та таборах смерті, незчисленні жертви не пропали даремно. Правда пробилась через тюремні мури, дротяні огорожі, застави ворожих опричників, морози, снігові завали, тисячокілометрові віддалі і святкує свою перемогу. Вийшла з катакомб на світло денне наша многостраждальна, але ніким не скорена Греко-Католицька Церква. Бог вислухав молитви наших святих покровителів на небі, молитви нашого народу - післав йому волю і незалежність. На зло всім нашим недругам до голосу України прислуховується весь світ. Наша Держава все більш впевнено входить в коло «вольних» народів. Молодь очищується від чужих ідеологічних нашарувань, організується, мирними засобами бореться за свої насущні права, за краще майбутнє грядучих поколінь під прапорами Всемогучого Бога і України. Вона переможе!

Та назавжди у нашій свідомості та в пам'яті будучих поколінь, як дороговказ на життєвих дорогах народу, залишиться і буде освічувати шлях у майбутнє нестертий образ тих, хто в найважчі дні нашої історії не заламались, не здалися - в повній свідомості свого фізичного знищення, вірили в Божу справедливість і остаточну перемогу Божої правди, не пішли на зговір зі своєю совістю, не проміняли горду смерть в бою чи мучеництво на спокійне життя, не склонили голови перед жорстоким ворогом, вистояли до кінця ціною власного життя.

Тепер ми ставимо їм пам'ятники, заносимо молитву перед Божий Престіл, аби Господь прийняв їхні душі в свої святі хороми, бо сказав Христос: «Немає більшої любові, як життя віддати за друзів своїх».

*/с.Гаї Великі,
1 березня 1998р./*

Роман Осташевський

ІЗ СПОГАДІВ ПРО О.ЙОСИФА ОСТАШЕВСЬКОГО

Коли над Львовом повис червоний прапор із серпом та молотом, комуністична влада виступила проти Католицької Церкви та розпочала сильну антирелігійну пропаганду. Та, як казав Слуга Божий митрополит Андрей, ще не тепер буде сильне переслідування нашої Церкви, воно щойно прийде пізніше, по скінченню війни. Мимо всього, антирелігійна пропаганда робила своє. Праця священникам ставала чимраз тяжча та вимагала щораз то більше жертви. Зрозумів о.Осташевський силу антирелігійного руху і від перших днів із героїською відвагою почав з проповідниці збивати їх аргументи. До школи, до читальні двері для нього були вже замкнені. Здавалося, що молодь, над якою він так багато трудився, буде рости та розвиватися без його впливу. Та так не сталося. Вже від перших днів комуністичної влади щонеділі та свята у пополудневих годинах вся молодь і шкільна дітвора спішила до церкви на науку катехизму. Та о.Осташевський був душпастирем не тільки для своїх вірних, ті, які прийшли зі сходу, стрінувшись з ним, теж відчували зближення до нього, а він своєю добротою та ласкавістю заводив їх до сповідальниці, а їхні діти через хрещення робив синами Христовими. Серед тяжких обставин і тяжкої праці минули два роки.

В 1941 році до Галичини прийшла німецька армія. Напочатку здавалося, що життя покращає, що буде можна більше працювати для добра нашого народу. Та, на жаль, так не сталося. Сподівання не здійснилися. В короткому часі гестапо показало своє обличчя, і почалися арешти інтелігенції та свідомих селян.

Пізньюю осінню в цьому році німці випустили полонених із таборів, які рознесли тифус майже по всій Галичині. Пошесть не оминула і парафії о.Осташевського. У селі було 95 випадків захворювання, з того

35 смертних. Лікарі, даючи населенню застрики¹, хотіли побороти хворобу. В першій мірі хотіли дати такий застрик о.Осташевському, але збадавши² його, рішили, що такий застрик для нього може бути смертельним. Отець Осташевський знав, що коли б він заразився, то вигляду для нього немає. Та не лякався ні попереджень лікарів, ні того, що був певний смерті, коли б заразився. З найбільшою посвятою ходив до всіх хворих, чи то його кликали, чи ні. У сільськiм шпиталіку цілими годинами сидів при хворих, сповідаючи їх чи потішаючи у їхньому горю. Були випадки, що діти боялися приступити до своїх родичів, а лиш крізь вікно дивилися на вмираючих батьків, а він сидів біля них, вмираючих, і ніс їм потіху в останні їхні хвилини. Щоденно відводив трупи на цвинтар, щоденно сповідав по кільканадцять хворих, та сам не заразився. Господь не покликав його того разу до себе, бо не прийшла його година.

Минув тиф — та почались другі клопоти. Німці, показуючи село Підберізці як взірцеве село, говорили при тому багато неправдивих даних про село, про український нарід та про нашу Церкву. І тут о.Осташевський, неустрашимий в обороні правди, почав виступати проти всього неправдивого, наражаючися при тому на арешт чи переслідування.

1941 рік був ювілейним роком для о.Осташевського, в тому році припадало 25-ліття його свячень. Великий Митрополит Андрей наділив його правом ношення червоного пояса та колпака. Та й це вивищення не змінило його скромності, бо як все, так і тепер ходив тільки у чорній рясі. По смерті о.проф.Ю.Дзеровича ректор Богословської Академії Кир Йосиф Сліпий назначив його професором катихетики та педагогіки. Здавалося, що забракне о.Осташевському сил до праці. Парафія вимагала труду, деканат вимагав багато часу, а тут ще прийняти катедру та пригтовлятися до викладів. Але в короткому часі, мимо накопичення праці, він пригтовив скрипт, а радше велику книжку-підручник з педагогіки для високих шкіл.

Та прийшов 1944 рік і другий прихід большевиків. Родинне нещастя прибило о.Осташевського дуже, бо трьох його синів пропало для нього безслідно і про долю їх він ніколи вже не довідався. Як пізніше виявилось, двох його синів загинуло в часі війни, а третій, переживши воєнні тарапати, живе сьогодні в Канаді. /Помер у 1983 році – Ред./

¹ уколи

² обстеживши

Отець Осташевський знав і був того свідомий, що другий прихід большевиків буде на довгий час, і що тепер прийдеться засвідчити своїм життям вірність своїй Церкві і своєму народові. Порад і намов до виїзду на захід було багато, але він стояв на одному, що так як офіцер не може покинути фронтової лінії, так і священник, який є Христовим офіцером, не може і не сміє покидати своє стадо навіть у найгірших хвилинах. Зрештою, він був давно готовий на терпіння, бо про це, щоб видержати у часі переслідування, він молився тридцять років протягом свого священства. Пам'ятаю, що о.Осташевський ніколи не опустив відправи Служби Божої, навіть у часі хвороби він спішив з палицею у руках до церкви, щоб відправити св.Літургію. І він не раз казав, що на нашу Церкву ще прийде велике переслідування і до нього треба нам добре підготувитися. Найкраща підготовка до терпіння - це сильна і глибока молитва, у ній ми знайдемо силу і видержимо навіть найгірше. Через 30-літнє священодіяння він завсіді, пригортаючи до св.Літургії, ставив на дискос одну частичку з наміренням і проською до Всевишнього про видержання у час переслідування. 30 літ він пригортався до смерті за Церкву Христову і за свій нарід. Господь вислухав його молитов і дав йому силу видержати, і навіть помагати іншим видержати і перенести всі терпіння.

Коли прийшли останні дні перед приходом большевиків і треба було рішити, іти чи не йти на захід, то о.Осташевський сказав до своєї, вже розбитої воєнною завірюхою рідні: “Ви ідіть і будуйте своє життя на далекій чужині, а я тут остану зі своїм стадом і, якщо потрібно, то віддам і своє життя за нього. Ми не сміємо покинути нашу Церкву і наше стадо напризволяще, а мусимо видержати, бо ми творимо історію, і на наших вчинках будуть покоління, що підуть за нами, вчитися, як ми терпіли і як ми видержали навіть найгірше”.

Лідія Цегельська

СПОГАД ПРО БАТЬКА ЯК СВЯЩЕНИКА-ІСПОВІДНИКА

/до столітнього ювілею/

1996 рік є роком 100-річчя з дня народження нашого батька о.Миколая Цегельського. Він був сином о.Теодора, прелата-крилошанина й декана, який був парохом у містечку Струсів, що на Тербовлянщині. Батькова мати теж походила із священничої родини Мандичевських. Її батько, о.Порфирій, служив парохом у

с.Зарваниця. На жаль, старий цвинтар, на якому була могила о.Порфирія, зруйнували, так що тепер її неможливо навіть знайти.

Душпастирюючи у с. Сорока, наш батько розширив церкву, організував будівництво читальні, заснував Кооперативу, утворив такі організації, як «Просвіта», «Луг», «Тверезість», «Січ», Апостольське братство молитви, Марійське братство і Серця Христового. Для того, щоб менше затрачати коштів на будівництво, налагодили виробництво власної цегли. У дітей теж були свої обов'язки: складали цеглини, виконували іншу потрібну роботу. Це було ефективним виховним засобом, яким прищеплювалось любов до праці.

Батько наш завжди чинив діла милосердя: роздавав зерно й борошно бідним, допомагав, чим міг. Мати наша (їмось Йосифа – як кликали її) завжди допомагала своєму чоловікові. Вона дуже любила вишивати, вирощувати квіти, якими прикрашали церкву. Вишила священичі ризи, дуже гарний стихар. Сама пекла просфори і артоси.

Коли приїхали у наше село переселенці з території, що відійшла до Польщі, зокрема з Лемківщини, Тато зразу пішов до них, розпитував про їхнє нелегке життя, сповідав їх. А як побачив, що вони голі, босі й голодні, що у деяких хатах вікна були повидирані з рамами (їх колишні господарі забрали з собою), то жахнувся. Зразу найняв коні і, взявши з дому зерно, відвіз до млина, змолів і муку роздавав цим бідним, виселеним з рідних теренів, людям. Мав свій мед і ніколи не продавав його, а щедро дарував парафіянам. На деякі зауваження, мовляв, навіщо так робити, відповідав: «Я ж Миколай!».

З ініціативи Батька поставили пам'ятник на честь замордованих у Тернопільській тюрмі односельчан. Пригадую, під час його освячення він виголосив такий ось вірш:

*За правду вішали, стріляли.
За правду в тюрмах нас пекли.
За правду серце виривали.
За правду й Бога розп'яли.
Благословенна будь, моя Вкраїно,
Ти - вічна правда і любов.
Як тисяч сонць засяєш на руїні.
Бо ти свята. З тобою Бог.*

Саме тоді, коли, здавалося, ніщо не віщувало лиха, а батько все активніше розгортав духовно-просвітницьку діяльність у селі, прийшли нещастя.

Як почалася кампанія Львівського псевдособору 1946 року, о.Миколі Цегельському, як деканові, теж пропонували самому підписатися і вести агітаційну роботу, однак він відмовився. Міг виїхати, сховатися, щоб оминати арешту, але не зробив цього. Я добре пам'ятаю, як часто батько повторював: "Де моє стадо — там і я", або "Я ж Йосафат - тому не смію чинити інакше". Ім'я Йосафат отримав як друге ім'я при хрещенні.

Наша Мати завжди підтримувала його, говорила: "Не відречешся від Бога — Господь нас не залишить". І не покинув нас Господь. Ми вижили, повернулись на рідну землю з Сибіру. А батько помер у тяжких муках після операції в тюремній лікарні в Мордовії. І більше нічого ми не знаємо про нього, навіть, де похований.

Залишив жінку, дітей, взяв свій хрест і пішов за Христом...

Ішов жовтень 1946 року. Енкаведисти разом із «стрелками» несподівано вдерлися до нашої хати і почали розпитувати за главою родини. Їм відповіли, що отець у церкві молиться. «Пусть еще помолится», - злісно посміхнулися непрохані зайти і почали нищпорити в хаті. Після цієї «ревізії» у помешканні було страшне спустошення: усе перевернули, знищили книги, записи чудових проповідей Тата, з якими він виступав перед вірними.

У свій час я купила собі фігурку фатімської Матері Божої, один із «стрелків» схопив її, кинув донизу і злісно топтав ногами. Після цього бешкету посадили Батька на віз і повезли. Батько повернувся обличчям до церкви із піднятими, як на «Отче наш», руками і з молитвою на устах залишав свою парафію, родину. Люди вибігали з помешкань, прощалися зі своїм парохом, вклякаючи на коліна, просили благословення.

Судили батька, як небезпечного злочинця, давши йому 10 років позбавлення волі у карних таборах суворого режиму та 5 років позбавлення прав з повною конфіскацією майна та виселенням родини. Під час побачення на пересильному пункті «Пелтевна», яке нам дозволили перед вивозом його до Мордовії і яке тривало кілька хвилин у присутності конвойного, батько з болем у серці промовив: «Діти, мої діти! Чи я вас ще побачу колись?» Тато зі сльозами на очах поцілував нас у голови і пішов... Востаннє ми бачили його при переході з вулиці Пелтавної на станцію до товарних вагонів – «на етап». Їх гнали пішки, під конвоєм. Було дуже зимно, падав дощ із снігом. Скрізь - гавкіт собак, крики, брудна лайка конвоїрів. Люди ішли змордовані, мокрі, ледве переставляючи ноги, спотикаючись. Жажливий спомин! Тримали їх цілий день у вагонах, без їжі. Передач не взяли, а вночі транспорт відправили... Це була остання дорога батька по рідній землі.

Хочу навести тут рядки (по пам'яті) вірша, який я, плачучи, уложила в ті чорні часи після арешту батька:

*Сьогодні день, Татусю, Твій!
Думок у мене - просто рій...
Сьогодні - свято Миколая,
І серце моє завмирає...
Хотіла б днесь Тобі бажати
Та думка лине ген за ґрати!
Де ж, Батьку, Ти? – Чом я Тебе не бачу?
Стою, журюся й нишком плачу.

Чому не так, як то колись мала дитина,
Прийшла я й сіла на коліна
Та вішика тобі казала,
Твоя рука мене до себе пригортала,
І я горнулася близьенько*

Та чула-чула, б'ється як Твоє серденько.
Воно так радісно тремтіло,
Воно так ніжно, дрібно стукотіло...

А нині – я Тебе не бачу,
Бажати хочу – стою й плачу...
О, хто посмів оклеветати
І мого Батька в мене взяти?
О, чиї витівки погані,
Що Батько мій на смерті грані?
Чия рука піднялась підписати,
Щоб кинути Тебе за ґрати?

Чия нелюдська рука
Брехливі дані подала,
І нині я, Твоя дитина,
Пред Богом впаду на коліна.
Я витримки Тобі бажую
У тім пекельнім земнім "раю".
Жорстокий світ, брехливі люди -
О, скільки в них змійної облуди!

За що терпиш, мій милий Тату?
За що дістав таку відплату?
О, Святий Отче Миколаю!
До тебе руки я знімаю,
К тобі молитву я заношу,
Для Батька я рятунку прошу.

О, Мати Божя й наша Мати,
подай нам нині благодаті,
у скрутний час допоможи,
О, вирви, вирви із біди...

О, Всемогучий Отче наш,
Тебе благаю в трудний час,
Тебе єдиного прошу:
Не дай нам збитись із шляху!
Тебе благає думка моя,
Але на все хай буде Воля Твоя!

(19.XII.1946 р.)

Думаю, те, що ми вижили, багато завдячуємо і його молитвам та настановам. Батько у львівській пересильній тюрмі відправив 100 Служб Божих за душі в чистилищі. Мати пошила з марлі епітрахиль, пояс, ілтон, і, скрутивши це в трубочку, написала, що передає йому бинт. Батько там служив Літургії за живих і померлих. Всіх благословляв і всім прощав. Написав перед виїздом з львівського пересильного пункту, що ще як його висвячували, то він постановив собі відправити сто Служб Божих за душі терплячі в чистилищі. І тепер радий, що це йому вдалося зробити.

Коли Батька забрали, ми не отримали від нього ніякої вістки, а через місяць вивозять нас: мене, сестру і брата. Мати до нас приїхала на другий рік сама. Як нас забирали, то цілу ніч возили по Львову, вишукуючи таких, як і ми «злочинців». Потім покинули під воротами пересилки в очікуванні робочого дня, наказали сидіти навприсядки на снігу, бо інакше стрілятимуть. Між нами були священики, котрі не підписали православ'є, вони і в цю скрутну хвилину проявили розважливість і сміливість, їм вдалося випросити, щоб хоч жінкам і дітям дозволили встати. Потім вони ще не раз допомагали співв'язням своїми порадами, добрим словом і молитвами, оберігаючи від морального і духовного упадку.

Ми пережили страшні знущання, муки, моральне приниження... Я впевнена, що завдяки нашим молитвам ми, з Божої ласки, вижили і повернулися на рідну землю. У братів та сестер повиростали діти, є внуки і правнуки. Живемо, радіємо вільній і незалежній Україні.

А наш Батько о.Микола Цегельський помер у Мордовії, так і не дочекавшись ні свого звільнення, ні реабілітації. Цьогоріч його родина відзначить два ювілеї - 100-річчя з дня народження і 50 років з часу арешту.

Свято бережемо пам'ять про нашого дорогого батька, та про усіх, хто відійшов від нас. Шануємо родинні та народні традиції, щиро дякуємо Богу, що благословить чисельний рід тих, хто перебув важкі випробування у Сибіру. Вороги не зламали нашого духу - духу національного, християнського. Ми справді, як співає Оксана Білозір, "не скорилися і з роси відродилися".

/ Тернопіль, 1996 рік./

Володимир Бас

СПОГАДИ ПРО НАШОГО ПАРОХА

Отця Володимира Лиска пам'ятаю з дитячих років. З його рук приймав перше Святе Причастя.

За Польщі я вчився в першому – четвертому класах польської школи у Сасові. Всі предмети викладались польською мовою, за винятком руської (української) мови та релігії. Релігії вчив нас о.Лиско. Він був дуже вимогливим і старався навчити нас основ християнської науки. Всі діти регулярно ходили з батьками до церкви на Служби Божі, бо так повчав о.Лиско.

Отець Лиско повсякчасною, наполегливою та цілеспрямованою працею старався згуртувати своїх парафіян, виховати їх у дусі християнської моралі та українського патріотизму. І це йому вдавалося.

Отець-парох був талановитим проповідником. Виступаючи під час Служби Божої з проповіддю, йому часто вдавалось так розчулити парафіян, що вони ревно плакали. Починав він свої проповіді традиційним і щирим: «Дорогі браття та сестри».

Особливо багато уваги він приділяв молоді. Під його керівництвом та за його допомогою в Сасові при церкві було засновано приватну школу «Рідна школа», Марійську дружину, в якій дівчата вивчали катехизм, літургіку, спів, ведення домашнього господарства, а також засновано парафіяльну бібліотеку, в якій було багато книжок духовного та літературного змісту.

Отець Лиско багато причинився до організації торгової кооперативи, в склад якої входили кооперативи-крамниці в містечку Сасові, в селах Побочі та Борі, і до побудови приміщень читалень «Просвіта» в Сасові та Побочі.

Керівником кооперативи та читальні «Просвіта» був мій тато Бас Олекса Миколайович. Ним був організований при читальні драматичний гурток, в якому брали участь, переважно, хлопці та дівчата. Вони вивчали та ставили вистави – п'єси наших драматургів: «Наталка-Полтавка», «Безталанна», «Назар Стодоля», «Украдене щастя» та інші. Вечорами, в неділі й свята, молодь сходилась у чийсь хаті, вивчали ролі, проводили репетиції. Підготовлені вистави

ставились у Побочі, Сасові, в Ушні та навколишніх селах.

В час, коли телевізорів ще не було, а радіоприймачі мали лише дуже багаті люди, кожний культурний захід – вистава, концерт, фестини, спортивні змагання, тощо - ставав святом для людей, на них сходилось чи не все село, також сюди приходили та приїжджали люди з навколишніх сіл. Часто такі заходи закінчувались маніфестаціями протесту проти порядків, встановлених польською владою.

У 1933 році ми переїхали жити в Бір – передмістя Сасова. З того часу і до війни тато брав активну участь у роботі Сасівської «Просвіти».

Під час голодомору в Східній Україні о.Лиско організовував допомогу для голодуючих. Переважно парафіяни здавали зерно жита, пшениці, проса. Проте не знаю, чи воно дісталось голодуючим...

Отець-парох у вільний від служби час любив працювати в полі. Пригадую, що не раз бачив особисто, як він двома вороними кіньми орав церковне поле.

У роки Другої світової війни через Сасів тричі прокочувався фронт, мінялись часи, мінялись режими, проте побожність людей не змінювалась.

У вересні 1946 року я повернувся з Німеччини. Разом зі мною повернулось багато молодих хлопців, які були німцями насильно вивезені раніше. Під керівництвом учителя німецької мови Сасівської школи Кармазина Ярослава нами було організовано церковний хор, в якому брали участь переважно хлопці і дівчата, учні цієї ж школи. З того часу всі Служби Божі у Сасові о.Лиско відправляв лише з участю нашого хору.

Ярослав Кармазин був здібним організатором та диригентом хору, любив церкву, музику і багато часу присвячував удосконаленню нашого співу. Поряд з церковними, ми вивчали українські народні пісні, з якими виступали в клубах Сасова, Ушні, а навіть їздили на олімпіаду художньої самодіяльності в районний центр Олесько.

Преображенська церква в Сасові підчас війни була зруйнована, а тому всі відправи проводились у старенькій дерев'яній Миколаївській церкві, що збереглася, а згодом - у польському костелі, який тоді пустував. Хоч вже відчувалося негативне ставлення нової влади до релігії, люди горнулися до церкви. Про кількість віруючих, які в неділі чи свята брали участь у богослужіннях, свідчить такий факт. В 1947 році на Йорданські свята ми виходили з церковною процесією для освячення води на річку Буг. Було так багато людей, що коли ми,

священник з церковним хором, вже були на річці, кінець колони ще був у місті.

Особливо запам'ятались мені Великодні свята 1947 року. Нас вісімнадцятеро хлопців, озброєних німецькими гвинтівками, вишикувались під костелом. Як тільки в костелі прозвучали слова священника “Христос Воскрес” ми, по команді, віддали честь Воскресінню трьохразовим салютом. Володіти зброєю ми навчилися за час війни, а гвинтівки позичили в місцевих “ястребків”, які були в порозумінні з підпіллям, з повстанцями.

Невдовзі трапився прикрий випадок. Один з наших хлопців, який також повернувся з Німеччини – Дунайський Ярослав, повертаючись із с.Жуличі до Сасова, натрапив на засідку Золочівського гарнізону і там був вбитий. Похорон справлявся з участю нашого священника Володимира Лиска. Його прощальна промова над труною Ярослава, підсилена трагічними обставинами того часу, була співзвучна з нашими почуттями, була однією з форм пропаганди патріотизму для нас - молоді Сасова.

Восени 1947 року я виїхав із Сасова до Львова на навчання і більше не бачив шановного пароха.

7 травня 2000р.

Борис Білінський

СПОГАД ПРО ВОЛОДИМИРА ЛИСКА

З о.Володимиром Лиском мене зв'язують доволі близькі родинні стосунки. Моя бабуся по материнській лінії – Євгенія Кордуба з Цегельських – рідна сестра Іванни, дружини о.Володимира.

Вперше я зустрів о.Володимира, по-родинному Вуйка Влодка, у Сасові напередодні війни, влітку 1939 року, коли разом із своїм дідом проф.Кордубою і бабусею Євгенією декілька днів гостювали у Лисків. У моїй пам'яті їх хата залишилася як типова галицька "плебанія", тобто священича оселя з усіма побутовими деталями цього цікавого і, мабуть, назавжди втраченого світу. Отець Лиско був не лише душпастирем, але і активним громадським діячем, організатором Народного Дому і школи, і, мабуть, на цій ниві між ним і його швагром проф.М.Кордубою відбувалися довгі й жваві розмови. У моїй дитячій пам'яті закарбувалася тільки велика липа перед хатою, стіл під нею і поважна розмова двох добродіїв.

* * *

Наступні згадки про вуйка Влодка пов'язані вже з періодом ліквідації Греко-Католицької Церкви і репресіями проти священиків, що не йшли на колаборацію з радянськими репресивними органами і їх ставлениками. Серед репресованих священиків виявився і о.Володимир Лиско та його син о.Роман Лиско. Пам'ятаю, як сестра моєї бабусі – тета Янця приїздила до нас до Львова, як шукала по тюрмах і пересильних пунктах свого чоловіка і сина Романа, як готовилися передачі продуктів до тюрми. Мешикання проф.Кордуби, де я жив в той час і яке було недалеко від тюрми на Лонцького, перетворилося в своєрідний центр допомоги арештованим священикам. Весь час приїздив хтось з їмостей, ночував у нас і вдосвіта йшов у чергу під тюрму в надії, що знайде своїх близьких і передасть скромну передачу. Часом з тюрми також приходили своєрідні "передачі" – в'язні виготовляли з чорного хліба і нитки оригінальні "вервиці", іноді високої мистецької якості. Шкода, що такі екземпляри "тюремного мистецтва" не збереглися...

* * *

Наступна зустріч з о.Володимиром відбулася вже після його повернення з ув'язнення до Городка. Це був приблизно 1958 рік. У той

час я працював завідувачем хірургічного відділення в Городоцькій районній лікарні і мешкав у Городку. Періодично відвідував о.Володимира, який уже був хворий, сидів у кріслі. Від нього я, фактично, вперше почув розповіді про поневіряння українських в'язнів по гулагах, про табірний побут і проблеми. Те, що світ почув з "Архіпелагу Гулагу" Солженицина, мені стало відомим на двадцять років раніше з уст о.Володимира. Що особливо вразило мене? Це глибоко християнське сприйняття усіх випробувань, відсутність ненависті до своїх гнобителів. Він старався навіть у тюрмиціках бачити позитивні людські риси і більше згадував про те, як хтось допоміг йому, ніж те, як його кривдили. Істинно християнський підхід!

Приходилося бувати і на підпільних домашніх Богослужіннях, які о.Володимир відправляв сидячи. Потім я перевівся до Львова, Лиски переїхали до Винник, і більше ми не зустрічалися. Тісніші зв'язки я підтримував з Юрком, сином о.Володимира, який був декілька років старший від мене і перейшов усі круги більшовицького пекла в гулагах.

Так у моїй пам'яті залишився о.Володимир Лиско – людина високо принципова, що поєднувала в своїй ментальності патріотизм і християнство. Це покоління, яке не зігнулося, не зрадило свої ідеали і вистояло в нерівній боротьбі. Своїм життям, своїм прикладом вони служать новій вільній самостійній Україні.

Микола Дубас

ВОЛОДИМИР ЛИСКО І ЙОГО РОДИНА У МОЇХ СПОГАДАХ

З отцем-деканом Золочівського деканату Володимиром Лиском я зустрічався у сумнозвісному мордовському Дубравлазі на сьомому табірному пункті (п/я 385-7). Було це, мабуть, весною 1952 року. Про те, що він пройшов тюрми "на Лонцького" і в Золочеві мені було відомо з розповіді когось із моїх співкамерників у Золочівській тюрмі ще 1950 року.

До арешту, будучи учнем-дев'ятикласником Золочівської середньої школи №1, я знав його сина Юрка. Вчився він класом вище. Був Юрко заповзятим спортсменом. Доїжджав до школи зі Сасова (це кілометрів вісім), як правило, на своїм спортивнім ровері, з яким ніколи не розлучався. Я теж ганяв на ровері, тож у нас були спільні хлоп'ячі інтереси. Крім того, він був причетний до нашого шкільного

нелегального самоосвітнього гуртка. При перших арештах його учасників у травні 1949 року він – студент Львівського фізкультурного інституту – кинув навчання і перейшов на нелегальне положення. За ним емгебісти влаштували полювання. Дещо пізніше, при черговій спробі втечі, він, ранений, теж потрапив до їх рук. Відтак засуджений на 25 років і карався у воркутинських таборах.

Про Юркові перепетії я дізнався аж у Мордовії при знайомстві з його батьком. Прибув о.Лиско на “сьомий” внутрішнім етапом з іншого табірнього пункту. Про прибуття у зону краянина сказав мені однотобірник Микола Павлюк – колишній працівник Золочівського повітового Союзу кооператив. То був старший чоловік – єдиний у таборі, що знав мого батька ще з довоєнних польських часів. Мали ми й інших спільних знайомих, а тому п.Павлюк завжди радо зі мною спілкувався, ставлячись до мене як до сина. Може й тому, що власного втратив – емгебісти розстріляли. А особисте знайомство з о.Лиском відбулося у виробничій зоні табору – деревообробному комбінаті, де виготовляли футляри-корпуси для радіоприймачів. Технологічний процес їх виготовлення о.Лиско дуже лаконічно, але досить повно, описав у своїх спогадах.

Обставини нашого знайомства були такі: Після прибуття в табір, як і більшість молоді, я працював на найшкідливішому туберкульозонебезпечному відрізку того технологічного процесу. Його небезпечність таїлась у наступному: Невентильоване тісне низьке приміщення. Тут же декілька електрифікованих шліфувальних верстатів. Стовпи деревно-скляної пилюки. Біля ста робочих місць для зацикльовки і ручного шліфування цих клятих футлярів. Дванадцятигодинний безоплатний робочий день при харчовому раціоні - 500 гр. глевкого кислого хліба та три черпаки баланди.

За сприяння Богдана Будзана, колишнього питомця Львівської духовної семінарії (потім студента медінституту), а в таборі фельдшера санчастини, я потрапив на оздоровлення, тобто на роботу у складі готової продукції, тепер сказали б, на екологічно чисту роботу. Тут за певними правилами пакували готові відшліфовані футляри: обгортали їх у папір, пов'язували шпагатом та вкладали у дерев'яні тарні ящики. Тарні ящики збивали тут же із виготовлених у розкрійному цеху заготовок-лиштв. Шпагат теж виготовляли на складі з конопляного повісма на коловороті, змайстрованому якимсь в'язнем-раціоналізатором. Зсукував ті мотузки старенький священик. Про його духовний сан свідчила невелика зовсім посивіла борода. То

власне й був о.Лиско. Слід відзначити, що в ті часи в'язням носити бороди категорично заборонялося, як, до речі, зоборонялось і гоління. В'язнів двічі в місяць обстригали "банички" машинками "на лисо", втім і заріст на обличчі.

На "сьомому", як виняток, носили бороди бл.п. єпископ Микола Чарнецький, отець Лиско і, здається, ще хтось із священиків. На те, очевидно, був дозвіл якогось вищого (мабуть, московського) начальства. Однак, бувало табірні наглядачі ні з сього, ні з того бісилися, проявляли свою владу чи відданість атеїзму і свавільно примушували духовних достойників обстригти бороди. А може, те вище "гуманне" начальство милостиво "разрешало", а своїм пахолкам-наглядачам давало вказівки "запрещать". Не пригадую, чи піддавали такому приниженню о.Лиска, але закарбувався на все життя випадок, коли одного дня побачив бл.п. єпископа Миколу Чарнецького без бороди. Це жодним чином не принизило його маєстату, але мені, та не тільки мені, було боляче за вчинену наругу над його преосвященством. Як тоді розповідав мені монах-послушник Іван Мінчук з Долиниці, єпископа за якесь дрібне порушення табірнього режиму один з прискіпливих вислужників-наглядачів (Мельошкін або Ермошкін, що все життя прослужили там у чині єфрейторів) привів до "баничка" і звелів постригти.

Та повернемося на виробництво, до складу готової продукції. Робочий день тут, як і всюди, тривав дванадцять годин, а під кінець місяця, кварталу, року і того більше, бо... планове виробництво... Під час коротких "перекурів" (подаю те слово в лапках, бо ніхто у нашій бригаді не курих, - а хто й хотів курити, то не мав тютюну, а ті 15-хвилинні перерви, як і півгодинна обідня перерва, були передбачені правилами), особливо в погідні дні, всі ми висипались із напівтемного приміщення складу на дерев'яну естакаду ковтнути свіжого повітря, погрітися у променях сонця, а то й здріснути.

Саме там я познайомився з о.Лиском: підійшов і представився як краєнин і шкільний товариш його сина Юрка. Отець Лиско, тоді 72-річний поважний чоловік, поставився до мене, двадцятирічного юнака, з увагою, як до зрілої людини. Розповів мені, що знав, про свого Юрка. А взагалі був небагатослівний, у розмові зосереджений, уважний до кожного висловленого чи почутого слова. Заторкнувши ту чи іншу тему, своєї думки не нав'язував, наприклад, нікого не осуджував за причинені кривди тощо. Він радше тільки констатував прояви добра і зла. Його спокійне, виважене сприйняття нашого тодішнього

жалюгідного животіння і, здавалось би, безвихідного становища, як волі Всевишнього, служило мені добрим прикладом. Цей приклад у тих умовах нераз мені знадобився, врівноважуючи часто недоречний, а то і фатальний юнацький емоційно-бунтарський максималізм.

Наші спільні “перекури” і розмови на тій естакаді тривали не довго: мене, трохи оздоровленого, перевели в іншу бригаду, а о.Лиска невдовзі взяли на етап. Більше ми не зустрічалися.

* * *

Починаючи з 60-х років, я та моя дружина підтримували знайомство з дочкою отця В.Лиска – Володимирою Купчик, або, як ми її називали, панею Влодзею. Були ми сусідами по вулиці. Пані Влодзя була вчителькою нашого сина, і ми навіть влаштовували спільні “етнографічні” мандрівки по Гуцульщині – в Косові, Дорі, Яремчі. З тих мандрівок збереглось у мене декілька аматорських світлин. На жаль, тоді і до самої смерті бл.п.Володимири я не знав і не здогадувався, що вона має будь-яку причетність до родини Лисків. Довідався я про це лише у 90-му році, коли збирав матеріали до альманаху творчості колишніх політв'язнів “Біль”. Її дочка, п.Лідія Купчик запропонувала мені ознайомитися зі спогадами свого діда – о.Лиска і маминою поемою “Романе! Де ти?..” Спогади за своїм обсягом у альманах не вписувалися, а уривок-фрагмент поеми Володимири Лиско-Купчик був надрукований у 2-му випуску “Болю” за 1991 рік. Він присвячений пам’яті о.Романа Лиска, слід якого пропав у стінах тюрми “на Лонцького”.

* * *

2-го листопада 1991 року в рамках відзначення річниці Листопадового чину – дня поминання полеглих і померлих, напередодні доленосного грудневого референдуму на мурах фасаду колишньої жахливої тюрми “на Лонцького” урочисто відслонювали меморіальну таблицю “Пам’яті жертв НКВД – ГЕСТАПО – МГБ. 1939-1953”. Коли священик - отець Богдан з Преображенської церкви - здійснював чин посвячення таблиці, я, зупинивши погляд на хресті – ключевому промовистому елементі таблиці, мимоволі уявою опинився у далекому червні 1949 року по той бік мурів, у переповненій і брудній 39-ій камері. Калейдоскопом промайнули прізвища, імена, вибляклі обличчя й постаті співкамерників у тюремному лахмітті, що, піднявши очі до клаптика розп’ятого на іржавих ґратах неба, напівшепотом, вслід за бл.п.отцем Петром Цюлковським з Радехівщини, мовили ранішню молитву. Так щиро, так гаряче, так ревно від самих глибин душі

мовилася та молитва, як, мабуть, ніколи не мовилися жодні молитви у найвеличніших храмах світу. Була це МОЛИТВА-БЛАГАННЯ до Всевишнього, щоб не було насильства, щоб не було знущань, щоб не було тюрем і ... щоб була Україна. А ще жахким відгомонам тих років залящав у вухах і пронизав душу спів-речитатив уривків літургії, акафістів, кондаків, тропарів, що тоді, десь у серпні-вересні 1949 року, впродовж декількох днів, то посилюючись, то затихаючи, лунали на всю тюрму, напевно, із якоїсь камери-одиначки. Було очевидно: їх виголошує-вигукує якийсь збожеволілий від катувань священник. Хто він, ми тоді не знали. Нині є всі підстави стверджувати, що тим священником-мучеником був о.Роман Лиско – син о.Володимира Лиска.

Читачу, кладучи китицю калини до Хреста під мурами колишньої в'язниці "на Лонцького" чи проходячи біля нього, схили голову перед пам'яттю тих, хто мученицькою смертю загинув у цих мурах, перед тими, хто, гнаний поміж ці мури, не повернувся з сибірів, перед матерями, що під цими мурами виплакали очі за дітьми своїми, і подумки твори МОЛИТВУ-ПОДЯКУ за те, що той хрест встановлено як символ закінчення нашого страдницького шляху до Української державності.

Квітень, 2000р.

Стефан Землинський

ЛАГОДІВСЬКІ ЯБЛУКА

Мої спогади про Тата досить обмежені. Мені було вісім років, коли батька арештували і шістнадцять, коли він повернувся додому. Отже, моє найбільш свідоме дитинство пройшло без нього. А з дитячих років у моїй пам'яті залишилися лише короткі уривки якихось подій чи розмов.

Добре пам'ятаю такий випадок: В останнє літо перед арештом батька ми поїхали фірою до його родинного села Лагодова біля Перемишлян. Від Великих Підлісок, де ми тоді жили, до Лагодова було яких 25 кілометрів. Дорога, в основному, польова, йшла між селами і лиш один раз перетинала тракт Львів-Тернопіль. Хоч наші коні завжди були добрими, їхалося фірою добрих чотири години. Лагодів - це село, де в кожного господаря був сад. Великий сад був і в господарці, звідки походив Тато і де тоді жив його племінник, а мій двоюрідний брат Євген. У Великих Підлісках, натомість, садів майже не було. Отже, ми поїхали привезти на зиму трохи яблук, слив, сушениці.

Вертали ми на другий день, на возі стояв великий плетений кіш з ренетами, за ним - велика оцинкована виварка із сливами. Між ними сидів у сіні я, а Тато на

переді із молодим хлопцем, який правив кіньми. По дорозі в котромусь із сіл біля сільської ради сиділи кілька молодих "ястребків", озброєних карабінами. Віз їхав помало і, коли ми вже минали цих підслужників влади, один із них крикнув "стій". Фірман настрашився і хотів затримати коней, але Тато вихопив у нього батіг, оперезав ним коней і поки ті "ястребки" отямилися, наша фіра сховалася за поворотом дороги. Звичайно, ніхто нас не доганяв, бо вони не мали на чому. А якби ми зупинилися, то довго мусіли б переконувати, що веземо овочі для власних потреб, а не для хлопців "з лісу", і ще не відомо, чи вдалося б переконати цих засліплених своєю "могутністю" представників влади сільської громади. Вони ще не знали, що і їх чекає нелегка доля, бо невдовзі всіх "ястребків" із Великих Підлісок примусово відправили відбудовувати Донбас. Ніхто з них не вернувся назад. Думаю, що такою ж була доля і тих, які зупиняли нас.

Власне, мені в пам'яті лишилася ця блискавична реакція Тата на небезпеку. Може, це були навики, набуті ним в роки, коли він був сотником УСС, а може, мав такий характер - рішучий, бистрий.

Зимою Тата арештували... Ось такий мій спогад про лагодівські яблука, які ми доїдали вже без Тата.

Марта Землинська

ДЕЩО ПРО ТАТА

Мої спогади, як наймолодшої доньки отця Землинського, здебільшого ґрунтуються на розповідях покійної Мами та переплітаються з розповідями старших сестер і братів, оскільки під час арешту Батька мені було три роки і чотири місяці.

Арештували Тата в ніч з дев'ятого на десяте січня 1950 року, тобто, на третій день Різдва. Хату оточили солдати, офіцер пред'явив ордер на арешт, і почався обшук. Кілька солдатів спустилися до пивниці і довгими металевими списами почали проколювати картоплю в ямі. Мама вибігла до них зі словами: "Хлопці, що ви шукаєте, там нічого нема!" Один із солдатів, мабуть, родом зі Східної України, відповів: "Паніматко, ми вам віримо, але мусимо це робити".

Тато в той день почувався дуже погано, бо мав високу температуру і сильні болі печінки, але мусів встати з ліжка. Діти позивалися зі сну, я, як найменша, нічого не розуміла, і Рома мене заспокоювала. На столі світилася лампа, біля якої військовий щось писав, всі ковтали сльози і тихенько молилися. Єдина Мама мовчки і якось дуже зорганізовано рухалася по хаті, збираючи Татові речі, а під кінець запропонувала офіцерові: "Хай ваші люди вип'ють гарячої кави, бо надворі мороз!" Енкаведист, який керував багатьма арештами,

ніяк не сподівався такої спокійної і виваженої поведінки від жінки, в якій забирали чоловіка і батька багатьох дітей.

Тата повезли, а раненько до нас прибігла пані Габова — вчителька, полька за національністю, добра приятелька наших батьків. Це було виявом великої відваги — підтримувати стосунки з родиною “ворога народу”. На жаль, так віддано до нас поставилися далеко не всі знайомі. З дитинства пам’ятаю прізвища добрих людей з Великих Підлісок та Старого Яричева: Стефан Мужик, Гандзя Под’янова, Микола Тис, сестри Василів. Не забували про нашу родину і діючі священики, яких чудом оминула доля арешту: отці Дуда і Корнова та родина отця Євгена Тарнавського, який пізніше став сватом батьків. Багато односельчан помагали Мамі після Татового арешту, особливо цікаво виявилась дружба Тата з Миколою Тисом, який був членом КПЗУ, але отця Землинського настільки шанував, що єдиний зі свідків на суді дуже його захищав.

Суд відбувався 24 травня 1950 року в приміщенні військового трибуналу на вулиці Драгоманова у Львові і тривав від 10-ої години ранку до пізнього вечора. Батько рішуче відкидав усі звинувачення, чув сам, як по телефону з Москви кричали на львівських суддів: “Почему так долго тяните с этим попом? Дайте ему полную катушку!”.

І дали - цілих 25 років, які згодом “милостиво” замінили на десять. Живий свідок цих подій - пані Феломена Чучман, донька професора львівського університету, яку разом з матір’ю і братом судили того самого дня і з тюрми на Лонського до приміщення суду везли разом з нашим Татом в тому самому “чорному вороні”, - згадує, як під час цієї недовгої поїздки отець Землинський всіляко підбадьорював їхню родину, старався вселити в них силу і надію.

Попрощатися з дітьми, які цілий день простояли під будинком суду, отцеві не дозволили, лише найстаршій доньці Лесі вдалося підбігти до нього в момент, коли арештованого виводили із зали суду надвір. Батьків поцілунок на слова Лесі “Тату, я виходжу заміж!” - був одночасно і прощальним, і благословляючим.

Зі Львова арештованого відправили в Київ “на пересилку”, а звідти в Мордовію, у ВТТ с. Потьма.

В родинному архіві збереглося кілька листів Батька до родини із заслання, перший написаний на обгортці з тютюну і складений в трикутник, на якому після адреси зазначалося: “Вп. людину, яка знайде це письмо, прошу кинути в поштовий ящик”. Лист короткий, сповнений і болю, і надій:

“Іду на пересилку в Києві - 26.9.50. Я цілком здоров і маю надію Вас всіх побачити. Одинокa моя журба - це Ви всі, мої кохані! Приготуйтеся, бо Вас певно повезуть. Даруйте мені, бо Вам я, крім молитви, нічого дати не можу”.

Після арешту священика його родину “попросили” з приходського будинку, і ми перебралися до сільської хати, господарів якої теж вивезли на Сибір. Мама хотіла бути у Львові, ближче до Лонського, куди ще можна було носити передачі, а ми з моїм братом Стефаном лишилися у Великих Підлісках під опікою нашої вірної няні Гандзі. Не можна забути деякі прикрі історії з нашого дитинства.

Одного разу до гурту дітей, з якими я бавилася надворі, підійшов міліціонер і дуже строго запитав мене, чи не хочу я їхати до батька. Таке саме питання мені задавав один молодий чоловік зі села, який на той час вже “вчився на міліціонера”. Мама, як про те почула, коли приїхала зі Львова, сказала мені, що треба було відповісти: “Так, я хочу до Тата!”

Після того пізно ввечері, до наших дверей почали гримати двоє зовсім п'яних “товаришів” - згаданий міліціонер і його сільський друг. Мама взяла мене за руку, відкрила двері і рішуче заявила, що говорити з ними не буде. Ми пішли до хати Гандзі Под'янової, що була недалеко. Гандзя закрила нас в хаті на ключ, а сама пішла до сусідів. Але наші переслідувачі дуже скоро з'явилися там знову. Голосні викрики “Открой, стрелять буду!” тривали дуже довго, ми з Мамою ховалися в сінях під дверима, Мама постійно закривала гачок на клямці, яку п'яний “освободитель” старався відбити знадвору. В якийсь момент, пам'ятаю, Мама просто присіла на мене зверху, бо було враження, що він справді вистрілить. Ситуацію врятувала господиня, яка прибігла на шум і сама почала кричати, чого вони пхаються до її хати. Так єдина жінка в селі стала на захист другої жінки, інші боялися.

Знаю, що Мама хотіла після цієї пригоди скаржитися до районного начальства, але, напевно, цього не зробила, бо нічого б це не дало. Та найцікавішим був факт, що якраз цього літа Маму нагородили орденом “Материнська слава” I ступеня — ще один парадоксальний вияв радянської гуманності.

У Великих Підлісках була початкова школа, і мій брат Стефан ходив до 4-го класу до школи села Дідилів, що за 3 км від В. Підлісок. Після навчання в другу зміну діти поверталися додому в суцільній темряві, іноді їм щастило підсісти до когось на підводі. Коли Мама була з нами на селі, ішла ввечері з ліхтарем на дорогу зустрічати Стефка зі школи. Одного разу прийшли обоє дуже знервовані, а

Стефко ще й з кров'яною раною на лиці. Що сталося? Виявляється, школярі просилися до “вуйка” на фіру, а той свиснув по дітях батогом і влучив в лице мого брата. Шрам від батога залишився дотепер, шрам від “гуманності” людини, на сей раз своєї, не приїжджої.

З дитинства я знала, що мій Батько засуджений на 25 років, але не розуміла повністю змісту цих слів. Коли у першому класі вчителька Ніна Андріївна запитала у дітей, чий батько сидить у тюрмі, я перша чесно піднесла руку, а коли через кілька днів Мама прийшла за мною до школи, вчителька виглядала збентеженою, можливо, уявляла собі зовсім іншою жінку “ворога народу”.

До тюрми дозволялося писати листи і часом посилати пачки. Я вишила Татові маленьку подушчинку і вклала в неї свою фотографію зі шкільної дошки пошани — відмінниця навчання з червоним галстуком на ший. Останнє переписуло Татові всю радість від отриманої посилки.

У 1956 році почали повертатися додому в'язні радянських таборів, але від Тата ми не мали жодної звістки. Пам'ятаю, одної травневої суботи Мама з сестрами порядкували в хаті, а мене відправили до магазину. Повертаюся через деякий час, а вони всі сидять заплакані і радісно посміхаються, дають мені в руки телеграму: “Еду домой. Микола!”. На другий день ми зустрічали Тата на вокзалі і навіть привезли додому на таксі. Тато був одягнений у теплий плащ і чоботи, в яких ще його забрали з дому, розказував, що незадовго до звільнення йому приснився Сталін, що милостиво усміхався.

Тюрму Тато згадував рідко, принаймні ніколи не говорив, як там було тяжко. Знаємо, що крім голоду і холоду, в Мордовії дуже дошкуляли комарі і постійне електричне світло в бараку, закритися від якого заборонялося. Кожного дня після роботи ходив на прохід молитися, і цю доріжку в'язні називали “доріжкою отця Землинського”. Під час однієї такої прогулянки в таборі с.Потьма побачив Тато блаженнішого єпископа Йосифа Сліпого, який ішов назустріч, відмовляючи часослов. Тато зупинився перед Його Преосвященством і вголос продовжив його молитву — таким чином порозумілися. Вже після повернення до Львова Тато довідався, що Сліпого вдалося забрати до Ватикану, пам'ятаю, як тішився цією новиною, хоч сам в цей час вже був тяжко хворий.

В Мордовії також зустрічався з римо-католицькими священиками з Литви, Латвії і Закарпаття, всі вони відправляли Служби Божі, сповідали в'язнів.

Знаю, що за цілу свою священничу діяльність отець Землинський

лише кілька разів не відправив Служби Божої, коли був тяжко хворий, а відправляв у різних обставинах. Маленький скляний збаночок, який вдалося взяти з дому, служив чашою під час Богослужінь.

Пригадується ще одна цікава історія з Татових спогадів тих років: привезли свіжих в'язнів з України. Серед них - молодий чоловік з інтелігентним лицем. Тато підходить до нього, зав'язується розмова, і хлопець питає: "Чи не знаєте часом отця Землинського? Він десь тут має бути". Тато посміхається: "А Ви би хотіли його бачити?" - Відповідь: "Дуже! Мені сказали, що то дуже порядний чоловік!"

З двома своїми побратимами тяжких днів - Іваном Дідухом та Іваном Якубовичем — Тато підтримував добрі приятельські відносини ще у Львові, аж до кінця життя.

Зречення від змушеного православ'я отець Землинський здійснив ще перед своїм арештом, у польській катедрі у Львові, а підтвердив це після повернення з тюрми у владики Чарнецького. Так поступало багато священиків, і число підпільних служителів Греко-Католицької Церкви зростало. До Тата часто навідувалися отці Тихий, Зубрицький, Белей та інші. Усі вони перебували під невинним наглядом КДБ, але ревно виконували свою священичу місію.

Якось вдень до нашої квартири постукав незнайомий чоловік з маленькою дитиною на руках і розгублено запитав, чи правда, що тут живе священик, який може охрестити його хвору дитину. Як виявилось пізніше, справді хворій дитині не помагало лікування в клініці Медінституту, і батько в розпачі вкрав її з лікарні, щоб охрестити.

На допомогу йому несподівано прийшла водій трамвая, яким їхав з лікарні, Татова племінниця, вона і дала чоловікові нашу адресу. Дитина була охрещена "з води", а через кілька місяців до Тата прийшли щасливі батьки дитини, яка одужала, і попросили докінчити обряд хрещення.

Судимість Батька відчутно відбилася на інститутських біографіях моїх старших сестер і братів, на мою "шкільну кар'єру", треба признати, вона не вплинула, за винятком того, що директор школи, в якій я вчилася, дістав вказівку не пустити дітей на похорон батька їхньої однокласниці Землинської.

Це були короткі спогади про отця Землинського, нашого батька — порядну людину і відданого священика на гробі якого викарбувані слова зі Святого Письма: "Віруй в м'я, аще і умрет, оживет".

Володимир Кармазин

ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

Хочу відтворити на папері те, що часто приходить на ум з мого життя, упорядкувати і поглянути взад до часів, коли моя пам'ять почала занотовувати вражіння і переживання, і побачити себе таким, яким був колись.

Спомини... Ох, ті спомини, які вони солодкі і дорогі тепер серцю. То все, що остало в душі з життя і ходить за мною, як тінь, як мій приятель, і просить записати, щоби не пропали в безвістях. Візьми, запиши все, що тямиш, нехай читають твої діти і пізнають життя їх батька, може, чогось навчаться і присвоять собі...

Кажуть, що чоловік є ковалем свого щастя. Так, це правда. Але і обставини, серед яких приходить ся жити, є часто тими факторами, що роблять людину щасливою.

До тих обставин, що в ранній молодості робили мене щасливим, належить місце мого народження – Сасів.

Сасів – це місточко, віддалене від Золочева сім і пів кілометра, положене над рікою Буг, якого вода чистенька, бо заледве яких десять кілометрів, у Верховбужу, випливає зі свого джерела. Ріка не глибока, видно, як рибки граються на пісковім дні, чистенька, тому не дивно, що літом на її берегах аж роїться від дітей. Вони, як ті рибки, плюскаються цілісінький день, вчаться плавати, пускають “нурка”. Там теж проводив я мої діточі й молодечі найкращі дні в моєму житті, дні безжурні, повні радості і вдоволення. Не бракувало й дорослих, які приїздили на літнисько, переважно жиди зі Золочева і Львова.

Сасів мав понад три тисячі мешканців, з чого українців було около двох тисяч, жидів сімсот зі славним рабином і поляків около чотириста. Центр замешкували переважно жиди, які займалися торгівлею, і вони, властиво, творили місто. На середині широкого ринку був поверховий великий будинок, де на поверсі містилася народна чотирикласова школа, а долом вкрита склепами. Там теж находився громадський уряд – гміна, де урядував бурмістр. Місточко перерізувала цісарська дорога-гостинець, яка йшла з Бродів через Золочів до Львова. Два кілометри на схід була фабрика найліпших папірців, якої власником був Юзеф Вайзер, вихрест, а яку спалили при відвороті москалі 1915 року. Та фабрика давала зарібок переважно

дівчатам місцевим, а також зі сусідніх Побоча і Ушні.

Наче вінком окружали місто гори, з віддалі два і три кілометри - Городиско, яке то ймення подибуємо у творі "Слово о полку Ігоревім", що з полудня охороняло місто, а від північного заходу - т.зв. Лиса Гора на дорозі зі Сасова до Жулич. Крім них, у віддалі яких п'ять кілометрів простягались Медобори, у підніжжі яких красується славне зі старинної української історії Пліснисько. Не диво, що Сасів, обдарований такою гарною природою і положенням міг робити людину веселою, особливо в юних роках.

В тому-то містечку побачив я світ Божий. Родичі мої були міщанами-господарями. Тато мій, Василь, був високого росту, як і другі його браття, і сильно збудований. Мама, Доротея, з дому Войцеховська, малого росту, походила з Ясенова. Тато мій був людиною хрустального характеру. Бог обдарував його непересічним розумом і даром бесіди. Якщо б мав школи, то був би добрим адвокатом. Особливою його чеснотою була релігійність і чесність. Своє назвисько цинив високо і уважав, щоби його не сплямити. Не пив алкоголю і не кутив, серйозний і поважний, тому вибирали його до міської ради. Люди його шанували, і він тішився великим авторитетом.

Метода виховування дітей була у нього своєрідна. Ніколи дітей не вдарив і не кричав, вистарчало нам, дітям, його погляду. Ми чомусь за то його більше боялись, не зі страху перед карою, але вистарчало, що Тато знає наші вибрики.

Мама моя була найліпшою мамою. Була дуже побожна, працьовита, всіх людей цінила, зі всіма жила в згоді. Любила всіх, а особливо своїх дітей. Для мене була вона всім. Пам'ятаю її нестоїці, коли будучи малим, клав свою голову на її коліна і любо засипляв, як гладила мене по голові, і я чувся тоді таким безпечним і щасливим, як ніколи пізніше в житті. Я дуже любив мою добру і люблячу Маму. Не раз і покарала мене за мої збитки, але все захороняла перед Татом і потайки приносила мені їсти тоді, як мені приходилося задля моїх прогріхів скриватись перед загніваним зором Тата. Делікатна в поведенні навіть з дітьми, часом нишком заплакала із-за мого непослуху, а то вже було для мене найбільшою карою. По Мамі я успадкував не тільки те, що був подібний до неї, але також побожність.

Мабуть, в третій класі приступив до першого Св. Причастя. Не відбувалось воно тоді з такими зовнішніми торжествами, як тепер,

але пригадую, з яким набоженством я його приймав. Вже тоді було моїм бажанням бути священиком і я не раз бавився у священика: на крісло ставив хрест, клякав, накривши себе маминою хусткою і співав суплікацію, а Мама разом зі мною зі сльозами на очах, бо її мрією було бачити мене при престолі.

Моя Мама була другою жінкою Тата, і коли вийшла за нього заміж, мусіла зразу зайнятися виховуванням маленької дитини-сироти, моєї сестри Карольці. В моїй родині я мав три сестри і брата. Найстарша Карольця від першої жінки і брат Ізидор також. А дві сестри Анельця і Бронислава – рідні по Мамі і Татові. Я був наймолодший і, може, тому мене найбільше пестили. Брата Ізидора я знав недовго, бо, пішовши на першу війну, попав у російський полон і звідти не вернув. Пригадую, що мав він талант до рисовання і вмів вірно скопіювати лице, як на фотографії. Пригадую собі весілля сестер, я мав тоді, може, сім і вісім років. Наймолодша сестра Бронця вийшла заміж у 1918 році і брала шлюб в українському строю, а я був дружбою в однострою УСС-стрільця, будучи в той час в офіцерській школі в Камінці Струмиловій.

Мої молодечі літа

Я вчився добре, мав звичайно все "дуже добре". Тому звернув на мене увагу учитель-українець Левицький і порадив моєму Татові дати мене до гімназії. А що мій стрийко Андрій посилав свого сина Гриця до гімназії і був він вже тоді у шостій класі, мій Тато постановив дати туди і мене.

Почалось приготування до вступного іспиту під наглядом учителя Левицького. Пам'ятаю, як я "кув" польську граматику і був добре підготований. Прийшов при кінці червня вступний іспит у польській гімназії у Золочеві, і я перепав. Сталась пригода, що при писанні задачі перевернувся каламар з чорнилом і залляв зошит. Але властива причина була та, що мій стрийний брат Гриць, учень тієї гімназії, був зле записаний через політику, і мусів тому перенестися до Української гімназії в Коломиї, бо мене питав професор, чи він є моїм братом. Дуже відболів ту невдачу, особливо мучив мене встид.

Немає злого, щоб на добре не вийшло. По фєріях Тато завезли мене за порадою Гриця до української гімназії в Тернополі, де я зложив іспит і став учнем першої класи. Тато купили мені студентське убрання з одним срібним паском на ковнірі, чим я дуже радів.

Почалось для мене нове життя, далеко від моєї любої Мами, між чужими. Дали мене на станцію до листоноша Ковальського, де були

ще два хлопці старші від мене і син господаря Омелян.

Початки були для мене дуже тяжкі. Туга за домом докучала до тої міри, що у вільних днях я біг на залізничний міст і з радістю дивився, як приходив поїзд зі Золочева, а зі смутком, як відходив туди без мене.

В гімназії йшло мені добре, я вчився пильно і трудностей в науці не мав. У третій класі був відзначаючим. Яка радість була для мене їхати на Різдвяні ферії¹ додому і показатися Мамі в студентській уніформі, а ще більшою був кожний приїзд на вакації з одним паском більше на ковнірі. Їхалось зі запертим віддихом, бо очікувало два місяці вільних від науки, побут вдома, а особливо стріча з товаришами й байдикування з ними.

Було нас трьох товаришів: Роман Дудик, син місцевого отця-пароха, Стасьо Висоцький, поляк, син органістого, і я. Оба вони були від мене старші один рік. Всі ми приїжджали з одним паском більше на ковнірі. Вакації ми проводили разом, від ранку до полудня купались в Бузі і вилігувались на березі, а пополудні йшли ловити раки, звичайно під вечір, бо тоді виходили вони зі своїх печер. Ловили ми їх так: прив'язували до довгих тичок вонючу печінку і ті тички встромлювали на дні ріки. Відтак підносили легенько тичку і рівночасно підставляли другу з сіткою. Коли рак чув себе не на дні, опускався і падав у сітку. В той спосіб наловили нераз до 180 штук. У час жнив помагали в полі і у звоженні снопів.

Починаючи від другої класи, я жив у "Селянській Бурсі", де було дешевше удержання. І ту оплату тяжко було заплатити, і вже у третій класі я допомагав собі лекцією, бо не було за що купити собі на паузі булку. Прикро було нераз глядіти, як інші заїдали булку з ковбасою, а мені трудно було спромогтися на саму тільки булочку.

В бурсі було нас около сімдесят. Деякі з вищих клас були інструкторами, яких завданням було о годині 5-ій перепитувати молодших зі завданих в школі лекцій. Нераз приходилося тому, що не був приготований, дістати й кілька тростинок від інструктора. Хоч санкція була неприємна, але позиточна, бо кожний мусів таки вчитись і гроші батьків не йшли намарно. Там закінчив я четверту класу і розпрощався з гімназією в Тернополі, яка мала славу острої, бо прийшла війна - Перша Світова війна. Розпрощався теж зі своїм куферком, з яким мене вирядили до школи і який я нераз двигав зі станції в Золочеві до Сасова 9 кілометрів, бредучи снігами.

¹ вакації, канікули

З оголошенням війни прийшла мобілізація. Мами й жінки зі сльозами проводжали своїх синів і чоловіків. Пішов і мій брат Ізидор, а ми, підлітки, остались вдома і кривдували, що ми ще не дорослі. Нам було цікаво приглядатись, як маширували на схід австрійські полки, але скоро вертали назад, а за ними сунулись непроглядні маси російського війська у сірих шинелях, з наїженими багнетами і кавалеристи з довгими страшними списами.

Прихід російських військ відчули болюче жиди. Солдати розбили крамниці й убили кількох та й знущались над ними в нелюдський спосіб. Війська посувались вперед, і ми опинились під їх займанициною через цілу зиму. Щойно з весною почали зближатись звуки гармат австрійської артилерії і згодом ми опилися знову серед своїх.

Москалі при відвороті спалили фабрику паперу та забирали хлопців і мужчин зі собою, тому всі вони ховалися по лісах, а я скривався на Горолиску, звідки бачив горючу фабрику.

Коли ж прийшли наші австрійці, пережили ми немилу несподіванку. Одної неділі, як ми виходили з церкви, жовніри забирали хлопців і мужчин зі собою, і я навіть не міг попрощатися з родичами. Повели нас пішком через Броди на Підкамінь розбирати окопи. Визволив мене з тої тяжкої роботи Гриць, який прийшов пішки з моїм свідоцтвом з гімназії, і на тій підставі мене випустили додому. Було то вже десь під осінь і треба було думати про продовження науки.

У вересні виїхав фірою стрія Андрія до Львова, який віз овочі на продаж. Їхав цілу ніч 65 кілометрів. Замешкав у домі Петрасевичів на Крашевського 17, бо пані була зі Сасова, з дому Душенчук. Зі мною мешкав Роман Дудик і син господарів Роман. По укінченню семої кляси пішов до УСС, а в 1918 році здав матуру.

У травні 1918 року виїхав з легіоном на Україну. Перебував якийсь час в Александрівську (тепер Запоріжжя), а опісля в Масляниківці коло Катеринослава (тепер Дніпропетровськ). Трудно описати вражіння, коли я опинився за Збручем на Україні милій.

Перше, що звернуло мою увагу, був добробут. Тоді, коли в нас на четвертому році війни відчувалося вже брак харчових продуктів, коли господарі мали ограничену кількість молоти збіжжя на хліб і вільно було тільки молоти на раз, то за Збручем на першій нашій зупинці поїзду в Проскурові ми побачили жінок з кошами білого хліба і сала. В австрійській армії давали вже конину, і на станції Красне по дорозі на Україну, де я висів з поїзда, щоби купити щось до їдженя, можна було дістати ковбасу з кінського м'яса. А тут в тому часі ми побачили

добробут і не видно було наслідків війни. Чим даліше поїзд посувався в глибину України, тим більше видно було багатства України.

Село від села віддалене десять і більше верстов, не так густо, як у Галичині, розлогих ланів з золотистою пшеницею годі було охопити оком. У селі не видно stodil. Люди виїжджали на жнива в неділю пополудні, а вертали в суботу. Чорного хліба не було, а тільки білий пшеничний. Тепер я зрозумів, чому на нашу землю зазіхають москалі, чому її опанували і не хочуть її випустити з рук.

В парі з тими спостереженнями родилися в душі дивні почування, яких годі описати. Свідомість, що нахожусь на землі, на якій колись гуляли козаки, ревіли гармати, переносила мене в ті часи, пригадувала Шевченка та його пісні, виринали в душі спомини героїв і борців за Україну. Все те наповняло душу дивним захопленням.

Особливо зробив на мене враження побут в Олександрівську-Запоріжжю. Тут побачив перший раз Дніпро-Славуту, дніпрові пороги, острів Хортицю, що був колискою козаків-запорожців. Велике враження зробив на мене гріб отамана Сірка і пісня "Ой, закувала та сива зозуля", яку відспівав у парку місцевий хор – це перший раз чув я ту пісню.

Звідси виїхали ми до Масляниківки, біля Катеринослава, де перебував кілька тижнів і де у серпні виїхав з іншими до офіцерської школи в Камінці Струмиловій. Школа містилась в уланських касарнях, яких два-три кілометри від Камінки. Тут у Народнім Домі на балю побачив Марійку Цегельську, не припускаючи, що за шість років вона стане мою дружиною. В той час я не мав відваги підходити до неї, з респекту до адораторів, які були вищої ранги, а я звичайним стрільцем.

Турнус наш не закінчився, бо прийшов 1-ий листопад, і ми всі - стрільці і українці з австрійської армії - кинулись з ентузіазмом перебирати владу у наші руки. Провід вів поручик Салій, що був тоді інструктором в офіцерській школі. Мене призначено на станцію Сапіжанка, опісля перебрати пошту. По виконанню обов'язків я зголосився в Золочеві. Тут мене приділено на станцію Золочів, через яку переїжджали тоді військові транспорти австрійської армії з України.

З кінцем листопада приділено мене до Галицької Бригади, яка під командою отамана Михайла Гнатюка виїхала до Вінниці на Україну. Штаб бригади розмістився в готелі "Савой", і звідти з кінцем грудня виїхали до Києва, куди прибули на сам новий 1919 рік.

В Києві.

Хоч надворі тиснув добрий мороз, свідомість, що я у Золотоверхому Києві, столиці України, не давала мені звертати увагу на холод, але спрямувала мої думки в минуле Києва.

Та я ж у Києві! Де колись св.Апостол Андрій мав застромити хрест, де панувала княгиня Ольга й її потомки: Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, де в Дніпрі хрестились кияни. Тут жили святі Борис і Гліб, Антоній і Теодозій Печерський, тут слава князів, слава Руси-України творилась. Все те минуле історії України чергувалось в уяві й захопленню не було меж.

Нас заквартирували в касарнях на Подолі, і в наступних днях я мав нагоду оглянути деякі історичні пам'ятки, як: Печерську Лавру, Золоті Ворота, Собор св.Софії. Мав я нагоду бути свідком історичного акту дня 22 січня 1919 року, що відбувся на Софійській площі та, на жаль, не міг я чути проголошення акту злуки і бачити виразно особи, що проводили його, через велику віддадь.

Недовго прийшлося побути в Києві. З початком лютого московські большевицькі війська зблизились під Київ, і треба було його покидати. Я дістав доручення вертати до Галичини. Трудно було дістатися до вагону через натовп втікачів, і я мусів приміститись на даху вагона й так взимі доїхав до Козятина, де вдалось дістатись до вагону службовців, і так щасливо доїхав до Золочева.

На Волині.

По кількох тижнях побуту в Золочеві приділено мене до сотні поручика Вовка, родом з Буська, яка виїхала до Кремянця на Волині. Трапилась мені тоді прикра пригода, в якій мало я не стратив життя. В повороті зі Золочева до Кремянця, напали на поїзд озброєні селяни і забрали мене на станцію та поставили вартового. Хто-зна, що було б сталось зі мною, якщо б не вирутував мене пор.Шостак, який прибув з Бродів зі сотнею. Цей випадок захитав у мені віру в майбутність нашої держави, коли селяни є проти неї, заагітовані большевиками. Пізніше я стрінувся зі своїм визволителем у Семинарії у Львові.

Вернувши до Золочева, приділено мене до сотні скорострілів під командою четаря Дмитра Квасниці, що була частиною десятої бригади. Вирушили ми до Гологір, де наткнулись на наступаючих галлерівців. Під їх напором галицька армія, яка завдяки успішній чортківській офензиві була під Львовом, мусіла відступати. Тоді почався відворот за Збруч. Під Гологорами мене легко ранили в ногу.

Так залишили ми нашу батьківщину, бо встояти не було сили. Нас підтримував клич: через Київ до Львова, тож ми рушили на Київ, який

був зайнятий московськими більшовиками. Перший корпус, а з ним десята бригада, йшов у напрямі на Бердичів, де натрапили перший раз на більший опір, а звідси посувались ми на Вінницю. Мене вислано зі стежою до міста, де прийшлося мені бачити сліди кривавого панування більшовиків. В городі закопані жертви, яких тіла навіть не присипано достатньо землею, видно було руки чи ноги. На мене молодого зробило те дуже прикре вражіння, віч-на-віч я стрінувся зі звірством, яке може поповнити людина. І тоді я постановив собі, що як поверну, то стану священиком, щоби працювати над убагородненням людини.

З Вінниці моя частина рушила на Житомир, та до нього я вже не дійшов, бо захворів на поворотний тиф і на возі я його переходив. Вже більше я не брав участі в поході, бо тиф повторився ще два рази, і мене відіслано до Проскурова, де я перехорувався, а опісля по виздоровленню, я дістав ще п'ятнистий тиф в Барі. Пригадую собі себе тоді: в горячці я кликав свою Маму, а замість води їв лід з вулиці, щоби загасити спрагу.

Дальші етапи в Україні: Начальна Команда призначила мене до Жмеринки до місії Червоного Хреста в тому часі, як Галицька Армія злучилася з більшовиками. До місії належали о.Мирон Кривуцький, один поручник і я. Ми мали опікуватися хворими на тиф, які лежали в бараках за залізничною станцією. Було тих хворих сотки, які лежали без належного лікарського догляду. Взимі з 1919 на 1920 рік трупи померлих лежали в бараку поскладані, бо не було кому їх похоронити. Там можна було щойно бачити, які великі жертви забирав тиф. У Жмеринці застала мене польська армія, коли Петлюра перейшов на сторону поляків.

Тоді вибрався я пішки залізничними рейками до Галичини. По дорозі в Проскурові стрінув брата мого швагра Стефана Міносру і разом з ним дійшли до Збруча, перейшли його вбрід і полями, виминаючи дороги і ночуючи в житах, ми дійшли до рідної хати дня 10 травня 1920 року. Вечером прийшов додому і стрінув свого Тата, який відмовляв вечірні молитви. Про втіху родичів і мою радість не треба й згадувати, коли я найшовся в їх обіймах.

Вдома.

Який місяць треба скриватись. Тільки сестри і ближча родина знали, що я вдома. Та мій священик і його син, мій товариш Роман, який був вже вдома, без лівої руки, яку ампутували після поранення під Чортковом. Завдяки повазі, якою втішався мій Тато, і людяності

бурмістра Степана я вийшов з укриття і дістав посвідку ідентичності, яку в той час кожний мусів мати.

Літо перебув вдома, помагаючи у жнивах, але треба було думати про дальші студії, а поїхати до Львова не було за що. Сталось, що осінню помер мій парох о.Юліан Дудик на червінку. На похорон прибув єпископ Йосиф Боцян, що тоді перебував у монастирі в Підгірцях, будучи хворим на груди. Довідавшись в розмові, що я хотів би вступити до Семінарії, а також Роман, єпископ обіцяв постаратися о наше прийняття. Тому що Семінарія не була вся до вжитку, нас прийнято як приватистів. І так став я студентом богословії на велику втіху моїх родичів і мою. Цілий рік двічі в тиждень я з Романом ходили на лекцію до єпископа Боцяна. Постарався я потрібних скриптів і приготувався до іспиту. Роман, не маючи лівої руки, зрезигнував, і я поїхав до іспитів сам. Між професорами, які питали, питав догматику фундаментальну о.Іван Бучко, тепер Архиепископ і Апостольський Адміністратор і Архипастир скитальців. Зі мною здавав тоді Александер Малиновський, з вусами, бувиший сотник, а пізніше Апостольський Адміністратор Лемківщини, який помер в Англії. Був він віце-ректором в Семінарії.

Ректором Семінарії був о.Тит Галуцинський, ЧСВВ, віце-ректором о.Петро Кисіль. Професори: о.др.Гавриїл Костельник (філософія), якого я дуже любив слухати, бо викладав без книжки, о.Мишковський (Старий Завіт), о.Іван Бучко, о.др.Юліан Дзерович, о.др.Торожинський (право), о.Лужницький Леонід (історія Церкви), о.Конрад Микола (соціологія), його вбили большевики, о.Левицький, о.Кархут (церковно-слов'янська мова), о.др.Мирон Горникевич і Куницький (моральна), о.др.Йосиф Сліпий (догматика про Тайни), тепер Верховний Архиепископ і Кардинал, що перебув 18 років на Сибірі, о.Домет Садовський (обряди).

В 1924 році я закінчив богословію і 1 листопада одружився з Марійкою Цегельською, донькою шамбеляна, декана й пароха в Камінці Струмиловій.

Мої душпастирські посади.

По висвяченню дня 5 квітня 1925 року на священика єпископом Йосифом Боцяном, призначено мене приватним сотрудником в Стоянові, де мусів мешкати у господаря в одній кімнаті. В осені дістав назначення завідателем парохії в Глинній Наварії біля Львова, а звідси навесні 1926 року перенісся до Старих Бродів. Тут перебував до квітня 1932 року.

Були це найкращі часи в моєму душпастирському житті. Люди інтелігентні, привітні, а притім релігійні, відразу полонили моє серце, й я з великою відданістю й ревністю старався для них працювати. Вони вміли оцінити працю священика. Їх офірність допомогла мені справити новий престіл і кивот, різьблений руками й позолочений Наконечним з Камінки Струмилової. Щороку на мої іменини діставав я більшої вартості презент, а також й моя дружина. Такого серця не досвідчив на жоднім іншому місці, хоч моє наставлення й праця була та сама. Не міг я віджалувати потім, що опустил Старі Броди, бо вже нігде не найшов таких добрих людей, і дотепер ще не можу собі того кроку простити. Провів я там найкращі дні життя, і від того часу не почувався я так добре, як там.

Забаглось бути парохом, забаглось більше маєтків, і я перенісся на парохію в Павлові Радехівського повіту в квітні 1932 року. Та яких два місяці перед опущенням Старих Бродів приснився моїй дружині сон: дістала вона листа від своєї братови Льоньової з пересторогою, щоби не йшли на нову парохію, бо там хтось з нас умре і вже ніколи не буде нам так добре. Як молодий священик я знехтував цей сон, бо в сні не можна вірити. Але я помилився, бо вже через два місяці мого побуту в Павлові захворів мій трилітній син Люнцьо на дифтерію. І хоч дістав вчасно застрик, дістав опісля подифтеричне поразження нирки і до шість тижнів помер у санаторії у Львові. Був це випадок один на тисячу, як заявив лікар. Сон сповнився. Та на тім не кінець. Я дістав дизентерію й ледве мене відрятував лікар з Камінки Струмилової. Не було там сидження, по таких випадках ми обоє й до села не звикли. Тож по трьох роках побуту в Павлові дістав парохію в містечку Поморяни Зборівського повіту.

Поморяни.

Парохія давала багато праці, за тисячу чотириста душ, семикласова школа і двокласова на передмісті, парохіяльна канцелярія, церковні й громадські установи й захоронка. До того Митрополичий Ординаріат іменував мене завідателем деканату, що також давало досить заняття канцелярійного і візитації деканату щороку. Близькі сусідства, а особливо Краснопуца, де був монастир Отців Василіян, були моїм відпруженням. Вже в початках треба було пережити болючу втрату моєї Мами, яка померла в червні 1935 року, а в липні Бог потішив нас приходом на світ сина Адріяна-Богдана.

У 1938 році я урядив місію десятиденну, яку проводили Отці Редемптористи - Василь Величковський, мій товариш з Семинарії,

який тепер як Архиепископ карається в большевицькій тюрмі, і о.Занько...

(На цьому спомини о.В.Кармазина обриваються. Але й з того, що написане отцем, можемо уявити, якою делікатною, доброю й щирою була ця людина та як любив він Україну. Це, зрештою, відзначали всі, хто знав о.Володимира Кармазина.)

Роман Трешньовський

СПОМИН ПРО МОГО БАТЬКА О. ОМЕЛЯНА ТРЕШНЕВСЬКОГО, ДОВГОЛІТНЬОГО ПАРОХА ХОРОБРОВА ТА ДЕКАНА ВАРЯЖСЬКОГО (1870-1925)

Десь у першій половині XIX століття польський шляхтич з північної Польщі Татар-Тржесьньовські не міг витримати шикань царської окупації, забрав свою родину і помандрував на полудне. Оселився в українській частині Галичини, і вже його син став греко-католицьким священиком та дав початок великій серії українських священичих родин.

Невідомо мені, щоби якась вітка нашої родини завершила коли до своєї польськості.

Більшість протягом літ змінила прізвище на Трешневський, наша вітка залишила в документах оригінальне прізвище, хоч в поточній мові була також Трешневськими.

Маю перед собою знимку тата з двома медалями на грудях. Перша - золотий Франц Йозеф Кройц - за те, що перший в Галичині zorganizував сільську Райфайзен - касу ощадности; за що дістав від цісара другий, срібний, не знаю.

Понад двадцять років свого короткого життя прослужив у Хороброві Сокальського повіту. Село свідоме, за моєї пам'яті кількох хлопців студіювало на університеті. Пам'ятаю як частих гостей у нашій хаті Африкана Хруща, Петра і Івана Костюків.

Визвольні змагання українців у 20-х роках лишилися у пам'яті нас, дітей, як якась дивна фантазія. В нашій хаті стояв штаб північного фронту. Молоді люди, повні енергії і оптимізму, гамір і стрілецькі пісні не втихали, справляючи на нас надзвичайне значення. Дотепер не забуду сотника Циганика, був неперевершеним малярем і малював дітям чортиків у всяких веселих видах.

Мій найстарший брат був із Січовими Стрільцями, проте не знаю, де саме. Тож не дивно, що зараз по приході польської армії батька заарештували, а маму з нами, дітьми, під претекстом знайденої на стриху старої "дубельтівки", поставили на розстріл. Не знаю, чи то були "страхи на ляхи", чи хтось собі два рази подумав, але екзекуції не докінчили і відпустили нас до хати.

Незабаром після повороту з тюрми батько був іменований деканом Варяжського деканату і цю функцію виконував, здається, до самого виїзду з Хороброва.

Село мало багато добрих співочих голосів. Татові вдалося намовити диригента Омеляна Плешкевича створити хор у Хороброві. Недільна Богослужба з тата баритоном і Плешкевича хором була правдивою музичною насолодою. Плешкевич став членом родини, оженився з моєю кузинкою і помер в Америці як довголітній диригент славного українського хору “Сурма” в Чікаго.

Хоч село Хоробрів належало до багатших, сама парохія була фінансово бідна. Діти підростали до шкільного віку, видатки побільшалися, батько хоч-не-хоч мусів просити про багатшу парохію. Осінню 1924-го року з болем у серцях ми переїжджали до Горуцка Самбірського повіту. Та не довго судилось там побувати.

У червні 1925 року, після довгих дощів, більшість рік Галичини виступила з берегів. Дністер залив усі сіножаті Горуцка - головне його багатство. Копиці сіна поволі пливли з водою. Батько з селянами кинувся рятувати їх, самовіддано трудився понад свої сили, а що від літ мав слабе серце, то надвечір вже не жив. Було йому 55 років. Залишив вдову з трьома дітьми (17, 14 і 12 літ) та вдовиною пенсією 50 золотих на місяць. Та добрі люди загинути не дали. Старі приятелі, отці з Сокальського повіту допомогли перенестись і влаштуватися в Сокалі та прислали своїх синів до мами "на станцію", чим підтримали її матеріально і морально...

Тарас Масний

ЙШЛИ НА ГОЛГОФУ

*Йшли на Голгофу - в тюрми і сибіри,
Несли свій хрест Всечесніші отці,
Та не зрікалися своєї віри
І стійкість свою нам заповіли.*

*Із їх страстей встає сьогодні Україна,
Її ми мусимо з колін підняти,
Перемогти зневіру та скигління,
Не дати облуді знов себе розп'яти.*

*Борімось, вірмо в Бога й Україну,
Живімо з чистою душею –
Так, щоб прийдешні й ми могли сказати:
У нас нема й зерна неправди за собою!*

Січень 2000 року